

Crna Gora
Ministarstvo ljudskih i manjinskih prava

Adresa Bulevar Svetog Petra Cetinjskog br. 130

81000 Podgorica, Crna Gora

tel: +382 20 234 197

www.mmp.gov.me

IZVJEŠTAJ O REALIZACIJI AKCIONOG PLANA ZA SPROVOĐENJE STRATEGIJE ZA ZAŠTITU LICA SA INVALIDITETOM OD DISKRIMINACIJE I PROMOCIJU JEDNAKOSTI (2022-2027) ZA PERIOD 2022-2023

Podgorica, jun 2024

Sadržaj:

I UVOD.....	3
II INFORMACIJA O OPERATIVNIM CILJEVIMA/KLJUČNA DOSTIGNUĆA	10
Žene i djevojčice s invaliditetom.....	10
Djeca sa invaliditetom/djeca sa smetnjama u razvoju	11
Pristupačnost	13
Pristup pravdi i postupanje državnih organa	15
Socijalna zaštita, adekvatan životni standard, samostalan život i život u zajednici.....	18
Privatni i porodični odnosi	19
Obrazovanje	20
Rad i zapošljavanje.....	22
Zdravlje, rehabilitacija i lična pokretljivost lica s invaliditetom	25
Politički i javni život.....	27
Kultura, mediji, sport i rekreacija.....	29
Lokalne samouprave	31
TABELA ZA IZVJEŠTAVANJE	33
Žene i djevojčice s invaliditetom.....	33
Djeca s invaliditetom	37
Pristupačnost.....	41
Pristup pravdi i postupanje državnih organa	50
Socijalna zaštita	58
Privatni i porodični odnosi.....	74
Obrazovanje	75
Rad i zapošljavanje	78

Zdravlje, rehabilitacija i lična pokretljivost lica s invaliditetom	81
Politički i javni život.....	87
Kultura, mediji, sport i rekreacija	94
Lokalne samouprave	98
III PRIKAZ FINANSIJSKOG OKVIRA ZA PERIOD 2022-2023	107
IV PREPORUKE ZA NAREDNI PERIOD SPROVOĐENJA JAVNE POLITIKE	108

I UVOD

Strategija za zaštitu lica s invaliditetom od diskriminacije i promociju jednakosti 2022-2027,¹ sa pratećim **Akcionim planom za period 2022-2023**, predstavlja drugi strateški dokument ovog tipa usvojen u Crnoj Gori, koji stavlja primarni akcenat na efektivno suzbijanje svih oblika diskriminacije, kao i stvaranje uslova za uživanje jednakih prava u svim oblastima života licima s invaliditetom. Strateški dokument je usvojen u cilju obezbjeđenja poštovanja osnovnih ljudskih prava lica s invaliditetom garantovanih UN Konvencijom o pravima lica s invaliditetom. Strategija je pripremljena i zasnovana na poštovanju ljudskih prava lica s invaliditetom, kroz stvaranje uslova za obezbjeđenje učešća lica s invaliditetom u svim sferama društvenog života. Strateški dokument je usvojen od strane Vlade Crne Gore 2022. godine, kao rezultat procesa kojim je koordiniralo Ministarstvo ljudskih i manjinskih (MLJMP), uz saradnju svih relevantnih institucija i zainteresovanih strana za predmetnu javnu politiku. Strategija je usvojena za vremenski period od 6 godina (2022-2027), pri čemu je implementacija strategije prvobitno planirana kroz donošenje dvogodišnjih akcionih planova:

- Jedini do sada usvojeni Akcioni plan za period 2022-2023,
- Akcioni plan koji će biti usvojen za period 2024-2025,
- Akcioni plan za period 2026-2027.

Strategijom je definisan jedan strateški cilj na nivou cjelokupnog dokumenta:

„Obezbjedenje ravnopravnog položaja i punog učešća lica s invaliditetom u svim sferama društvenog života, kroz unapređenje pravnog, institucionalnog, socijalnog i ekonomskog okvira za zaštitu od diskriminacije, koji se temelji na modelu pristupa invaliditetu zasnovanom na ljudskim pravima.“

Strategija sadrži 12 specifičnih/ operativnih ciljeva, i to:

Operativni cilj 1: Unapređenje položaja žena i djevojčica s invaliditetom kroz smanjenje svih oblika višestruke i interseksijske diskriminacije i obezbjeđenje nezavisnosti, autonomije i ravnopravnog učešća u svim sferama društvenog života,

Operativni cilj 2: Stvaranje uslova za eliminaciju svih oblika diskriminacije i društvene isključenosti sa kojima se suočavaju djeca s invaliditetom u svim oblastima od značaja za postizanje pune ravnopravnosti i jednakog položaja u društvu,

Operativni cilj 3: Obezbjediti ravnopravan pristup licima s invaliditetom objektima u javnoj upotrebi, saobraćaju, (javnom prevozu, javnim površinama i saobraćajnoj infrastrukturi), informacijama i komunikacijama, proizvodima i uslugama,

¹ Strategija za zaštitu lica s invaliditetom od diskriminacije i promociju jednakosti 2022-2027, <https://www.gov.me/dokumenta/e9659c4e-e7f6-41f2-ab98-0fd115b80601>

Operativni cilj 4: Unapređenje institucionalnih kapaciteta, efikasnosti i pristupačnosti organa javne vlasti u postupcima za zaštitu od diskriminacije lica s invaliditetom,

Operativni cilj 5: Obezbijediti punu ravnopravnost i priznavanje svih prava iz oblasti socijalne i dječje zaštite licima s invaliditetom koja garantuju potrebne uslove za samostalan život u zajednici,

Operativni cilj 6: Unapređenje postojećeg pravnog okvira u cilju omogućavanja jednakog prava licima s invaliditetom pod starateljstvom da formiraju bračnu zajednicu i uklanjanje postojećih zakonskih ograničenja roditeljskih prava lica s invaliditetom,

Operativni cilj 7: Obezbijediti ravnopravnost i jednakost šansi lica s invaliditetom za uključenost u inkluzivni obrazovni sistem bez diskriminacije,

Operativni cilj 8: Smanjenje nivoa diskriminacije sa kojima se suočavaju lica s invaliditetom prilikom ostvarenja prava iz oblasti rada i zapošljavanja,

Operativni cilj 9: Smanjenje nivoa diskriminacije i barijera sa kojima se suočavaju lica s invaliditetom prilikom pristupa zdravstvenoj zaštiti i zdravstvenim uslugama,

Operativni cilj 10: Unaprijediti uslove za ravnopravno učešće i pristup lica s invaliditetom u okviru političkog i javnog života,

Operativni cilj 11: Obezbjedenje ravnopravnog učešća, medijske zastupljenosti i pristupa lica s invaliditetom kulturnom životu, sportskim i rekreativnim aktivnostima,

Operativni cilj 12: Obezbjedenje uslova za ravnopravno učešće i zaštitu prava lica s invaliditetom na lokalnom nivou.

Period sprovođenja strateškog dokumenta 2022-2023, obilježen je nedostatkom postojanja institucionalnog okvira na nivou Ministarstva za ljudska i manjinska prava, primarno kroz **ukidanje Direktorata za zaštitu i jednakost lica s invaliditetom, koji je ukinut 2022. godine. Direktorat je ponovo uspostavljen u prvom kvartalu 2024. godine**, što je predstavljalo ključni podsticaj za intenziviranje aktivnosti na sprovođenju javne politike, primarno kroz definisanje **ovog godišnjeg izvještaja** i pravljenje jasnog presjeka postignutih rezultata u dvogodišnjem periodu sprovođenja strategije, odnosno **izradu novog Akcionog plana za period 2024-2025**, kao novog smjera za sprovođenje javne politike. Važno je istaći da je nedostatak postojanja Direktorata na nivou MLJMP-a imao negativan uticaj na proces implementacije strateškog dokumenta, primarno kroz **nedostatak jasnih mehanizama za koordinaciju, monitoring i praćenje sprovođenja strategije**. Takođe, **Savjet za pitanja lica s invaliditetom**, koji je formiran kao tijelo Vlade Crne Gore, nikada nije započeo sa svojim radom i nije postigao planirane rezultate, što je dijelom uzrokovano i nepostojanjem funkcionalnih institucionalnih mehanizama na nivou Ministarstva za ljudska i manjinska prava. Dodatno, potrebno je ukazati i na značajne izazove u političkoj sferi, odnosno izazove koji su proistekli iz činjenice da su u periodu 2021-2023, **bile formirane tri različite Vlade Crne Gore**, što je rezultiralo fluktuacijom značajnog broja službenika i promjena u sastavu ministarstava koji su bili zaduženi za praćenje implementacije Strategije. Na taj način je izostalo postojanje neposredne odgovornosti u odnosu na praćenje planiranih aktivnosti.

Pored navedenog, **cyber napad na Vladinu web stranicu** koji je uzrokovao prekid elektronske komunikacije i blokirao aktivnosti unutar i izvan Vlade Crne Gore tokom poslednja dva kvartala 2022. godine, kao i zdravstvena i sociološka kriza uzrokovana pandemijom virusa COVID-19 su imali negativan uticaj na implementaciju planiranih aktivnosti.

Kada govorimo o postignutim rezultatima i prepoznatim izazovima prilikom implementacije strateškog dokumenta i akcionog plana, generalna ocjena je da je strategijom postignut **umjereni nivo pozitivnog uticaja na razvoj javne politike u periodu 2022-2023**. Primarno se radi o sledećim identifikovanim rezultatima i izazovima predstavljenim za svaku oblast u strateškom dokumentu zasebno:

Generalni nivo integrisanosti principa **rodne ravnopravnosti** u javne politike nije na potrebnom nivou, što je i potvrđeno istraživanjem koje je sproveo NVO sektor. Istraživanjem je ukazano da se diskriminacijom ne smatra primjena posebnih mjera koje su usmjerene na stvaranje uslova za ostvarivanje rodne ravnopravnosti i ukupne ravnopravnosti, kao ni zaštita lica koja su po bilo kom osnovu u nejednakom položaju, a što dalje onemogućava donošenje posebnih mjera ili politika koje imaju za cilj ispraviti postojeće nejednakosti i promovisati ravnopravnost. Znatno niži trend integracije rodne ravnopravnosti je zastupljen u dijelu koji se odnosi na mjere koje tretiraju interseksijske oblike diskriminacije sa kojima se suočavaju žene i djevojčice s invaliditetom. Izuzetak u tom dijelu su socijalne politike koje će biti usvojene od strane Vlade Crne Gore do kraja 2024. godine i koje će direktno adresirati pitanja koja se odnose na položaj, status i diskriminaciju žena i djevojčica s invaliditetom u Crnoj Gori. Kada govorimo o uspostavljanju jasnog okvira međusektorske saradnje između svih subjekata od značaja za sprovođenje politika koje se odnose **na djecu s invaliditetom/djecu sa smetnjama u razvoju**, sa akcentom na omogućavanje većeg nivoa uvezanosti i saradnje prilikom prikupljanja podataka, konstatuje se da navedeni okvir nije uspostavljen u periodu 2022-2023. godine. Važno je istaći da aktivnosti u ovoj oblasti za AP 2022-2023, nisu bile dovoljno ambiciozne i reformski orjentisane, što je za posljedicu imalo limitiranost ostvarenih rezultata. Međutim, važno je istaći da je MLJMP pružio značajnu podršku NVO organizacijama koje se bave pravima i položajem djece s invaliditetom/djece sa smetnjama u razvoju, kroz finansiranje niza edukativnih i promotivnih aktivnosti.

U okviru oblasti **Pristupačnosti**, u prethodnom dvogodišnjem periodu su sprovedene značajne aktivnosti u cilju prilagođavanja državnih objekata licima s invaliditetom, kao i čitav niz aktivnosti koje se odnose na podršku NVO organizacijama i sprovođenju edukativnih i promotivnih aktivnosti. Međutim, postojeći trend ostvarenosti indikatora učinka nije na potrebnom nivou. Dostupni podaci su ukazali da postojeća zakonska rješenja, definišu obavezu pristupačnosti javnih objekata, objekata u javnoj upotrebi, odnosno u javnoj namjeni i javnih površina. Zakon koji je usvojen 2008. godine,² je predvidio rok od pet godina za sve objekte sagrađene prije usvajanja Zakona, da ispoštuju obavezu pristupačnosti za lica s invaliditetom, dok se novi objekti moraju projektovati i graditi u skladu sa propisanim standardima, u suprotnom propisane su kazne za nepoštovanje navedene obaveze. Međutim, još uvijek nije definisan kompletan spisak objekata u državnoj svojini i u svojini svih lokalnih samouprava. Oblast **Pristupa pravdi i postupanja državnih organa**, u dijelu koji se odnosi na trend povećanja/smanjenja postupaka zbog diskriminacije po osnovu invaliditeta koji se vode pred Zaštitnikom ljudskih prava i sloboda Crne Gore, dostupni podaci ukazuju da je Zaštitnik u

² Zakon o uređenju prostora i izgradnji objekata, <https://wapi.gov.me/download-preview/af90b848-854b-44ff-bb5f-457fb82c8461?version=1.0>

2022. i 2023. godini, u radu imao po 20 predmeta zbog diskriminacije po osnovu invaliditeta, što je nešto manje u odnosu na broj predmeta iz 2021. godine, kada su okončana 24 predmeta zbog diskriminacije po osnovu invaliditeta, ali i više u odnosu na 2020. godinu kada je okončano 14 predmeta zbog diskriminacije po osnovu invaliditeta. U prethodnom periodu su sprovedene značajne aktivnosti na jačanju kapaciteta nacionalnih organa u dijelu koji se odnosi na pristup pravdi i mehanizme za zaštitu od diskriminacije lica s invaliditetom koji je finansiralo Ministarstvo ljudskih i manjinskih prava, a koje su sprovodile državni organi i NVO organizacije.

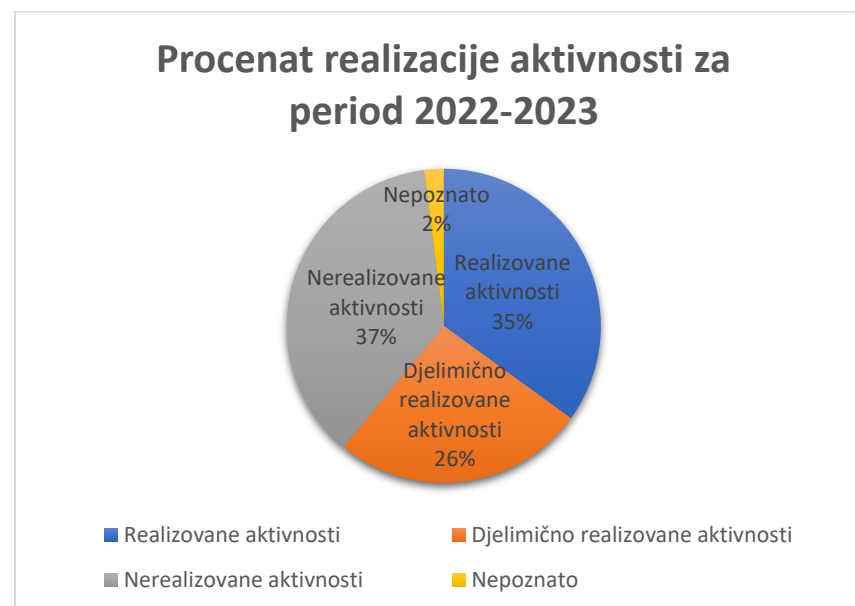
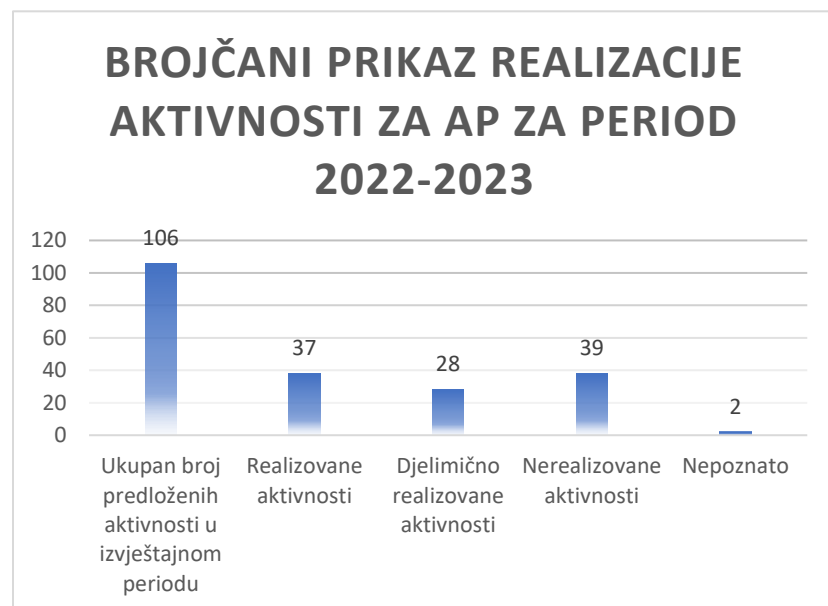
U oblasti **socijalnih politika**, u periodu sprovođenja AP-a prilagođeno je 18 objekata (javne ustanove i centri za socijalni rad). Potrebno je istaći da su u prethodnom periodu licencirane 41 usluge koje mogu koristiti lica s invaliditetom. Takođe, obezbijeđena je finansijska podrška za 8 dnevnih boravaka za odrasla i stara lica i odrasla i stara lica sa invaliditetom i to u: Danilovgradu (2), Mojkovcu (1), Plavu (1), Cetinju (1), Rožajama (1), Petnjici (1), i Kolašin (1). Posebno je važno istaći usvajanje Nacionalnog plana za implementaciju Konvencije Savjeta Evrope o suzbijanju i sprečavanju nasilja nad ženama i nasilja u porodici (Istanbulska konvencija). Međutim, konstatuje se da uslijed nedostatka dostupnih podataka i istraživanja nije moguće pružiti jasan trend postignutosti postavljenih indikatora učinka koji se odnosi na nivo diskriminacije sa kojima se suočavaju lica s invaliditetom prilikom korišćenja usluga sistema socijalne zaštite. U dijelu koji se odnosi na razvoj strateškog okvira za socijalne politike, potrebno je istaći da Strategija razvoja socijalne i dječje zaštite, kao i sektorska strategija deinstitucionalizacije djece i odraslih nisu usvojene u roku koji je bio planiran za to. Posebno je važno istaći da u predviđenom periodu nije došlo do osnivanja **Zavoda za vještačenje invaliditeta i izgradnju kapaciteta stručnog osoblja za primjenu nove Metodologije za procjenu invaliditeta zasnovane na modelu ljudskih prava**. Obzirom da nije ostvaren ključni preduslov za implementaciju ove aktivnosti koji se odnosio na usvajanje Zakona o jedinstvenom vještačenju invaliditeta kao i Uredbe o metodologiji vještačenja invaliditeta, nije bilo moguće implementirati navedenu aktivnost. Oblast **Privatnih i porodičnih odnosa** predstavlja oblast strateškog dokumenta u okviru kojeg su **ostvareni najslabiji rezultati u prethodnom dvogodišnjem periodu sprovođenja javne politike**. U AP za period 2022-2023, nisu definisane početne aktivnosti koje su trebale da predstavljaju osnovu za adresiranje pitanja lišenja poslovne sposobnosti lica s invaliditetom, kao ključnog pitanja u predmetnoj oblasti. Važno je istaći da nije sprovedena aktivnost koja se odnosila na izradu analize pravnog i institucionalnog okvira za izmjenu režima poslovne sposobnosti lica s invaliditetom, zbog nedostatka institucionalnih kapaciteta MLJMP-a za sprovođenje predmetne aktivnosti.

U dijelu koji se odnosi na oblast **Obrazovanja** implementirane su aktivnosti koje se odnose na jačanje inkluzivne kulture odgovornosti, kroz organizaciju i sprovođenje tematskih savjetovanja sa svim direktorima osnovnih škola. Takođe, realizovane su dvije obuke za individualizaciju ukupno oko 50 učesnika/ca, nastavnika/ca srednjih škola, pri čemu je važno ukazati da je Indeks za inkluziju sproveden u školama, zajedno sa koncipiranjem godišnjih planova sa inkluzivnim mjerama. U školama se u kontinuitetu sprovode radionice i aktivnosti namijenjene nediskriminaciji. Međutim, dostupni podaci ukazuju da su rezultati sprovođenja „inkluzivnog” obrazovanja i dalje ograničeni, a najveći napredak odnosi se na broj djece s invaliditetom/djece sa smetnjama u razvoju koja su uključena u ovaj proces. **Potpuno izostaju javno objavljeni i mjerljivi kvalitativni efekti**

„**inkluzivnog**” obrazovanja. Ne postoje poznati i javno dostupni podaci o broju odnosno procentima djece s invaliditetom/djece sa smetnjama u razvoju koja nijesu uključena u proces predškolskog, osnovnog i srednjeg obrazovanja, niti broj odraslih s invaliditetom koji nijesu nastavili visoko obrazovanje. Javne politike u oblasti **Zapošljavanja lica s invaliditetom** obilježene su činjenicom da država Crna Gora pruža značajnu finansijsku podršku zapošljavanju lica s invaliditetom, primarno kroz davanje subvencija poslodavcima za zapošljavanje lica s invaliditetom. Dostupni podaci Zavoda ukazuju da je za realizaciju programa profesionalne rehabilitacije i zapošljavanje lica sa invaliditetom, u 2023. godini, utrošeno je 23.887.087,39 eura, dok je za realizaciju programa profesionalne rehabilitacije i zapošljavanja lica sa invaliditetom, u 2022. godini, utrošeno 16,371,122.07 eura. Potrebno je istaći da nisu realizovane aktivnosti koje se odnose na edukaciju poslodavaca i ugroženih kategorija društva o benefitima zapošljavanja lica s invaliditetom, odnosno edukacija pripadnika romske i egipćanske populacije o mogućnostima profesionalne rehabilitacije lica s invaliditetom. Posebno je značajno istaknuti da nije realizovana aktivnost koja se odnosi na utvrđivanje Predloga zakona o profesionalnoj rehabilitaciji i zapošljavanju lica sa invaliditetom kojim će se unaprijediti ova oblast kroz osnivanje Zavoda za profesionalnu rehabilitaciju i zapošljavanje lica sa invaliditetom. **Ministarstvo zdravlja** je u 2023. godini kroz javni konkurs „Zajedno ka unapređenju zdravstvene zaštite i podrške za OSI i djecu sa smetnjama u razvoju” podržalo projekte 7 NVO u ukupnom iznosu od 136.852,39 eura, primarno u dijelu koji se odnosi na unapređenje servisa za zaštitu mentalnog zdravlja i povećanja njihove dostupnosti. Jedna od najznačajnijih aktivnosti koja je realizovana u izvještajnom periodu se odnosi na nabavku ginekoloških stolica za žene s invaliditetom u svim gradovima u Crnoj Gori. U dijelu koji se odnosi na ostvareni napredak u pogledu dostizanja postavljenih vrijednosti indikatora učinka, nisu dostupni podaci na osnovu kojih se može pružiti jasna procjena da li je došlo do smanjenja nivoa diskriminacije, odnosno smanjenja prepreka i barijera sa kojima se suočavaju lica s invaliditetom prilikom korišćenja usluga zdravstvenog sistema Crne Gore. Dostupni podaci ukazuju da, u oblasti **Političkog i javnog života**, postojeći zakonski okvir koji reguliše pitanja političke participacije građana je djelimično usklađen sa UN Konvencijom o pravima lica s invaliditetom, gdje određeni zakonski akti i dalje sadrže odredbe suprotne Konvenciji, a one se odnose na segment poslovne sposobnosti, kao uslova za ostvarivanje prava: osnivanje partije, osnivanje nevladine organizacije, zasnivanja radnog odnosa i slično. U predviđenom periodu nisu implementirane aktivnosti koje se odnose na pokretanje inicijative o izmjenama i dopunama: Zakona o izboru odbornika i poslanika u dijelu koji se odnosi na unapređenje nivoa političke participacije lica s invaliditetom i Zakona o političkim partijama u dijelu koji se odnosi na unapređenje nivoa političke participacije lica s invaliditetom. Kada govorimo o pristupačnosti Portala Vlade Crne Gore, rezultati dostupnih analiza pokazuju nekoliko značajnih aspekata. Od ukupno pregledanih dokumenata, 61,8% ocijenjeno je kao u potpunosti pristupačno, dok je 38,2% smatrano nepristupačnim. U dijelu pristupačnosti prostorija u kojima se organizuju javne rasprave, dostupni podaci ukazuju da je 70% prostorija u kojima se organizuju javne rasprave pristupačno za lica s invaliditetom. U okviru oblasti **Kulture** potrebno je istaći da nije pripremljena i usvojena Nacionalna strategija razvoja kulturne baštine 2022-2025, za koju je bilo planirano da sadrži analizu postojećeg pravnog okvira i institucionalnih nosilaca kulturnih djelatnosti od značaja za lica s invaliditetom. Takođe, u predviđenom periodu nije došlo do izmjena i dopuna zakonskih akata iz oblasti muzejske i bibliotekarske djelatnosti, kroz omogućavanje većeg nivoa pristupačnosti kulturnih ustanova licima s invaliditetom. Predmetni zakonski akti su definisani u formi nacрта, ali nisu usvojeni od strane Skupštine Crne Gore. Ministarstvo kulture organizacije i sprovodi konkurse o sufinansiranju programa i projekata

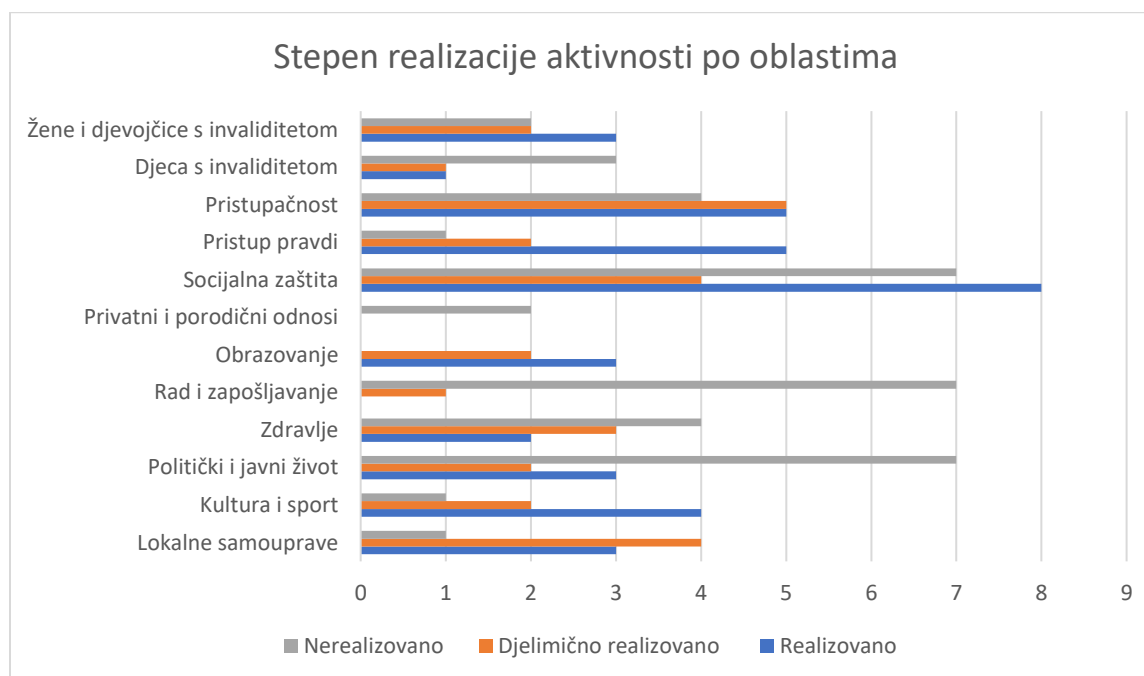
iz kulturno-umjetničkog stvaralaštva od značaja za lica s invaliditetom. U periodu 2022-2023, podržano je 5 projekata namijenjenih licima s invaliditetom. **Ministarstvo sporta i mladih** je u periodu 2022. i 2023. godine, podržala programe Paraolimpijskog komiteta i time podržala rad ove krovne asocijacije sportskih organizacija lica s invaliditetom (2022. godina, sredstva izdvojena za podršku programa: 250.000,00€, 2023. godina, sredstva izdvojena za podršku programa: 255.000,00 €). MSM je podržalo programe Specijalne Olimpijade Crne Gore (2022. godine: 40.000,00 €, 2023. godine: 58.000,00 €.) Na nivou **Lokalnih samouprava**, važno je istaći da trend izrade i pripreme lokalnih akcionih planova trenutno nije na zadovoljavajućem nivou (samo su četiri lokalne samouprave usvojile LAP: Podgorica, Cetinje, Kotor, Kolašin), što dovodi u pitanje da li će biti ostvarena planirana vrijednost za 2025. godinu, da sve lokalne samouprave usvoje LAP za lica s invaliditetom. Međutim, važno je istaći da su lokalne samouprave preduzele značajne korake u pogledu povećanja nivoa pristupačnosti, objekata javnih preduzeća i javnih površina koje se nalaze u nadležnosti lokalnih samouprava, gdje je posebno potrebno ukazati na aktivnosti koje sprovode lokalne samouprave u gradovima Podgorica, Kotor i Tivat. Takođe, sprovode se aktivnosti na lokalnom nivou namijenjene smanjenju diskriminacije u oblasti samostalnog života lica s invaliditetom kroz obezbjeđenje personalnih asistenata, pri čemu je potrebno istaći socijalni servis namijenjen licima s invaliditetom, razvijen u saradnji Sekretarijata za socijalno staranje sa Crvenim krstom Crne Gore. Licima s invaliditetom se pruža podrška prilikom boravka u kući, van kuće i obavljanja tekućih obaveza.

Prikaz stepena realizacije aktivnosti predstavljen za svaki od akcionih planova:

Za cjelokupni period trajanja prvog usvojenog Akcionog plana 2022-2023, predviđene su ukupno 106 aktivnosti. Od navedenog broja aktivnosti potpuno je realizovano 37 aktivnosti, ili ti 34,9% aktivnosti. Djelimično su realizovane 28 aktivnosti, iliti 26,4% aktivnosti. Nije realizovano 39 aktivnosti, ili ti 36,8% aktivnosti. Ne postoje potrebni podaci o realizaciji 2 aktivnosti, ili ti 1,9% aktivnosti.

Prikaz stepena realizacije aktivnosti po oblastima strateškog dokumenta:

Kratka osvrt na planirana i realizovana finansijska sredstva proistekla iz budžeta za dvogodišnji period trajanja strateškog dokumenta:

Godina	Planirana sredstva	Utrošena sredstva
2022		
2023		
Ukupna sredstva za period 2022-2023	3.991,762 eura	3.461.525,6

Tabela br. 3: Prikaz ukupno planiranih i utrošenih sredstava

II INFORMACIJA O OPERATIVNIM CILJEVIMA/KLJUČNA DOSTIGNUĆA

U ovom segmentu će po svakom od operativnih ciljeva i pratećih indikatora učinka biti pružen prikaz nivoa njihove ostvarenosti. Takođe, biće pružen detaljan prikaz svih ključnih rezultata za svaku od oblasti u strateškom dokumentu, uz prateće izazove i probleme.

Žene i djevojčice s invaliditetom

Operativni cilj 1: Unapređenje položaja žena i djevojčica s invaliditetom kroz smanjenje svih oblika višestruke i interseksijske diskriminacije i obezbjeđenje nezavisnosti, autonomije i ravnopravnog učešća u svim sferama društvenog života

Indikator učinka 1:	2022	2025	2027
Povećanje nivoa uključenosti i definisanje specifičnih mjera u javnim politikama za žene i djevojčice s invaliditetom s iskustvom interseksijskih oblika diskriminacije	Procenat javnih politika koji sadrži integrisane mjere koje tretiraju interseksijske oblike diskriminacije sa kojima se suočavaju žene i djevojčice s invaliditetom 0%	10% javnih politika koje sadrže integrisane mjere koje tretiraju interseksijske oblike diskriminacije sa kojima se suočavaju žene i djevojčice s invaliditetom	15% javnih politika koje sadrže integrisane mjere koje tretiraju interseksijske oblike diskriminacije sa kojima se suočavaju žene i djevojčice s invaliditetom

U pogledu nivoa ostvarenosti postavljenih indikatora učinka i pratećih vrijednosti, uprkos činjenici da je relevantna srednja vrijednost indikatora postavljena za 2025. godinu, **dostupni podaci ukazuju da trend ostvarivanja indikatora učinka ne ide željenom dinamikom.** Generalni nivo integrisanosti principa rodne ravnopravnosti u javne politike nije na potrebnom nivou, što je i potvrđeno istraživanjem koje je sproveo Institut alternativa.³ **Znatno niži trend integracije je zastupljen u dijelu koji se odnosi na mjere koje tretiraju interseksijske oblike diskriminacije sa kojima se suočavaju žene i djevojčice s invaliditetom.** Izuzetak u tom dijelu su socijalne politike koje će biti usvojene od strane Vlade Crne Gore do kraja 2024. godine i koje će direktno adresirati pitanja koja se odnose na položaj, status i diskriminaciju žena sa invaliditetom.

Kada govorimo o realizovanim aktivnostima za period 2022-2023, važno je istaći podršku koju je MLJMP obezbijedio za realizaciju projekata namijenjenih ženama i djevojčicama s invaliditetom, i to:

³ Institut alternativa, <https://institut-alternativa.org/orodnjavanje-javnih-politika-primjeri-iz-crne-gore/>

- Projekat „Pristupačnim zdravstvenim uslugama do smanjenja diskriminacije žena i djevojčica sa invaliditetom“, u iznosu od 22,799.64€, predložen od strane Saveza udruženja paraplegičara Crne Gore,
- Projekat „Vidljive-žene i djevojke sa invaliditetom“, u iznosu od 23,785.20€, predložen od strane NVU „Djeca Crne Gore“ iz Tuzi (2023).

Također u ovom periodu je sprovedeno istraživanje CEDEM-a,⁴ finansirano od strane MLJMP-a 2022. godine, koje se odnosilo na istraživanje javnog mnjenja o nivou diskriminacije lica s invaliditetom u Crnoj Gori u različitim oblastima i shodno različitim demografskim parametrima - pol/rod, godine starosti, nacionalna pripadnost, seksualno opredjeljenje i političko uvjerenje sa posebnim dodatnim pojačanim uzorkom za žene i djevojčice sa invaliditetom radi upoređivanja podataka sa drugim licima s invaliditetom.

MLJMP je aktivno uzimao učešće na najvišem nivou u svim događajima organizovanim u cilju promocije i poboljšanja položaja žena i djevojčica s invaliditetom.

Pored evidentiranog nedostatka aktivnosti koje mogu temeljno unaprijediti predmetnu oblast strateškog dokumenta u prethodnom akcionom planu, izvještajem se konstatuje da nisu realizovane aktivnosti koje se odnose na edukaciju lica sa invaliditetom iz romske i egipćanske populacije o prepoznavanju diskriminacije i načinima za prijavljivanja slučajeva diskriminacije. Takođe, nije sprovedena aktivnost koja se odnosi na analizu učešća žena s invaliditetom u javnom i političkom životu na lokalnom nivou.

Djeca sa invaliditetom/djeca sa smetnjama u razvoju

Operativni cilj 2: **Stvaranje uslova za eliminaciju svih oblika diskriminacije i društvene isključenosti sa kojima se suočavaju djeca s invaliditetom/djeca sa smetnjama u razvoju u svim oblastima od značaja za postizanje pune ravnopravnosti i jednakog položaja u društvu**

Indikator učinka 1:	2022	2025	2027
Uspostaviti konsolidovanu bazu podataka o djeci s invaliditetom/djece sa smetnjama u razvoju koja će omogućiti precizno razvrstavanje podataka za potrebe donošenja politika namijenjenih postizanju	Ne postoji baza podataka koja sadrži jasno definisane i razvrstane podatke koji se odnose na djecu s invaliditetom/djece sa smetnjama u razvoju	Definisan jasan okvir međusektorske saradnje između svih subjekata od značaja za sprovođenje politika koje se odnose na djecu s invaliditetom/djece sa smetnjama u razvoju koji će omogućiti veći nivo uvezanosti i saradnje prilikom prikupljanja podataka	Uspostavljena baza podataka zasnovana na uvezanosti i većem nivou interoperabilnosti svih subjekata od značaja za javnu politiku

⁴ CEDEM, <https://www.cedem.me/wp-content/uploads/2023/12/Izvestaj-diskriminacija-osoba-sa-invaliditetom.pdf>

pune društvene ravnopravnosti i jednakog položaja djece s invaliditetom/djece sa smetnjama u razvoju			
--	--	--	--

Period sprovođenja strateškog dokumenta 2022-2023, **obilježen je nedovoljnim nivoom postignutih rezultata u pogledu unapređenja položaja djece s invaliditetom/djece sa smetnjama u razvoju. Vrijednost indikatora učinka koja se odnosi na uspostavljanje jasnog okvira međusektorske saradnje između svih subjekata od značaja za sprovođenje politika koje se odnose na djecu s invaliditetom/djece sa smetnjama u razvoju, u dijelu omogućavanja većeg nivoa uvezanosti i saradnje prilikom prikupljanja podataka nije ostvarena.** Važno je istaći da aktivnosti u ovoj oblasti za AP 2022-2023, nisu bile dovoljno ambiciozne i reformski orjentisane, što je za posljedicu imalo limitiranost ostvarenih rezultata.

MLJMP je u izvještajnom periodu preduzeo niz aktivnosti koji se odnose na podršku projektima NVO, od kojih se ističu:

- NVO „Rastimo zajedno“ organizovala je inkluzivni izlet u opštini Kolašin za djecu sa smetnjama u razvoju 2022. godine kao i radionicu individualnog i grupnog karaktera sa djecu sa smetnjama u razvoju. Uključeno 12 djece sa teškoćama u razvoju i 8 mladih lica sa invaliditetom.
- NVO Prvo udruženje roditelja i omladine sa smetnjama u razvoju iz Podgorice organizovala je susrete djece i mladih sa smetnjama u razvoju, grupni rad, jedan dan. Jednodnevno putovanje u gradove Kolašin i Bijelo Polje za 32 učesnika.
- Udruženja roditelja djece i mladih sa smetnjama u razvoju, Puževa kućica organizovalo je radionicu "Moje vrijednosti i moja prava" za djecu i mlade sa smetnjama u razvoju iz Budve, Mojkovca. Organizovali su i radionicu "Osnaženi i jači" za djecu i mlade sa smetnjama u razvoju iz Budve.
- NVO „Zračak nade“ organizovao je stručne radnike za pružanje pomoći djeci sa smetnjama u razvoju. Informisali su javnost o diskriminaciji djece sa smetnjama u razvoju i lica sa intelektualnim invaliditetom.

Međutim, potrebno je istaći da čitav niz aktivnosti iz AP-a nisu realizovane u predviđenom periodu, primarno iz razloga nepostojanja institucionalnog okvira u okviru nadležnih institucija (ukidanje Direktorata za lica s invaliditetom u okviru MLJMP), što je dovelo do niskog nivoa implementacije aktivnosti. Radi se o aktivnostima koje se odnose na podizanje svijesti o dječjim pravima i zaštiti djece u digitalnom okruženju kao i zaštiti djece od seksualnog zlostavljanja. Nije sprovedena ni aktivnost koja se odnosi na promovisanje i distribuciju nove strategije Savjeta Evrope za prava djeteta 2022-2027: „Dječja prava na djelu: od kontinuirane primjene do zajedničke inovacije“, u verziji prilagođenoj djeci. Jedno od multisektorskih pitanja koje nije realizovano se odnosi i na tehničku pomoć za definisanje minimalnog paketa usluga koje su opštine u obavezi da pruže djeci i razvoj standardnih operativnih procedura za koordinaciju među sektorima i pružanje integrisanog, holističkog i pristupa usmjerenog

na dijete. Navedeno pitanje treba da bude razmotreno i novim planskim dokumentom za period 2024-2025, posebno u dijelu odzivosti navedene aktivnosti i definisanja jasne forme za njeno sprovođenje.

Pristupačnost

Operativni cilj 3:

Obezbijediti ravnopravan pristup licima s invaliditetom objektima u javnoj upotrebi, saobraćaju, (javnom prevozu, javnim površinama i saobraćajnoj infrasktrukturi), informacijama i komunikacijama, proizvodima i uslugama

	2022	2025	2027
Indikator učinka 1: Nivo diskriminacije sa kojima se suočavaju lica s invaliditetom prilikom pristupa javnim površinama i pristupa, kretanja i boravka u objektima u javnoj upotrebi i objektima javne namjene	48,4% lica s invaliditetom koja su se suočila sa nekim oblikom diskriminacije	45%	40%
Indikator učinka 2: Nivo pristupačnosti informacija i komunikacija od značaja za ravnopravnost lica s invaliditetom, uključujući raznovrsnost formata (Brajevo pismo, uvećan format, deskripcije, audio format, znakovni jezik, lako razumljiv jezik i drugi alternativni i augumentativni oblici)	61% lica s invaliditetom koji smatraju da imaju ravnopravan pristup informacijama	70%	80%

Indikator učinka 3: Nivo zastupljenih prepreka i barijera sa kojima se suočavaju lica s invaliditetom prilikom pristupa javnom prevozu, javnim površinama i saobraćajnoj infrastrukturi	85% lica s invaliditetom se suočilo sa preprekama i barijerama prilikom pristupa javnom prevozu, javnim površinama i saobraćajnoj infrastrukturi	80%	70%
---	--	-----	-----

Kada govorimo o trenutnom nivou ostvarenosti indikatora učinka u oblasti Pristupačnosti, važno je ukazati na istraživanje CEDEM-a „Položaj i diskriminacija osoba s invaliditetom“⁵ koje je konstatovalo da **postojeći trend ostvarenosti indikatora učinka nije na potrebnom nivou**. Navedeno istraživanje je utvrdilo da postojeća zakonska rješenja, Zakon o uređenju prostora i izgradnji objekata i pripadajuć⁶ i Pravilnik o bližim uslovima i načinu prilagođavanja objekata za pristup i kretanje lica smanjene pokretljivosti i lica sa invaliditetom⁷ definiše obavezu pristupačnosti javnih objekata, objekata u javnoj upotrebi, odnosno u javnoj namjeni i javnih površina, uz standarde koje definiše Pravilnik. Zakon koji je usvojen 2008. godine, je predvidio rok od pet godina za sve objekte sagrađene prije usvajanja Zakona, da ispoštuju obavezu pristupačnosti za lica s invaliditetom, dok se novi objekti moraju projektovati i graditi u skladu sa propisanim standardima, u suprotnom propisane su kazne za nepoštovanje navedene obaveze. Međutim, **još uvijek nije definisan kompletan spisak objekata u državnoj svojini i u svojini svih lokalnih samouprava**. Dodatno, u praksi su se standardi pristupačnosti dugo najčešće svodili na fizički pristup, dok su elementi pristupačnosti samostalnog života i javnog saobraćaja zanemarivani ili sporadično poštovani. Istraživanje je ukazalo da svi standardi nisu poštovani ni kada je u pitanju fizički pristup, prvenstveno u dijelu nagiba kose rampe, činjenice da pristup nije obezbijeđen uvijek na glavnom ulazu u objekat, kako je to propisano, i da su nerijetko instalirane koso-podizne ili vertikalno-podizne platforme (stepenišni lift ili vertikalna platforma) i u situacijama kada je novogradnja u pitanju, umjesto bezbjednijih, sigurnijih i adekvatnijih rješenja i u vidu ravnog prostora ili kose rampe koja, pritom, ne smije biti sagrađena od klizajućeg materijala. Navedena obaveza pristupačnosti svakako se odnosi na sve javne objekte i površine, ne samo one u vlasništvu države, nego i preduzetnika i privatnih lica, odnosno kako to definiše Konvencija – sve one koje pružaju usluge javnosti i namijenjene za javnost.

Kada je u pitanju oblast pristupačnosti informacija, komunikacija, informaciono-komunikacionih tehnologija i sistema i usluga (Zakon o uslugama, Zakon o elektronskim komunikacijama, Zakon o slobodnom pristupu informacijama, Zakon o medijima, Zakon o elektronskim medijima, Zakon o

⁵ CEDEM-a „Položaj i diskriminacija osoba s invaliditetom“, <https://www.cedem.me/wp-content/uploads/2023/12/Izvestaj-diskriminacija-osoba-sa-invaliditetom.pdf>

⁶ Zakon o uređenju prostora i izgradnji objekata, <https://wapi.gov.me/download-preview/af90b848-854b-44ff-bb5f-457fb82c8461?version=1.0>

⁷ Pravilnik o bližim uslovima i načinu prilagođavanja objekata za pristup i kretanje lica smanjene pokretljivosti i lica sa invaliditetom, <https://www.gov.me/dokumenta/3c19acde-3ab9-48ff-b1ee-d3ec0de4413c>

zaštiti potrošača, Zakon o zaštiti i spašavanju i drugi), potpuno izostaje segment koji se odnosi na lako razumljivi jezik, odnosno augmentativni i alternativni vidovi komunikacije. Međutim, važno je istaći visok nivo pristupačnosti Portala Vlade Crne Gore za lica s invaliditetom, posebno kada se govori o pristupačnosti ovog portala za sve osobe s oštećenjem vida. Opcija PROČITAJ ME koristi sintezu govora koja tekst pretvara u sasvim ljudski, prirodan glas, uz pravilno izgovaranje – akcentovanje pojedinih riječi, odnosno kompletnog teksta. Za osobe s djelimičnim oštećenjem vida, postoji mogućnost da pritiskom na određenu komandu (opciju), ponuđeni tekst uvećaju, umanje, da dobiju jači kontrast i slično. Takođe, osobe koje imaju disleksiju, mogu odabrati font slova koji je prilagođen njihovim potrebama, što znači da je Portal Vlade Crne Gore u potpunosti pristupačan svim licima s invaliditetom.

U Crnoj Gori i dalje nije pristupačan javni saobraćaj, već postoje izolovani primjeri međugradskog i gradskog prevoza koji se mogu koristiti, dok su neke organizacije lica s invaliditetom uspostavile uslugu prevoza na nivou lokalnih samouprava u saradnji s opštinama u kojima se ta usluga pruža (Podgorica, Nikšić, Pljevlja, Kotor).

U prethodnom dvogodišnjem periodu su sprovedene značajne aktivnosti u cilju prilagođavanja državnih objekata licima s invaliditetom, sa primarnim akcentom na:

- Zgrada državnih organa u Mojkovcu.
- Zgrada Uprave carina u Podgorici.
- Zgrada Ministarstva kulture na Cetinju.
- Zgrada Uprave za saobraćaj u Podgorici.
- Zgrada Predsjednika Crne Gore. Urađeno je Idejno rješenje i dostavljeno Upravi za katastar i državnu imovinu kao korisniku na saglasnost.

Pored navedenog, u prethodnom periodu su izdvojena značajna sredstva za podršku i finansiranje projekata u oblasti pristupačnosti koje su razvile i sprovode nevladine organizacije.

Pristup pravdi i postupanje državnih organa

Operativni cilj 4: Unapređenje institucionalnih kapaciteta, efikasnosti i pristupačnosti organa javne vlasti u postupcima za zaštitu od diskriminacije lica s invaliditetom.

Indikator učinka 1:	2022	2025	2027
Povećanje broja postupaka zaštite od diskriminacije	<i>Broj postupaka sa kraja 2021. godine</i>	9%	15%

lica s invaliditetom pred nadležnim organima ⁸			
Indikator učinka 2: Smanjenje nivoa diskriminacije sa kojima se suočavaju lica s invaliditetom prilikom pristupa pravosudnim organima	2022 51% lica s invaliditetom smatra da se suočilo s nekim od oblika diskriminacije u ogromnoj ili većoj mjeri prilikom pristupa pravosudnim organima	2025 49%	2027 45%

U pogledu trenda povećanja/smanjenja postupaka zbog diskriminacije po osnovu invaliditeta koji se vode pred Zaštitnikom ljudskih prava i sloboda Crne Gore, podaci ukazuju da je Zaštitnik u 2022. i 2023. godini, u radu imao po 20 predmeta zbog diskriminacije po osnovu invaliditeta, što je nešto manje u odnosu na broj predmeta iz 2021. godine, kada su okončana 24 predmeta zbog diskriminacije po osnovu invaliditeta, ali i više u odnosu na 2020. godinu kada je okončano 14 predmeta zbog diskriminacije po osnovu invaliditeta.

Zakon o zabrani diskriminacije nije izmijenjen u dijelu koji se odnosi na propisivanje svih nedostajućih oblika diskriminacije, kao i kroz propisivanje zabrane diskriminacije u oblastima koje definiše Konvencija UN da nedostaju u Zakonu. Zakon se trenutno nalazi u fazi inter-resornog usklađivanja prije dobijanja mišljenja Evropske komisije.

MLJMP je prikupilo informacije o postupcima za zaštitu od diskriminacije za 2022. i 2023. godinu od Vrhovnog državnog tužilaštva, Vrhovnog suda, Višeg suda za prekršaje CG, Uprave policije i Uprave za inspeksijske poslove.

POSTUPCI U KOJIMA SU ŽRTVE DISKRIMINACIJE LICA SA INVALIDITETOM ZA 2022. I 2023. GODINU	
Vrhovno državno tužilaštvo	Vođena dva (2) krivična postupka pred Osnovnim državnim tužilaštvom. (2023)

⁸ Pravosudni i tužilački organi, policijski i inspeksijski organi, Zaštitnik ljudskih prava i sloboda

Vrhovni sud	Ukupno 28 predmeta - Osnovni sud u Podgorici – 12 (5 u 2022. i 7 u 2023); Osnovni sud u Beranama 4 (1 i 2022. i 3 u 2023); Osnovni sud u Herceg Novom 1 (2022); Osnovni sud u Kotoru 1 (2022); Osnovni sud u Plavu 2 (2023); Osnovni sud u Kolašinu 1 (2023); Osnovni sud u Baru 1 (2023); Osnovni sud u Nikšiću 3 (2 2022. i 1 2023); Osnovni sud u Bijelom Polju 3 (2 2022. i 1 2023).
Viši sud za prekršaje Crne Gore	Ukupno dva (2) predmeta pred Sudom za prekršaje Budva. (2023 i 2023)
Uprava za inspekcijske poslove	Ukupno podnijeto 86 prijava Sanitarnoj inspekciji, od toga inspekcija utvrdila 43 nepravilnosti, u 34 slučaja sanitarna inspekcija je ukazala subjektu nadzora da otkloni nepravilnosti i izdala 42 prekršajna naloga. (2023)
Uprava policije	Nema registrovanih podataka
Zaštitnik ljudskih prava i sloboda Crne Gore	Ukupno 40 predmeta - 20 predmeta 2022. i 20 predmeta 2023.

U prethodnom periodu su sprovedene značajne aktivnosti na jačanju kapaciteta nacionalnih organa u dijelu koji se odnosi na pristup pravdi i mehanizme za zaštitu od diskriminacije lica s invaliditetom koji je finansiralo Ministarstvo ljudskih i manjinskih prava, a koje su sprovodili državni organi i NVO organizacije.

- UMHCG je organizovao 3 seminar na temu: Pristup pravdi i mehanizmima zaštite od diskriminacije lica s invaliditetom, s akcentom na razumne i proceduralne adaptacije.
- Centar za obuku u sudstvu i državnom tužilaštvu organizovao je obuku na temu: „Zakon o vanparničnom postupku sa posebnim osvrtom na prava lica s invaliditetom Uređenje ličnih stanja sa akcentom na prava lica s invaliditetom; Iskustva lica s invaliditetom u sudskim postupcima povodom oduzimanja poslovne sposobnosti; Uređenje porodičnih odnosa; Uređenje imovinskih odnosa sa osvrtom na prava lica s invaliditetom.
- Takođe, CEDEM je, a u saradnji sa Centrom za obuku u sudstvu i državnom tužilaštvu, organizovao obuku za savjetnike/ce u sudovima i državnim tužilaštvima na temu: „Zaštita lica s invaliditetom od diskriminacije i efikasno korišćenje HUDOC i e- Case baze sudske prakse

Evropskog suda za ljudska prava“. Obuka je imala za cilj unapređenje kapaciteta pravosuđa u cilju zaštite lica sa invaliditetom od diskriminacije, kroz efikasnije korišćenje HUDOC i e-Case baze sudske prakse Evropskog suda za ljudska prava.

- Centar za obuku u sudstvu i državnom tužilaštvu u okviru Programa za kontinuiranu obuku sudija i državnih tužilaca za 2023. godinu, organizovao obuku na temu: „Član 14 EKLJP – zabrana diskriminacije“.
- CEDEM, u saradnji sa Centrom za obuku u sudstvu i državnom tužilaštvu, organizovao je obuku, na temu "Primjena antidiskriminacionog zakonodavstva sa osvrtom na izabrane prakse ESLJP u oblasti zaštite prava osoba s invaliditetom (OSI)".

Socijalna zaštita, adekvatan životni standard, samostalan život i život u zajednici

Operativni cilj 5: Obezbijediti punu ravnopravnost i priznavanje svih prava iz oblasti socijalne i dječje zaštite licima s invaliditetom koja garantuju potrebne uslove za samostalan život u zajednici

Indikator učinka 1:	2022	2025	2027
Smanjiti procenat lica s invaliditetom kojima nije priznato određeno zakonom garantovano pravo iz oblasti socijalne zaštite	91% lica s invaliditetom smatra da se suočilo s nekim od oblika diskriminacije prilikom pristupa uslugama socijalne zaštite	88%	85%

U pogledu nivoa diskriminacije lica s invaliditetom prilikom pristupa uslugama socijalne zaštite, konstatuje se da uslijed nedostatka dostupnih podataka i istraživanja **nije moguće pružiti jasan trend postignutosti postavljenih indikatora učinka**. Prilikom pripreme akcionog plana za period 2024-2025, potrebno je predvidjeti jasne korake u cilju prikupljanja podataka i sprovođenja istraživanja koje će pružiti jasnu sliku o nivou i vrstama diskriminacije sa kojima se suočavaju lica s invaliditetom u oblasti socijalnih politika.

Što se tiče ostvarenih rezultata u prethodnom periodu sprovođenja strateškog dokumenta, važno je ukazati da je, uz podršku delegacije Evropske Unije realizovan projekat „Poboljšanje pristupačnosti javnim ustanovama i centrima za socijalni rad u CG“, na osnovu kog je prilagođeno 18 objekata (javne ustanove i centri za socijalni rad).

Potrebno je istaći da su u prethodnom periodu licencirane 41 usluge koju mogu koristiti lica s invaliditetom . Takođe, kroz projekat „Razvoj kapaciteta za pružanje usluga socijalne zaštite u Crnoj Gori“ koji Ministarstvo rada i socijalnog staranja sprovodi uz tehničku podršku UNDP-a, obezbjeđuje se finansijska podrška za 8 dnevnih boravaka za odrasla i stara lica i odrasla i stara lica sa invaliditetom i to u: Danilovgradu (2), Mojkovcu (1), Plavu (1), Cetinju (1), Rožajama (1), Petnjici (1), i Kolašinu (1).

Kada govorimo o razvoju javne politike, važno je ukazati na usvajanje Nacionalnog plana za implementaciju Konvencije Savjeta Evrope o suzbijanju i sprečavanju nasilja nad ženama i nasilja u porodici (Istanbulska konvencija). Međutim, u operativnom smislu nije formiran mehanizam za istraživanje slučajeva nasilja nad licima s invaliditetom u ustanovama socijalne zaštite, što predstavlja pitanje koje će biti adresirano u narednom periodu sprovođenja javne politike.

Programom rada Vlade Crne Gore za 2024. godinu, planirano je da Predlog Zakona o socijalnoj i dječjoj zaštiti bude izmijenjen u IV- kvartalu ove godine. Predlog zakona nije pripremljen i usvojen od strane nadležnih organa, primarno iz razloga čestih insitucionalnih promjena u prethodnom periodu, što je prouzrokovalo nedovoljan nivo prioritizacije pitanja koje se odnosilo na usvajanje navedenog zakona. Pomenuti razlozi su uticali i da usvajanje Predloga Zakona o jedinstvenom tijelu vještačenja bude pomjereno za II kvartal 2024. godine.

U Ministarstvu rada i socijalnog staranja, kao i centrima za socijalni rad, više godina koristi se Informacioni sistem socijalnog staranja (ISSS) - Socijalni karton. U okviru usluga koje pružaju centri, razvijen je poseban modul za nasilje u porodici, preko kojeg centri procesuiraju sve prijave nasilja u porodici, bez obzira da li je nasilje prijavljeno u centru za socijalni rad ili u Upravi policije. Svjesni smo da sistem mora da se unaprjeđuje.

U dijelu koji se odnosi na razvoj strateškog okvira za socijalne politike, potrebno je istaći da Strategija razvoja socijalne i dječje zaštite, kao i sektorska strategija deinstitucionalizacije djece i odraslih nisu usvojene u roku koji je bio planiran za to. Navedena činjenica je imala za posljedicu da pitanje djece s invaliditetom/djece sa smetnjama u razvoju, kao i pitanja koja se donose na generalnu socijalnu zaštitu lica s invaliditetom, nisu bila adresirana zvaničnim strateškim dokumentima u oblasti socijalne zaštite.

Jedna od ključnih aktivnosti koja nije bila implementirana u prethodnom periodu sprovođenja javne politike se odnosi na osnivanje Zavoda za vještačenje invaliditeta i izgradnju kapaciteta stručnog osoblja za primjenu nove Metodologije za procjenu invaliditeta zasnovane na modelu ljudskih prava. Obzirom da nije ostvaren ključni preduslov za implementaciju ove aktivnosti koji se odnosio na usvajanje Zakona o jedinstvenom vještačenju invaliditeta kao i Uredbe o metodologiji vještačenja invaliditeta, nije bilo moguće implementirati navedenu aktivnost. Važno je istaći da će predmetna aktivnost biti sastavni dio i novog akcionog plana za period 2024-2025. godine.

Takođe, konstatuje se da nije implementirana aktivnost koja se odnosila na uspostavljanje Nacionalnog Elektronskog Registra lica s invaliditetom, primarno iz razloga zato što nije došlo do razvoja informacionog sistema Zavoda za vještačenje invaliditeta (Zavod nije formiran), iz kojeg će se generisati elektronski Registar lica s invaliditetom.

Privatni i porodični odnosi

Operativni cilj 6: **Omogućavanje jednakog prava licima s invaliditetom pod starateljstvom da formiraju bračnu zajednicu i uklanjanje postojećih zakonskih ograničenja roditeljskih prava lica s invaliditetom**

Indikator učinka 1:	2022	2025	2027
Smanjenje broja lica s invaliditetom kojima je oduzeta poslovna sposobnost u skladu sa preporukama Komiteta UN	154 lica s invaliditetom koji su lišeni poslovne sposobnosti	Smanjenje ukupnog broja lica s invaliditetom koji su lišeni poslovne sposobnosti za 10%	Smanjenje ukupnog broja lica s invaliditetom koji su lišeni poslovne sposobnosti za 20%

Oblast privatnih i porodičnih odnosa predstavlja oblast strateškog dokumenta u okviru koje su **ostvareni najslabiji rezultati u prethodnom dvogodišnjem periodu sprovođenja javne politike**. U AP za period 2022-2023, nisu definisane početne aktivnosti koje su trebale da predstavljaju osnovu za adresiranje pitanja lišenja poslovne sposobnosti lica s invaliditetom, kao ključnog pitanja u predmetnoj oblasti. Važno je istaći da nije sprovedena aktivnost koja se odnosila na izradu analize pravnog i institucionalnog okvira za izmjenu režima poslovne sposobnosti lica s invaliditetom, zbog nedostatka institucionalnih kapaciteta MLJMP-a za sprovođenje predmetne aktivnosti. Bez prethodno jasno analiziranog sistema lišenja poslovne sposobnosti, prikupljenih preciznih podataka, nije moguće jasno definisati aktivnosti namijenjene za smanjenje ukupnog broja lica s invaliditetom koji su lišeni poslovne sposobnosti do kraja 2025. godine, odnosno do kraja 2027. godine. U tom pogledu, potrebno je da naredni period sprovođenja javne politike sadrži definisan jasan smjer razvoja ove oblasti, primarno kroz jačanje saradnje svih institucija koje učestvuju u postupku lišavanja poslovne sposobnosti lica s invaliditetom, prikupljanje i analiziranje podataka, kao i definisanje konkretnih aktivnosti koje će adresirati ovo pitanje i omogućiti jasno izjašnjenje na kraju 2025. godine u pogledu nivoa ostvarenosti vrijednosti indikatora učinka.

Obrazovanje

Operativni cilj 7: Obezbijediti ravnopravnost i jednakost šansi lica s invaliditetom za uključenost u inkluzivni obrazovni sistem bez diskriminacije

Indikator učinka 1:	2022	2025	2027
Trend uključenosti, podrške i poboljšanja školskih nediskriminatornih praksi	Broj škola s nediskriminatornim programima (sprovode inkluzivno obrazovanje, obezbjeđuju podršku, realizuju afirmativne školske prakse) – 100 (42%)	Broj škola s nediskriminatornim programima – 150 (64%)	Broj škola s nediskriminatornim programima – 200 (85%)

U okviru oblasti obrazovanja, dostupni podaci CEDEM-ovog istraživanja „Položaj i diskriminacija osoba s invaliditetom“⁹, ukazuju da su rezultati sprovođenja „inkluzivnog“ obrazovanja i dalje ograničeni, a najveći napredak odnosi se na broj djece s invaliditetom/djece sa smetnjama u razvoju koja su uključena u ovaj proces. Međutim, **potpuno izostaju javno objavljeni i mjerljivi kvalitativni efekti „inkluzivnog“ obrazovanja**. Ne postoje poznati i javno dostupni podaci o broju odnosno procentima djece s invaliditetom/djece sa smetnjama u razvoju koja nijesu uključena u proces predškolskog, osnovnog i srednjeg obrazovanja, niti broj odraslih s invaliditetom koji nijesu nastavili visoko obrazovanje. Razlike u broju djece koja upišu osnovnu školu, onih koja upišu srednju školu i lica s invaliditetom koje upišu fakultet su ogromne, prije svega zbog načina sprovođenja „inkluzivnog“ obrazovanja u praksi. Činjenica da se veliki broj djece s invaliditetom/djece sa smetnjama u razvoju obrazuje u srednjim stručnim školama, resursnim centrima, specijalnim odjeljenjima pri redovnim školama, ili borave u dnevnim centrima na zahtjev roditelja ograničava mogućnosti i izbor daljeg obrazovanja. Postoji vrlo primjetna razlika u broju djece s invaliditetom/djece sa smetnjama u razvoju u odnosu na pol/rod na način što je zastupljen veći broj dječaka. U nekim godinama riječ je o dvostruko većem broju dječaka, a razlozi takve dikrepance nisu jasni, niti poznati.

U pogledu planiranih i realizovanih aktivnosti u oblasti obrazovanja, u periodu 2022-2023 su realizovane aktivnosti koje se odnose na jačanje inkluzivne kulture odgovornosti, kroz organizaciju i sprovođenje tematskih savjetovanja sa svim direktorima osnovnih škola. Takođe, realizovane su dvije obuke za individualizaciju ukupno oko 50 učesnika/ca, nastavnika/ca srednjih škola, pri čemu je važno ukazati da je Indeks za inkluziju sproveden u školama, zajedno sa koncipiranjem godišnjih planova sa inkluzivnim mjerama. U školama se u kontinuitetu sprovode radionice i aktivnosti namijenjene nediskriminaciji, i to:

- Dan inkluzije 14. oktobar u saradnji sa SE – sajam inkluzivnih praksi sa preko 50 učesnika/ca,
- RC obilaze škole kojima je potrebna podrška: RC 1 jun – individualna podrška za 78 djevojčica i dječaka, kroz 120 tretmana sedmično, RI – 61 djevojčica i dječaka, sa 119 tretmana sedmično; RC Podgorica – po 16 vrtića i škola, za ukupno 70 djevojčica i dječaka, uključujući i one koji su u programu RI, a ne pohađaju vrtiće. RC „Kotor“ – u logopedskim tretmanima - 6670 bilo 320 djevojčica i dječaka, surdološki obrađeno 57 djevojčica i dječaka, kroz 2070 tretmana, oligofrenoških tretmana 1154 za 50 djevojčica i dječaka, a opservirano 240 djevojčica i dječaka, te 36 obilazaka za 14 vaspitno-obrazovnih ustanova.
- Broj djece koja dobijaju podršku MT - Realizovano 1399 polusatnih aktivnosti mobilne službe.
- Sprovodi se program dodatne stručne podrške i sa 3 proširili u 8 novih opština, i dnevnih centara: Ulcinj, Tivat, Bijelo Polje, Rožaje, Cetinje, Berane, Podgorica. Dijete se preuzima iz vrtića, osnovne škole i dovodi u dnevni centar na tretmane, dodatni stručni rad i podršku 218 djevojčica i dječaka iz 11 JPU i 18 JU OŠ.
- Pripremljene instrukcije za potrebu ispunjenja „pristupačnost obrazovno-vaspitnih ustanova“, lista s gantogramom prioritetnih oblasti čije ispunjenje se očekuje. Urađen je model pristupačnog formata. Sprovedeno je savjetovanje za IT koordinate svih škola sa ciljem da

⁹ CEDEM-a „Položaj i diskriminacija osoba s invaliditetom“, <https://www.cedem.me/wp-content/uploads/2023/12/Izvestaj-diskriminacija-osoba-sa-invaliditetom.pdf>

on-line sadržaje i radni materijal izrađuju na ovaj način. Urađeni standardi za izradu digitalnih udžbenika i materijala koji uključuju i inkluzivni element. Rađen je didaktički materijal za oko 520 učenika/ca, najčešće za savladavanje gradiva, podrška za opismenjavanje, matematiku, upravljanje emocijama i ponašanjem, Cboard.

Međutim, važno je istaći da aktivnosti koje se odnose na analizu rada, kreiranje i osposobljavanje za revidirani koncept usmjeravanja koji u procjeni koristi model ljudskih prava nisu realizovane. Primarni razlog zbog kojeg aktivnost nije realizovana je činjenica da sistem jedinstvenog vještačenja invaliditeta nije uspostavljen u planiranom roku.

Rad i zapošljavanje

Operativni cilj 8: Smanjenje nivoa diskriminacije sa kojima se suočavaju lica s invaliditetom prilikom ostvarenja prava iz oblasti rada i zapošljavanja.

	2022	2025	2027
Indikator učinka 1: Procenat lica s invaliditetom koji smatraju da su se suočili sa preprekama i barijerama prilikom zapošljavanja	<i>78% lica s invaliditetom smatra da se suočilo s preprekama i barijerama prilikom zapošljavanja</i>	68%	60%
Indikator učinka 2: Nivo diskriminacije sa kojim se suočavaju lica s invaliditetom prilikom pristuparadnim mjestima	<i>39% lica s invaliditetom smatra da je diskriminisano prilikom pristupa objektima u kojima obavljaju radnu djelatnost</i>	37%	35%

Prethodni period sprovođenja javne politike obilježen je **veoma niskim procentom realizacije planiranih aktivnosti iz oblasti rada i zapošljavanja**. Najznačajniji broj aktivnosti koje nisu realizovane odnosi se na edukaciju i osposobljavanje lica s invaliditetom za zapošljavanje. Takođe, nisu realizovane ni aktivnosti koje se odnose na edukaciju poslodavaca i ugroženih kategorija društva o benefitima zapošljavanja lica s invaliditetom, odnosno edukacija pripadnika romske i egipćanske populacije o mogućnostima profesionalne rehabilitacije lica s invaliditetom. Jedan od primjera nerealizovanih aktivnosti se odnosi i na organizaciju edukacija/treninga za nadležnu inspekciju, predstavnike pravosudnih organa (sudove) i druge nadležne institucije za zapošljavanje, radi obuke o pravima lica s invaliditetom u oblasti rada i zapošljavanja i pojavnim oblicima kršenja tih prava.

Posebno je značajno istaknuti da nije realizovana aktivnost koja se odnosi na utvrđivanje Predloga zakona o profesionalnoj rehabilitaciji i zapošljavanju lica sa invaliditetom kojim će se unaprijediti ova oblast kroz osnivanje Zavoda za profesionalnu rehabilitaciju i zapošljavanje lica sa invaliditetom.

Podaci Zavoda za zapošljavanje Crne Gore,¹⁰ pokazuju da se na evidenciji Zavoda za zapošljavanje, na dan 31.12.2023. godine, nalazilo se 9.522 lica sa invaliditetom, od čega je 5.620 ili 59,02% žena. U odnosu na isti dan 2022. godine, kada je registrovano 9.864 lica sa invaliditetom (5.758 žena ili 58,37%), došlo je do smanjenja za 342 lica ili 3,47%. Najviše lica sa invaliditetom je registrovano u Birou rada Berane 2.147 ili 22,55% (od čega je 1.165 žena ili 54,26%), zatim u Birou rada Rožaje 1.957 ili 20,55% (od čega je 1.316 žena ili 67,24%) i u Birou rada Bijelo Polje 915 ili 9,61% (od čega je 521 žena ili 6,94%) Posmatrano prema nivoima obrazovanja, najviše lica sa invaliditetom je bez zanimanja i stručne spreme 4.625 ili 48,57%, zatim sa III nivoom obrazovanja 2.127 ili 22,34% i IV nivoom 1.981 ili 20,8%. Najviše lica sa invaliditetom je po rješenju komisije za profesionalnu rehabilitaciju Zavoda – 8.695 ili 91,31%, kategorisane omladine 477 ili 5,01% i invalida rada II i III kategorije 270 ili 2,83%. Posmatrano prema godinama starosti najviše lica sa invaliditetom je u starosnoj grupi preko 60 godina – 2.554 lica ili 26,82%, od 55 do 60 godina starosti – 2.039 lica ili 21,41% i od 50 do 55 godina 1.548 ili 16,26%.

Takođe, važno je istaći da država Crne Gora pruža **značajnu finansijsku podršku zapošljavanju lica s invaliditetom, primarno kroz davanje subvencija poslodavcima za zapošljavanje lica s invaliditetom**. Dostupni podaci Zavoda ukazuju da je za realizaciju programa profesionalne rehabilitacije i zapošljavanje lica sa invaliditetom, u 2023. godini, utrošeno je 23.887.087,39 eura i to za:

- subvencije zarade – 21.824.284,10 eura;
- subvencije (učešće u finansiranju ličnih troškova asistenta u radu) – 704.368,46 eura;
- subvencije (prilagođavanje radnog mjesta i uslova rada) – 110.286,24 eura;
- finansiranje grant šema – 745.235,08 eura;
- programe profesionalne rehabilitacije – 459.296,00eEur;
- novčane pomoći polaznicima programa – 43.617,51 eur i
- naknade članovima komisija za profesionalnu rehabilitaciju i Savjeta Fonda – 76.571,53 eura.

Navedena sredstva su značajno veća u odnosu na 2022. godinu, kada je za realizaciju programa profesionalne rehabilitacije i zapošljavanja lica sa invaliditetom utrošeno je 16,371,122.07 eura.

Fondu za profesionalnu rehabilitaciju i zapošljavanje lica sa invaliditetom, u 2023. godini, podnijeto je 1.859 zahtjeva za priznavanje prava na subvenciju zarade za zapošljavanje lica sa invaliditetom, od čega je 1.197 novih zahtjeva za ostvarivanje prava, a 662 zahtjeva odnosilo na

¹⁰ Zavod za zapošljavanje Crne Gore, Izvještaj o radu za 2023. godinu, <https://www.zzzcg.me/wp-content/uploads/2024/02/Izvie%C5%A1taj-o-radu-ZZZCG-za-2023.-godini-KONA%C4%8CNI-31.1.2024.-PDF.pdf>

produženje ovog prava. Od ukupnog broja podnijetih zahtjeva, 826 se odnosilo na zaposlene muškarce sa invaliditetom, dok se 1.033 odnosilo na zaposlene žene sa invaliditetom. Od 1.859 zahtjeva, 949 se odnosilo na lica sa invaliditetom koja su zaposlena na određeno vrijeme, a 910 zahtjeva se odnosilo na lica sa invaliditetom koja su zasnovala radni odnos na neodređeno vrijeme.

Od ukupnog broja razmatranih zahtjeva 1.956 (ovdje su obuhvaćeni zahtjevi koji su u bili u zaostatku za rješavanje iz prethodnih godina i zahtjevi koji su bili na čekanju za dopunu), Savjet Fonda je odobrio 1.944 zahtjeva za ostvarivanje prava na ovu vrstu subvencije, u skladu sa odredbama članova 37 i 37a Zakona o profesionalnoj rehabilitaciji i zapošljavanju lica sa invaliditetom. Od preostalih 12 zahtjeva, 10 zahtjeva je neosnovano iz sljedećih razloga:

- 8 zahtjeva poslodavaca u trenutku podnošenja zahtjeva za subvenciju zarade nijesu imali Ugovore o radu sa zaposlenima;
- 2 zahtjeva jer je rješenje o procentu invaliditeta poništeno;
- za 1 zahtjev članovi Savjeta će se izjasniti po pribavljanju dodatnih informacija, dok je za 1 zahtjev poslodavac dostavio podnesak kojim odustaje od predatog zahtjeva, u momentu kad je zahtjev razmatran na sjednici.

Na dan 31.12.2023. godine, 2.368 poslodavaca ostvaruje pravo na subvenciju zarade za 4.195 lica sa invaliditetom (muškarci – 2.054; žene – 2.141). Na određeno vrijeme zaposleno je 1.093 lica sa invaliditetom, dok su 3.105 lica zaposlena na neodređeno vrijeme. Broj poslodavaca koji ostvaruje pravo na subvenciju zarade se na kraju 2023. godine u odnosu na kraj 2017. godine uvećao za više od 11 puta (1.106,54%), a broj zaposlenih lica sa invaliditetom koji ostvaruju to pravo je veći za više od 12 puta (1.215,05%). Za posljednje 3 godine se broj poslodavaca i broj zaposlenih lica sa invaliditetom koji ostvaruju pravo na subvenciju zarade udvostručio (poslodavaca više za 107.54%, zaposlenih više za 105.64%).

Zdravlje, rehabilitacija i lična pokretljivost lica s invaliditetom

Operativni cilj 9: Smanjenje nivoa diskriminacije i barijera sa kojima se suočavaju lica s invaliditetom prilikom pristupa zdravstvenoj zaštiti i zdravstvenim uslugama

	2022	2025	2027
Indikator učinka 1: Smanjiti postojeći nivo diskriminacije sa kojim se suočavaju lica s invaliditetom prilikom korišćenja usluga zdravstvene zaštite, uključujući i rehabilitaciju i medicinsko-tehnička pomagala i opremu	43,8% lica s invaliditetom smatra da se suočilo s nekim od oblika diskriminacije	41%	39%
Indikator učinka 2: Smanjiti nivo prepreka i barijera sa kojima se suočavaju lica s invaliditetom u oblasti zdravstva	31% lica s invaliditetom koja su se suočila s nekim tipom prepreka i barijera u oblasti zdravstva	30%	28%

U dijelu koji se odnosi na ostvareni napredak u pogledu dostizanja postavljenih vrijednosti inidkatora učinka, **nisu dostupni podaci na osnovu kojih se može pružiti jasna procjena da li je došlo do smanjenja nivoa diskriminacije, odnosno smanjenja prepreka i barijera sa kojima se suočavaju lica s invaliditetom prilikom korišćenja usluga zdravstvenog sistema Crne Gore.** Nedostatak podataka predstavlja dodatni razlog koji ukazuje na potrebu da u narednom periodu bude pripremljeno temeljno istraživanje koje će analizirati oblike i vrste diskrimianacije sa kojima se suočavaju lica s invaliditetom u svim oblastima javne politike.

Prepoznajući značaj unapređenja servisa koji se bave zaštitom mentalnog zdravlja i povećanja njihove dostupnosti, naročito djeci i roditeljima djece sa smetnjama u razvoju, Ministarstvo zdravlja je u 2023. godini kroz javni konkurs „Zajedno ka unapređenju zdravstvene zaštite i podrške za OSI i djecu sa smetnjama u razvoju” podržalo projekte 7 NVO u ukupnom iznosu od 136.852,39 eura.

Jedna od najznačajnijih aktivnosti koja je realizovana u izvještajnom periodu se odnosi na nabavku ginekoloških stolica za žene s invaliditetom u svim gradovima u Crnoj Gori:

- DZ Nikšić – invalidska kolica i ginekološka stolica za lica s invaliditetom,
- DZ Pljevlja – ginekološki sto,
- DZ Berane - ginekološka stolica,
- DZ Plav – invalidska kolica (3),
- DZ Andrijevića – hindrulični krevet, invalidska kolica i hodalice,
- DZ Ulcinj - ginekološka stolica, toalet prilagođen licima s invaliditetom, natpisi na Brajevom pismu, lift,
- DZ Mojkovac - invalidska kolica, standardna ginekološka stolica elektro podesiva za visinu za sedalni dio i sa meh. podešavanjem držača za noge,
- DZ Kotor – Ginekološka stolica, toalet prilagođen za lica s invaliditetom, natpisi na Brajevom pismu, lift, rampa. Nekoliko ljekara pohađalo obuku za gestovni govor (JU Resursni centar za sluh i govor),
- DZ Bijelo Polje - Specijalno elektropodesiva ginekološka stolica (model GRACIE/GKB),
- DZ Cetinje – ginekološka stolica,
- DZ Herceg Novi - dvije ginekološke stolice, invalidska kolica,
- OB Bar – invalidska kolica, sanitarne (toaletne) stolice i hodalice,
- KC CG – Ginekološki sto (u Dnevnoj bolnici) – potrebno još 2 ginekološke stolice i 1 porođajni sto.

Međutim, potrebno je istaći da je izvještajni period obilježen i činjenicom da nije došlo do potrebnih izmjena pravnog okvira, primarno u dijelu koji se odnosio na izmjene i dopune Zakona o obaveznom zdravstvenom osiguranju, kao i izmjene i dopune Zakona o ostvarivanju i zaštiti prava mentalno oboljelih lica. Takođe, u planiranom roku nije pripremljen i usvojen protokol o postupanju prema licima s invaliditetom u pružanju zdravstvene zaštite. Navedena pitanja i njihov značaj moraju biti razmotreni od strane nadležnih organa, posebno u dijelu koji se odnosi na pitanje da li će navedene aktivnosti biti sastavni dio akcionog plana za period 2024-2025.

Operativni cilj 10: Unaprijediti uslove za ravnopravno učešće i pristup lica s invaliditetom u okviru političkog i javnog života

	2022	2025	2027
Indikator učinka 1: Unapređenje postojećeg pravnog okvira koji reguliše mogućnost učešća lica s invaliditetom u političkom životu garantovanjem primjene instituta afirmativne akcije	Pravni okvir u oblasti političkog i javnog života nije usklađen sa preporukama Komiteta UN za prava lica s invaliditetom	Definisan predlog izmjena i dopuna Zakona o izboru odbornika i poslanika i Zakona o političkim partijama	Pravni okvir je usklađen sa preporukama Komiteta UN za prava lica s invaliditetom u oblasti političkog i javnog života
Indikator učinka 2: Uklanjanje svih fizičkih i informativnih barijera koje onemogućavaju ravnopravan pristup licima s invaliditetom biračkim mjestima	Ne postoje dostupni podaci o broju biračkih mjesta koja su pristupačna licima s invaliditetom	Izrađena analiza postojećeg nivoa pristupačnosti biračkih mjesta licima s invaliditetom	Unaprijeđen nivo pristupačnosti biračkih mjesta licima s invaliditetom

U okviru oblasti političkog i javnog života lica s invaliditetom u Crnoj Gori, istraživanje CEDEM-a¹¹ je ukazalo da je pravo na učešće u javnom i političkom životu garantovano nizom propisa (Zakon o izboru odbornika i poslanika, Zakon o predsjedniku Crne Gore, Zakon o političkim partijama, Zakon o državnoj upravi, Zakon o državnim službenicima i namještenicima, Zakon o nevladinim organizacijama, Strategija saradnje organa državne uprave i nevladinih organizacija, Strategija reforme javne uprave i drugim aktima). **Istraživanje je takođe utvrdilo da su pomenuti zakoni djelimično usklađeni sa Konvencijom, međutim, određeni zakonski akti i dalje sadrže odredbe suprotne Konvenciji, a one se odnose na segment poslovne sposobnosti, kao uslova za ostvarivanje prava: osnivanje partije, osnivanje nevladine organizacije, zasnivanja radnog odnosa i slično.** Ilustrativan primjer neusklađenosti bio je Zakon o izboru odbornika i poslanika, čije su dvije odredbe koje se odnose na lica s invaliditetom proglašene neustavnim od strane Ustavnog suda, na inicijativu NVO sektora, dok su u drugim propisima i dalje diskriminatorne odredbe ili

¹¹ CEDEM-a „Položaj i diskriminacija osoba s invaliditetom“, <https://www.cedem.me/wp-content/uploads/2023/12/Izvestaj-diskriminacija-osoba-sa-invaliditetom.pdf>

nepotpune i nedovoljne, poput nedostajućih odredbi afirmativne akcije za kandidovanje ili obaveznu kvotu za lica s invaliditetom na izbornim listama, kao mehanizam koji treba da služi do postizanja ravnopravnosti.

U tom pogledu, važno je ukazati da u predviđenom periodu nisu implementirane aktivnosti koje se odnose na pokretanje inicijative o izmjenama i dopunama:

- Zakona o izboru odbornika i poslanika u dijelu koji se odnosi na unapređenje nivoa političke participacije lica s invaliditetom,
- Zakona o političkim partijama u dijelu koji se odnosi na unapređenje nivoa političke participacije lica s invaliditetom.

Skupština Crne Gore je nadležna institucija za sprovođenje navedenih aktivnosti, zbog čega je potrebno istaći da će izmjene i dopune ovih zakona biti predmet i novog akcionog plana za period 2024-2025.

Takođe, nije sprovedena ni aktivnost koja se odnosila na izmjene Zakona o NVO kroz preciznije definisanje procedura za finansiranje projekata NVO. Rad na novom Nacrtu Zakona o NVO je u toku, gdje je kao novi rok za realizaciju ove aktivnosti predviđen treći kvartal 2024. godine.

U dijelu oblasti koji se odnosi na reformu javne uprave, sprovedeno je „Istraživanje o korisničkom iskustvu portala GOV.ME“ a koji je finansiran od strane Evropske unije. Istraživanje je pokazalo da više od 40% građana i kompanija izrazilo je zadovoljstvo korisničkim iskustvom na portalu Vlade Crne Gore. Analizom zadovoljstva korisnika Web portala Vlade Crne Gore, jasno se uočavaju razlike između građana i kompanija u percepciji dostupnog sadržaja. Veliki broj građana, preciznije 73,5%, izražava visok nivo zadovoljstva, navedeći da portal uspješno ispunjava njihove informacione potrebe. Pohvale dolaze iz različitih segmenata, ističući preglednost stranica i lakoću pronalaženja informacija. S druge strane, među kompanijama postoji značajno manje zadovoljstvo sadržajem portala, s procentom od 42,0%, što ukazuje na moguće poteškoće ili percipirane nedostatke u pružanju relevantnih informacija za poslovne potrebe. Ocjena prisutpačnosti dokumentacije prvo je sprovedena na osnovu desk istraživanja, na uzorku od 500 dokumenata, što je pružilo važne uvide u stepen dostupnosti dokumentacije koja se koristi kao reprezentativan uzorak. Analiza je obuhvatila pet ključnih kriterijuma kako bi se ocenila pristupačnost dokumenata, a rezultati pokazuju nekoliko značajnih aspekata. Od ukupno pregledanih dokumenata, 61,8% ocijenjeno je kao u potpunosti pristupačno, dok je 38,2% smatrano nepristupačnim.

Kada govorimo o pristupačnosti prostorija u kojima se organizuju javne rasprave, dostupni podaci ukazuju da je 70% prostorija u kojima se organizuju javne rasprave pristupačno za lica s invaliditetom.

U pogledu aktivnosti koja se odnosi na primjenu člana 16 Uredbe o izboru predstavnika nevladinih organizacija u radna tijela organa državne uprave, Izvještajem MJU za 2022.¹² nijesu prikazani podaci o primjeni člana 16 navedene Uredbe, na osnovu čega je utvrđeno da nisu preduzete planirane aktivnosti u odnosu na ovu aktivnost.

¹² MJU izvještaj, <https://www.gov.me/dokumenta/4fcf1033-42cc-47fc-85b9-07238dd8534d>

Operativni cilj 11: Obezbeđenje ravnopravnog učešća, medijske zastupljenosti i pristupa lica s invaliditetom kulturnom životu, sportski rekreativnim aktivnostima

	2022	2025	2027
Indikator učinka 1: Smanjiti nivo barijera i prepreka sa kojima se suočavaju lica s invaliditetom prilikom pristupa medijima	73% lica s invaliditetom smatra da su se suočili s nekim tipom prepreka i barijera prilikom pristupa medijima	65%	50%
Indikator učinka 2: Povećati nivo pristupačnosti kulturnih sadržaja (fizička pristupačnost, pristupačnost informacijama, pristupačnost kulturnih dobara), licima s invaliditetom	Broj prilagođenih kulturnih objekata: 9 od 12 objekata u javnoj upotrebi iz oblasti kulture su djelimično prilagođena 3 objekta u javnoj upotrebi su u potpunosti prilagođena	7 potpuno prilagođenih objekata u javnoj upotrebi	8 potpuno prilagođenih objekata u javnoj upotrebi

Nivo ostvarenosti postavljenih indikatora učinka u periodu sprovođenja akcionog plana za period 2022-2023, **nije moguće mjeriti iz razloga nedostupnosti adekvatnih podataka u pogledu nivoa i tipa prepreka i barijera sa kojima se suočavaju lica s invaliditetom prilikom pristupa medijima.** U dijelu koji se odnosi na pristupačnost kulturnih sadržaja, potrebno je istaći da nije pripremljena i usvojena Nacionalna strategija razvoja kulturne baštine 2022-2025, za koju je bilo planirano da sadrži analizu postojećeg pravnog okvira i institucionalnih nosilaca kulturnih djelatnosti od značaja za lica s invaliditetom. Takođe, u predviđenom periodu nije došlo do izmjena i dopuna zakonskih akata iz oblasti muzejske i bibliotekarske djelatnosti, kroz omogućavanje većeg nivoa pristupačnosti kulturnih ustanova licima s invaliditetom. Predmetni zakonski akti su

definisani u formi nacрта, ali nisu usvojeni od strane Skupštine Crne Gore. **Na osnovu navedenog, može se utvrditi da nadležne institucije u oblasti kulture nisu preduzele potrebne korake u cilju jačanja pristupačnosti kulturnih sadržaja licima s invaliditetom u periodu 2022-2023.**

Kada govorimo o realizovanim aktivnostima u oblasti kulture, potrebno je istaći organizaciju i sprovođenje konkursa o sufinansiranju programa i projekata iz kulturno-umjetničkog stvaralaštva od značaja za lica s invaliditetom. Sadržaji namijenjeni licima sa invaliditetom čiji su oni kreatori ili su im tematski namijenjeni realizovani su kroz podršku na godišnjem nivou, kroz konkurse o sufinansiranju kulturno-umjetničkog stvaralaštva. U periodu 2022-2023, podržano je 5 projekata namijenjenih ovim ranjivim kategorijama, a konkurs za podršku projektima iz domena stvaralaštva je ponovo objavljen i isti je u proceduri.

U pogledu dijela oblasti koja se odnosi na sport i lica s invaliditetom, Ministarstvo sporta i mladih Crne Gore, na osnovu Zakona o sportu i Pravilnika o uslovima, načinu, postupku i kriterijumima za dodjelu sredstava i kontrolu nad realizacijom programa sportskih organizacija, sprovodi Javni konkurs za sufinansiranje programa sportikih organizacija. U sklopu pomenutog Javnog konkursa, Ministarstvo sporta i mladih je 2022. i 2023. podržala programe Paraolimpijskog komiteta i time podržala rad ove krovne asocijacije sportskih organizacija lica s invaliditetom:

- Idemo dalje - Zajedno -Redovni program za 2022.godinu, sredstva izdvojena za podršku programa: 250.000,00€,
- Na putu za Pariz 2024 – predparaolimpijska godina, redovan program za 2023. godinu, sredstva izdvojena za podršku programa: 255.000,00 €

Takođe, Ministarstvo sporta i mladih Crne Gore je u sklopu pomenutog Javnog konkursa, podržalo programe Specijalne Olimpijade Crne Gore i time podržala rad ove krovne asocijacije sportskih organizacija lica s invaliditetom. Radi se primarno o sledećim vidovima podrške:

- 2022. godine: Šampioni su među nama - podrška za hrabri pokušaj do osvajanja medalje, sredstva izdvojena za podršku programa: 40.000,00 €,
- 2023. godine: Put pobjednika, sredstva izdvojena za podršku programa: 58.000,00 €.

Lokalne samouprave

Operativni cilj 12: Obezbjedenje uslova za ravnopravno učešće lica s invaliditetom u životu lokalnih zajednica i potpunog zaštiti njihovih prava na lokalnom nivou

Indikator učinka 1:	2022	2025	2027
Sve jedinice lokalne samouprave su usvojile i realizuju lokalne akcione planove za unapređenje položaja lica s invaliditetom	Broj usvojenih lokalnih akcionih planova: 5	Sve jedinice lokalne samouprave donijele i usvojile lokalne akcione planove	Sprovedena analiza implementacije i uspjehnosti sprovođenja lokalnih akcionih planova

Kada govorimo o politikama usmjerenim ka licima s invaliditetom na lokalnom nivou, primarni akcenat je stavljen na usvajanje lokalnih akcionih planova za lica s invaliditetom i njihovu implementaciju na lokalnom nivou. **Trend izrade i pripreme lokalnih akcionih planova trenutno nije na zadovoljavajućem nivou (samo su četiri lokalne samouprave usvojile LAP: Podgorica, Cetinje, Kotor, Kolašin), što dovodi u pitanje da li će biti ostvarena planirana vrijednost za 2025. godinu, da sve lokalne samouprave usvoje LAP za lica s invaliditetom.**

Međutim, važno je istaći da su lokalne samouprave preduzele značajne korake u pogledu povećanja nivoa pristupačnosti, objekata javnih preduzeća i javnih površina koje se nalaze u nadležnosti lokalnih samouprava. Akcenat je na:

- **Podgorica** - Za izradu taktilnih staza za lakše kretanje slijepih i slabovidnih osoba u 2022. godini je utrošeno 59.922,23 €. 2023 - Sekretarijat za socijalno staranje postavio je 1.050 metara taktilnih staza vodilja za osobe oštećenog vida.
- **Kotor** - Prilagođenih objekata 4 : Zimski Bazen "Zoran Džimi Gopčević", Dnevni boravak za starije osobe i lica sa invaliditetom , Centar za Socijalni rad Kotor, Dom zdravlja.
- **Tivat** - Opština Tivat u 2022. godini prilagodila je objekat JU Sportska dvorana Tivat licima sa invaliditetom označavanjem parking mjesta i ugradnjom rampi na zadnjim ulazima u objekat, te određivanjem OSI pozicija na tribinama. U 2022. godini veb sajt Opštine Tivat prilagođen je slijepim i slabovidim licima, nabavkom specijalizovanog softvera. Opština Tivat u 2022. godini opremila je dječje igralište na Seljanovu, Ljuljaškom namjenjenom licima sa invaliditetom čija je vrijednost iznosila 3,200.00 €. Opština Tivat je u 2023. godini prilagodila objekat organa državne uprave – Uprava policije Odjeljenje bezbjednosti, postavljanjem rampe za pristup licima sa invaliditetom i odgovarajuće table sa obavještenjem. Ukupan iznos navedene investicije iznosio je 5,396.60 €. Opština Tivat je u 2023. godini prilagodila objekat osnovnog obrazovanja i vaspitanja – OŠ Drago Milović, postavljanjem rampe prilagođene djeci smanjene pokretljivosti i djeci sa invaliditetom u dvorištu škole. Ukupan iznos navedene investicije iznosio je 508.20 €. Opština Tivat je u 2023. godini sprovela aktivnost

ugrađivanja elemenata pristupačnosti, adaptacijom 9 trotoara licima sa invaliditetom. Ukupan iznos navedene investicije iznosio je 4,948.90 €.

U dijelu koji se odnosi na aktivnosti namijenjene smanjenju diskriminacije u oblasti samostalnog života lica s invaliditetom kroz obezbjeđenje personalnih asistenata, potrebno je istaći socijalni servis namijenjen licima s invaliditetom, u saradnji Sekretarijata za socijalno staranje sa Crvenim krstom Crne Gore. Licima s invaliditetom se pruža podrška prilikom boravka u kući, van kuće i obavljanja tekućih obaveza, druženja odnosno:

- 2022- Podrška je pružena za 11 lica s invaliditetom koje su koristile usluge personalnih asistenata i preko 100 članova Organizacije gluvih i nagluvih koji su koristili usluge prevođenja sa/na znakovni jezik.
- 2023- Podrška je pružena za 13 lica s invaliditetom, koje su koristile usluge 9 personalnih asistenata. Oko 100 članova Organizacije gluvih i nagluvih koristilo je usluge prevođenja sa/na znakovni jezik.
- Opština Tivat u 2023. godini angažovala je personalnog asistenta za zaposleno lice s invaliditetom. Sa personalnim asistentom potpisan je Ugovor o djelu, a finansijska sredstva se refundiraju od strane Zavoda za zapošljavanje Crne Gore.

Takođe, sprovode se aktivnosti koje se odnose na podršku licima s invaliditetom kroz pružanje stručne podrške članova mobilnog tima (socijalni radnik, psiholog i druga stručna lica). Aktivnosti je sprovodio Crveni krst Crne Gore, primarno kroz psihosocijalnu podršku licima s invaliditetom i porodicama i podršku u komunikaciji sa nadležnim institucijama, uz primjenu individualizovanog pristupa korisnicima i njihovim potrebama. Aktivnost je sprovedena i u 2023. godini, gdje je podršku dobilo više od 100 lica s invaliditetom.

TABELA ZA IZVJEŠTAVANJE

Žene i djevojčice s invaliditetom

STRATEŠKI CILJ: Obezbeđenje ravnopravnog položaja i punog učešća lica s invaliditetom u svim sferama društvenog života, kroz unapređenje pravnog, insitucionalnog, socijalnog i ekonomskog okvira za zaštitu od diskriminacije, koji se temelji na modelu pristupa invaliditetu zasnovanom na ljudskim pravima								
Operativni cilj 1:		Unapređenje položaja žena i djevojčica s invaliditetom kroz smanjenje svih oblika višestruke i interseksijske diskriminacije i obezbjeđenje nezavisnosti, autonomije i ravnopravnog učešća u svim sferama društvenog života						
Indikator učinka 1:		2022	2025	2027				
Povećanje nivoa uključenosti i definisanje specifičnih mjera u javnim politikama za žene i djevojčice s invaliditetom s iskustvom interseksijskih oblika diskriminacije		0%	10%	15%				
Aktivnost koja utiče na realizaciju Operativnog cilja 1		Indikator rezultata	Nadležne institucije	Status realizacije aktivnosti	Početni i krajnji rok za realizaciju aktivnosti	Planirana i utrošena sredstva	Izvor finansiranja	Preporuka
1.1. Izrada analize o nivou integrisanosti žena s invaliditetom u dokumentima javnih politika		Izrađena analiza koja će pokazati koji je trenutni nivo integrisanosti žena s invaliditetom u okviru javnih politika i definisati preporuke o	MFSS, NVO sektor, UNDP	Predmetna analiza nije izrađena iz razloga što su prethodno pripremljene dvije analize koje se odnose na pitanja integrisanosti rodne perspektive u zakone i javne politike: https://institut-alternativa.org/orodnjavanje-	I kvartal 2022-IV kvartal 2023	Nisu potrebna dodatna sredstva	Budžet	

	<p>načinu na koji je potrebno obezbijediti navedenu integrisanost.</p>		<p>javnih-politika-primjeri-iz-crne-gore/</p> <p>Predmet ove analize je procjena integrisanja rodne perspektive tokom izrade zakona koji regulišu radne odnose, privredna društva i zdravstveno osiguranje.</p> <p>UNDP pod nazivom Studija slučaja: Zaštita žena sa invaliditetom od rodno zasnovanog nasilja u Crnoj Gori, dokument je dostupan https://www.undp.org/cnr/monte-negro/publications/studija-slucaja-zastita-zena-sa-invaliditetom-od-rodno-zasnovanog-nasilja-u-crnoj-gori</p> <p>Ovaj dokument je proizveden uz finansijsku pomoć Evropske unije (EU), kroz projekat “Zaustavljanje nasilja nad ženama na Zapadnom Balkanu i u Turskoj: Primjena zakona, mijenjanje stavova”, koji sprovode Kancelarija Programa Ujedinjenih nacija za razvoj (UNDP) u Crnoj Gori i Agencija Ujedinjenih nacija za osnaživanje žena i rodnu ravnopravnost (UN WOMEN). Zaključci, analiza i preporuke ovog izvještaja su stavovi autorke i ne predstavljaju nužno zvaničan stav UNDP-a, UN Women-a i EU.</p>				
--	--	--	---	--	--	--	--

1.2. Analiza učešća žena s invaliditetom u javnom i političkom životu na lokalnom nivou	U dvije opštine na lokalnom nivou je sprovedena analiza nivoa učešća žena s invaliditetom u javnom i političkom životu zajednice	MLJMP, UNDP	Planirana aktivnost nije realizovana u predviđenom roku zbog nedostatka finansijskih sredstava za njeno sprovođenje	I kvartal 2022-IV kvartal 2023	Planirana sredstva: 2,000 eura	Budžet, Donatorska podrška	
1.3. Analiza medijskog izvještavanja o ženama s invaliditetom	Izrađena analiza koja će ukazati na trenutno stanje u pogledu medijskog izvještavanja i probleme sa kojima se suočavaju žene s invaliditetom	NVO sektor/UNDP		I kvartal 2022-IV kvartal 2023	2,000 eura	Donatorska podrška	
1.4. Podsticati razvoj i sprovođenje projekata koji doprinose smanjenju diskriminacije žena i djevojčica s invaliditetom	Minimum 2 podržana projekta	MLJMP /NVO	Podržani su projekti: „Pristupačnim zdravstvenim uslugama do smanjenja diskriminacije žena i djevojčica sa invaliditetom“, u iznosu od 22,799.64€, predložen od strane Saveza udruženja paraplegičara Crne Gore iz Podgorice (2022); „Vidljive-žene i djevojke sa invaliditetom“, u iznosu od 23,785.20€, predložen od strane NVU „Djeca Crne Gore“ iz Tuzi (2023).	I kvartal 2022-IV kvartal 2023	Planirana sredstva: 20,000 eura Utrošena sredstva: 22,799.64 eura + 23,785.20 eura	Sektorska budžetska podrška	
1.5. Medijska kampanja za zaštitu osnovnih prava i zaštitu od diskriminacije	Sprovedeno najmanje 20 medijskih pojavljivanja (gostovanja, pisani i elektronski mediji,	MLJMP, MRSS, NVO sektor	Ministar ljudskih i manjinskih prava je tokom 2023. godine bio je učesnik konferencije "Zabrana višestruke i višesektorske diskriminacije lica sa invaliditetom"	I kvartal 2022-IV kvartal 2023	Nisu potrebna dodatna sredstva	Budžetska sredstva	

žena i djevojčica s invaliditetom	kampanje, okrugli stolovi), kao i pravosudnih i drugih organa koji štite od nasilja		u hotelu CUE u organizaciji NVU Građanski aktivizam. U okviru projekta Saveza „Naša inicijativa“ održana završna konferencija u Kolašinu gdje je povećan nivo znanja o antidiskriminaciji, zakonodavstvu i o slučajevima višesektorske i višestruke diskriminacije. Ministar ljudskih i manjinskih prava Fatmir Gjeka je tokom 2023. godine učestvovao na javnoj debati „8. mart u svjetlu prava žena s invaliditetom - godinu dana kasnije“, koju je organizovala Inicijativa mladih s invaliditetom Boke (IMI Boke).				
1.6. Edukacija osoba sa invaliditetom romske i egipćanske populacije o prepoznavanju diskriminacije i načinima za prijavljivanja slučajeva diskriminacije	Edukovano najmanje 15 žena romske i egipćanske zajednice	MLJMP	Planirana aktivnost nije realizovana u predviđenom roku	II kvartal 2022- III kvartal 2022.	Planirana sredstva: 500,00 eura	Budžet MLJMP	
1.7. Sprovedenje istraživanja o položaju žena i djevojčica sa invaliditetom	Sprovedeno istraživanje koje će prikupiti podatke razvrstane prema starosnoj dobi, geografskoj oblasti, vrsti invaliditeta, porodičnoj situaciji i	MLJMP /NVO SEKTOR	U okviru projekta finansiranog od strane MLJMP 2022. godine CEDEM je sproveo istraživanje javnog mnjenja o nivou diskriminacije lica s invaliditetom u Crnoj Gori u različitim oblastima i shodno različitim demografskim parametrima - pol/rod, godine	I kvartal 2022- IV kvartal 2022	Planirana sredstva: 10,000 eura Utrošena sredstva: 6,657,52 eura	Sektorska budžetska podrška	

	mjestu boravka (ustanova ili briga o zajednici) i nivou diskriminacije u svim oblastima;		starosti, nacionalna pripadnost, seksualno opredjeljenje i političko uvjerenje sa posebnim dodatnim pojačanim uzorkom za žene i djevojčice sa invaliditetom radi upoređivanja podataka sa drugim licima s invaliditetom: https://www.cedem.me/wp-content/uploads/2023/12/Izvestaj-diskriminacija-osoba-sa-invaliditetom.pdf				
1.8. Organizacija i sprovođenje aktivnosti koje doprinose borbi protiv višestrukih i ukrštenih oblika diskriminacije sa kojim se suočavaju žene i djevojčice sa invaliditetom	Organizovani okrugli stolovi, konferencije i drugi događaji sa ciljem ukazivanja problema i oblika diskriminacije sa kojima se suočavaju lica s invaliditetom	MLJMP /NVO SEKTOR	Uz podršku MLJMP UMHCG organizovao je besplatno pravno savjetovanište za osobe s invaliditetom. U okviru ove aktivnosti 315 savjeta pruženo je za 140 žena s invaliditetom. Organizovane su i dvije Radionice za studente novinarstva o izvještavanju baziranom na modelu pristupa invaliditetu zasnovanom na ljudskim pravima.	I kvartal 2022-IV kvartal 2022	Planirana sredstva: 5,000 eura Utrošena sredstva: 5,130.00€ + 2,900.00€ (UMHCG)	Budžet	

Djeca s invaliditetom

Operativni cilj 2:	Stvaranje uslova za eliminaciju svih oblika diskriminacije i društvene isključenosti sa kojima se suočavaju djeca s invaliditetom u svim oblastima od značaja za postizanje pune ravnopravnosti i jednakog položaja u društvu
---------------------------	---

Indikator učinka 1: Uspostaviti konsolidovanu bazu podataka o djeci s invaliditetom koja će omogućiti precizno razvrstavanje podataka za potrebe donošenja politika namijenjenih postizanju pune društvene ravnopravnosti i jednakog položaja djece s invaliditetom	2022 Ne postoji baza podataka koja sadrži jasno definisane i razvrstane podatke koji se odnose na djecu s invaliditetom		2025 <i>Definisan jasan okvir međusektorske saradnje između svih subjekata od značaja za sprovođenje politika koje se odnose na djecu s invaliditetom</i>		2027 Uspostavljena baza podataka		
Aktivnost koja utiče na realizaciju Operativnog cilja 2	Indikator rezultata	Nadležne institucije	Status realizacije aktivnosti 	Planirani i krajnji rok za realizaciju aktivnosti	Planirana i utrošena sredstva	Izvor finansiranja	Preporuke
2.1. Organizacija i sprovođenje aktivnosti koje doprinose smanjenju diskriminacije djece sa invaliditetom sa posebnim akcentom na djecu koja su u riziku od interseksijske diskriminacije	Broj realizovanih aktivnosti, okruglih stolova, kampanja, konferencija, tematskih sjednica na Savjetu za prava lica sa invaliditetom	MLJMP, MFSS, Savjet za prava djeteta, NVO	NVO „Rastimo zajedno“ organizovala je inkluzivni izlet u opštini Kolašin za djecu sa smetnjama u razvoju 2022. godine kao i radionicu individualnog i grupnog karaktera sa djecu sa smetnjama u razvoju. Uključeno 12 djece sa teškoćama u razvoju i 8 mladih lica sa invaliditetom. NVO Prvo udruženje roditelja i omladine sa smetnjama u razvoju iz Podgorice organizovala je susrete djece i mladih sa smetnjama u razvoju, grupni rad, jedan dan. Jednodnevno putovanje	I kvartal 2022-IV kvartal 2023	5,000 eura, sredstva predviđena za sve aktivnosti koje se odnose na promociju i smanjenje diskriminacije lica s invaliditetom Utrošena sredstva za dio aktivnosti: 10,882,34 eura	Budžet	

			<p>u gradove Kolašin i Bijelo Polje za 32 učesnika.</p> <p>Udruženja roditelja djece i mladih sa smetnjama u razvoju, Puževa kućica organizovalo je radionicu "Moje vrijednosti i moja prava" za djecu i mlade sa smetnjama u razvoju iz Budve, Mojkovca. Organizovali su i radionicu "Osnaženi i jači" za djecu i mlade sa smetnjama u razvoju iz Budve.</p> <p>NVO „Zračak nade“ organizovao je stručne radnike za pružanje pomoći djeci sa smetnjama u razvoju. Informisali su javnost o diskriminaciji djece sa smetnjama u razvoju i lica sa intelektualnim invaliditetom.</p>				
<p>2.2. Podizanje svijesti o dječjim pravima i zaštiti djece u digitalnom okruženju kao i zaštiti djece od seksualnog zlostavljanja</p>	<p>Promovisane i distribuirane četiri vrste brošura: -“Saznajte koja su vaša prava u digitalnom svijetu“; -„Što je to seksualno zlostavljanje“ -brošura namijenjena roditeljima “Seksualno</p>	MLJMP	<p>Planirana aktivnost nije realizovana u predviđenom roku</p>	I kvartal 2022- IV kvartal 2022	3,000 eura	Budžet Donatorska podrška	

	iskorišćavanje djece na internetu: savjeti za zaštitu djece uzrasta 4-7 godina”; i -priče za djecu “KIKO I MNOGOJA čija je namjena da djeci uzrasta od 4 do 7 godina objasni neka osnovna pravila korišćenja telefona i važnost zaštite svojih slika i privatnosti						
2.3. Promovisanje i distribucija nove strategije Savjeta Evrope za prava djeteta 2022-2027: „Dječja prava na djelu: od kontinuirane primjene do zajedničke inovacije“, u verziji prilagođenoj djeci	Promovisana i distribuirana nova strategija Savjeta Evrope za prava djeteta 2022-2027: „Dječja prava na djelu: od kontinuirane primjene do zajedničke inovacije“, u verziji prilagođenoj djeci	MLJMP	Planirana aktivnost nije realizovana u predviđenom roku	IV kvartal 2022- IV kvartal 2023	Nisu potrebna dodatna sredstva	Budžet Donatorska podrška	
2.4. Podrška Savjetu za prava djeteta/ili drugom Vladinom tijelu za izradu	Izrađen Akcioni plan za	Savjet za prava	Planirana aktivnost je implementirana i razvojen je AP za	III kvartal 2022- IV kvartal 2022	Planirana sredstva: 10.000 USD	UNICEF	

Akcionog plana za primjenu preporuka iz Analize multisektorskog odgovora na potrebe djece sa smetnjama	implementaciju preporuka iz Analize multisektorskog odgovora na potrebe djece sa smetnjama u razvoju u Crnoj Gori	djeteta, nadležna ministarstva, parlamentarc i, Zaštitnik ljudskih prava i sloboda, organizacije lica s invaliditetom , UNICEF	realizaciju preporuka iz Analize multisektorskog odgovora na potrebe djece sa smetnjama u razvoju u Crnoj Gori				
2.5. Tehnička pomoć za definisanje minimalnog paketa usluga koje su opštine u obavezi da pruže djeci i razvoj standardnih operativnih procedura za koordinaciju među sektorima i pružanje integrisanog, holističkog i pristupa usmjerenog na dijete	Razvijen minimalni paket usluga i standardne operativne procedure	Nadležna ministarstva, lokalne samouprave, UNICEF	Planirana aktivnost nije realizovana u predviđenom roku.	II kvartal 2023-IV kvartal 2023	11,500 USD	UNICEF	

Pristupačnost

Operativni cilj 3:	Obezbijediti ravnopravan pristup licima s invaliditetom objektima u javnoj upotrebi, saobraćaju, (javnom prevozu, javnim površinama i saobraćajnoj infrastrukturi), informacijama i komunikacijama, proizvodima i uslugama		
Indikator učinka 1: Smanjiti nivo diskriminacije sa kojima se suočavaju lica s invaliditetom prilikom pristupa javnim površinama i pristupa,	2022 48,4% lica s invaliditetom koja su se suočila sa nekim oblikom diskriminacije	2025 45%	2027 40%

kretanja i boravka u objektima u javnoj upotrebi i objektima javne namjene							
Indikator učinka 2: Povećati nivo pristupačnosti informacija i komunikacija od značaja za ravnopravnost lica s invaliditetom, uključujući raznovrsnost formata (Brajevo pismo, uvećan format, deskripcije, audio format, znakovni jezik, lako razumljiv jezik i drugi alternativni i augmentativni oblici)	61% lica s invaliditetom koji smatraju da imaju ravnopravan pristup informacijama		70%		80%		
Indikator učinka 3: Smanjenje nivoa zastupljenih prepreka i barijera sa kojima se suočavaju lica s invaliditetom prilikom pristupa javnom prevozu, javnim površinama i saobraćajnoj infrastrukturi	85% lica s invaliditetom se suočilo sa preprekama i barijerama prilikom pristupa javnom prevozu, javnim površinama i saobraćajnoj infrastrukturi		80%		70%		
Aktivnost koja utiče na realizaciju Operativnog cilja 3	Indikator rezultata	Nadležne institucije	Status realizacije aktivnosti 	Planirani i krajnji rok za realizaciju aktivnosti	Planirana i utrošena sredstva	Izvor finansiranja	Preporuke

<p>3.1. Realizacija Akcionog plana prilagođavanje objekata u javnoj upotrebi za pristup, kretanje i upotrebu licima sa invaliditetom i licima smanjene pokretljivosti shodno Zaključku Vlade br. 07 br. 07-6223 od 17 januara 2019. godine u dijelu koji se odnosi na izvođenje radova na prilagođavanju objekata:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Zgrada Predsjednika Crne Gore; - Zgrada državnih organa u Mojkovcu; - Ministarstvo kulture na Cetinju; - Uprava za saobraćaj u Podgorici; <p>Uprava carina u Podgorici;</p>	<p><u>Prilagođeni objekti</u></p> <p>Zgrada Predsjednika Crne Gore; Zgrada državnih organa u Mojkovcu; Ministarstvo kulture na Cetinju; Uprava za saobraćaj u Podgorici; Uprava carina u Podgorici;</p>	<p>MEPG</p> <p>Uprava javnih radova</p> <p>Uprava za katastar I državnu imovinu</p>	<p>Prilagođeni objekti:</p> <p>1.Zgrada državnih organa u Mojkovcu – završena. Vrijednost izvedenih radova je 58.507,71. €</p> <p>2.Uprava carina u Podgorici završena, vrijednost izvedenih radova je 58.454,27€. Usluga stručnog nadzora je iznosila 6.050,00€)</p> <p>3.Ministarstvo kulture na Cetinju</p> <p>4.Uprava za saobraćaj u Podgorici: Za ove dvije stavke Ugovorena vrijednost radova iznosi 27.093,71 €.</p> <p>5.Zgrada Predsjednika Crne Gore: Urađeno je Idejno rješenje i dostavljeno Upravi za katastar i državnu imovinu kao korisniku na saglasnost. Uprava za katastar i državnu imovinu je informisala da je, u interesu očuvanja i zaštite eventualnih kulturnih vrijednosti predmetnog objekta, potrebno pribaviti mišljenje od Uprave za zaštitu kulturnih dobara. Uprava za zaštitu kulturnih dobara do danas se nije izjasnila po navedenom</p>	<p>I kvartal 2022</p> <p>IV kvartal 2023</p>	<p>Planirano: 300.000,00e</p> <p>Utrošeno: Za objekte Zgrada državnih organa u Mojkovcu i Uprava carina u Podgorici obezbijedena su sredstva iz Kapitalnog budžeta Crne Gore u ukupnom iznosu od 123.011,98 € . Za objekte Ministarstvo kulture na Cetinju;</p> <p>4.Uprava za saobraćaj u Podgorici; sredstva u iznosu od 27.093,71 € obezbijedena su iz sredstava budžeta Uprave za imovinu.</p>	<p>Kapitalni budžet Crne Gore</p>	
--	---	---	--	--	--	-----------------------------------	--

<p>3.2. Izvođenje radova na prilagođavanju objekta za lica s invaliditetom: Stara zgrada Vlade u Podgorici</p>	<p>Prilagođen objekat za OSI Stara zgrada Vlade u Podgorici</p>	<p>MEPG Delegacija EU u Crnoj Gori</p>	<p>U okviru IPA 2018 godine objekat Stara zgrada Vlade bio je predviđen da se uvrsti u tendersku proceduru za izbor izvođača radova, preko Delegacije EU u Crnoj Gori. (Tehnička dokumentacija je urađena od strane Direkcije javnih radova). Usljed prekoračenja finansijskih srestava IPA 2018 predmetni objekat je eliminisan iz dalje procedure realizacije.</p> <p>Na 60-oj sjednici Vlade CG od 06. 07. 2023. godine odlučeno je da se objekat Stara zgrada Vlade u Podgorici ustupi za potrebe Specijalnog državnog tužilaštva i Specijalnog policijskog odjeljenja, u okviru čega će se raditi adaptacija i rekonstrukcija istog.</p>	<p>I kvartal 2022 I kvartal 2023</p>	<p>50 000e</p>	<p>IPA 2018</p>	
<p>3.3. Izaditi analizu pristupačnosti javnih objekata u nadležnosti MUPa</p> <p>Izraditi akcioni plan o pristupačnosti objekata u upotrebi MUPa</p> <p>Prema AP izvršiti prilagođavanje objekata/elemenata MUPa</p>	<p>Izrađena analiza pristupačnosti javnih objekata koja će predstavljati osnovu za pripremu akcionog plana o pristupačnosti objekata MUP-a</p> <p>Akcionim planom će biti</p>	<p>MUP, Uprava za imovinu, nadležna ministarstva, OCD, Stručnjaci</p>	<p>Planirana aktivnost nije realizovana u predviđenom roku.</p>	<p>I kvartal 2022- IV kvartal 2022</p>	<p>Nisu potrebna dodatna sredstva</p>	<p>Budžet MUP-a</p>	

	identifikovani objekti koje je potrebno učiniti pristupačnim za lica s invaliditetom						
3.4. Organizacija seminara, okruglih stolova, na državnom i lokalnom nivou u saradnji sa nevladinim sektorom radi obezbjeđenja pristupa bez prepreka licima s invaliditetom	Organizovano najmanje 3 okrugla stola na temu pristupačnosti objekata u javnoj upotrebi	MEPG Lokalne samouprave Zajednica opština NVO iz oblasti lica sa invaliditetom	Radionice sa održane u - Herceg Novom - Kolašinu - Budvi - Žabljaku Tema-aktivnosti lokalne uprave u proteklom periodu iz oblasti pristupačnosti	I kvartal 2022- IV kvartal 2023	Redovna budžetska sredstva	Redovna sredstva Budžet Crne Gore	
3.5. Dostavljanje Izvještaja lokalnih samouprava MEPG o aktivnostima na prilagođavanju objekata u javnoj upotrebi na lokalnom nivou licima sa invaliditetom	7 dostavljenih izvještaja	Lokalna samouprava	Nijedna lokalna samouprava nije dostavila Izvještaj o aktivnostima na prilagođavanju objekata u javnoj upotrebi na lokalnom nivou licima sa invaliditetom.	I kvartal 2022- IV kvartal 2023	Nisu potrebna dodatna sredstva	Redovna sredstva lokalne samouprave	
3.6. Preduzimanje aktivnosti na prilagođavanju objekata u javnoj upotrebi na lokalnom nivou	3 prilagođena objekata u javnoj upotrebi na lokalnom nivou	Lokalna samouprava	Nisu dostupne informacije o realizaciji planirane aktivnosti	I kvartal 2022- IV kvartal 2023	Redovna budžetska sredstva	Budžet lokalnih samouprava donatori	
3.7. Unapređenje postojećeg pravnog okvira –izrada novog Pravilnika o bližim	Urađen Pravilnik o bližim uslovima i načinu prilagođavanja	MEPG	U proceduri je izrada novog Zakona o planiranju prostora i izgradnji objekata i nakon usvajanja istog	I kvartal 2022- IV kvartal 2023	Nisu potrebna dodatna sredstva	Redovna sredstva	

uslovima i načinu prilagođavanja objekata za lica sa invaliditetom	objekata za lica sa invaliditetom		otpočeće se aktivnostima na izradi novog Pravilnika.				
3.8. Izrada baze podataka pristupačnih objekata u javnoj upotrebi-interaktivna mapa-koje će omogućiti bolju informisanost o pristupačnim objektima	Urađena baza podataka pristupačnih objekata u javnoj upotrebi-interaktivna mapa WEB IT aplikacija postavljena na sajt MEPG i portal Vlade Crne Gore	MEPG NVO iz oblasti zaštite lica sa invaliditetom	U izvještajnom periodu obiđlo se i analiziralo 111 poštanskih objekata, od kojih su 53 postavljena na googl mapi. Takođe, svi objekti se još uvijek postavljaju na staroj verziji sajta, jer još uvijek nije završena nova verzija, koju radi firma VEGA U toku je obilazak I analiza pristupačnosti objekata kulturne djelatnosti. U izvještajnom period obiđeni su objekti u Mojkovcu, Kolašinu, Petnjici, Beranama, Rožajama, Plavu I Gusinju.	I kvartal 2022-IV kvartal 2023	Redovna budžetska sredstva	Redovna sredstva Kapitalni budzet Crne Gore	
3.9. Konkurs za finansiranje projekata i programa NVO iz oblasti zaštite lica sa invaliditetom	Minimum 4 realizovana projekata za lica sa invaliditetom	MEPG NVO iz oblasti zaštite lica sa invaliditetom	Realizovani projekti: 1. NVO Prvo udruženje roditelja djece i omladine sa smetnjama u razvoju: Smanjenje intersekcijske diskriminacije djece sa smetnjama u razvoju, pružanjem podrške za život u zajednici putem obezbeđenja pristupačnosti objektima u javnoj upotrebi	I kvartal 2022-IV kvartal 2023	80.000,00e	Kapitalni budzet Crne Gore	

			<p>2. NVO Nova šansa u Novom: Izgradnjom rampi učinimo da more bude pristupačno licima sa invaliditetom</p> <p>3. NVO Udruženje paraplegičara Podgorica Crna Gora i OSI – pristupačnost za sve</p> <p>4. NVO Ekvivalent: Pristupačnost turističke ponude Crne Gore osobama sa invaliditetom</p> <p>5. NVO Udruženje paraplegičara Cetinje: Pristupačnost fizičke sredine za sve građane/građanke</p>				
<p>3.10. Medijska promocija unapređenja oblasti pristupačnosti objekata u javnoj upotrebi</p>	<p>Sprovedeno najmanje 5 medijskih pojavljivanja (gostovanja, pisani ili elektronski mediji) posvećenih pristupačnosti objekata u javnoj upotrebi</p>	<p>MEPG, Lokalne samouprave NVO</p>	<p>1.Gostovanje na TVCG u okviru emisije „ Mreža.me“ 12. januar 2023.</p> <p>2. TVCG 17.januara 2023 gostovanj u studiju TVCG.</p> <p>3. TVCG emisija „ Vaše priče“4. jula 2022.</p> <p>4.Okrugli sto„ pristupačan turizam za lica sa inaliditetom Hotel CUE 14. 12. 2022.</p> <p>5.Okrugli sto „ Pristupačan turizam kao razvojna sansa Crne Gore“ 20. 04. 2022.</p>	<p>I kvartal 2022- IV kvartal 2023</p>	<p>Nisu potrebna dodatna sredstva</p>	<p>Redovna sredstva</p>	

			Hotel „CUE“				
3.11. Izraditi natpis na Brajevom pismu koji će omogućiti slijepim i slabovidim licima olakšano orjentisanje i informisanje o nadležnim službama u zgradi Ministarstva unutrašnjih poslova	Postavljen natpis na Brajevom pismu	Ministarstvo unutrašnjih poslova u saradnji sa Savezom slijepih Crne Gore	Planirana aktivnost nije realizovana u predviđenom roku.	I kvartal 2022-IV kvartal 2023	Planirana sredstva 500 eura	Budžet	
3.12. Povećanje procenta prilagođenih sadržaja na javnim i komercijalnim emiterima potrebama lica s invaliditetom	Razvijen novi sadržaj na javnim i komercijalnim emiterima koji je prilagođen potrebama lica s invaliditetom	MKM	Ovaj proces se odnosi na javne emitere i komercijalne emitere koji su posvećeni proizvodnji sadržaja sa tematikom i od značaja za lokalnu zajednicu i koji svoje programe čine dostupnim građanima/kama putem digitalne zemaljske platforme (DVB-T2) koja je u Crnoj Gori, u smislu postojanja odgovarajućih mreža, veoma dobro razvijena, gotovo na nivou razvijenih evropskih zemalja. Sve mogućnosti ove platforme nisu u punoj mjeri realizovane, što se prije svega odnosi na dostupnost i prilagođenost programskih sadržaja za osobe sa invaliditetom, multijezičnost i slično.	III kvartal 2022 IV kvartal 2024	Redovna budžetska sredstva	Budžet	

<p>3.13. Javni konkurs za finansiranje projekata/programa NVO iz oblasti zaštita lica sa invaliditetom u saobraćaju</p>	<p>Minimum 10 realizovanih projekata za oblast zaštita lica sa invaliditetom u saobraćaju</p>	<p>MKI, NVO iz oblasti zaštita lica sa invaliditetom u saobraćaju</p>	<p>14 projekata je podržano u 2023. godini, trenutno su svi u fazi realizacije</p>	<p>II kvartal 2022-IV kvartal 2023</p>	<p>80.000,00 eura</p> <p>Nevladinim organizacijama koju su ispunile uslove konkursa, a u skladu sa bodovnim listama nezavisnih procjenjivača, dodijeljeno je ukupno 81,853.30€ za 2023. godinu.</p>	<p>Budžet</p>	
<p>3.14. Izrada pravilnika o projektovanju stambenih zgrada, usaglasiti sa Pravilnikom o bližim uslovima i načinu prilagođavanja objekata za pristup i kretanje lica smanjene pokretljivosti i lica s invaliditetom</p>	<p>Pravilnik je izrađen</p>	<p>MEPG</p>	<p>Pravilnik urađen i usaglašen sa Pravilnikom o bližim uslovima i načinu prilagođavanja objekata za pristup i kretanje lica smanjene pokretljivosti i lica s invaliditetom</p>	<p>III kvartal 2022-IV kvartal 2023</p>	<p>Redovna budžetska sredstva</p>	<p>Budžet</p>	

Pristup pravdi i postupanje državnih organa

Operativni cilj 4:	Unapređenje institucionalnih kapaciteta, efikasnosti i pristupačnosti organa javne vlasti u postupcima za zaštitu of diskriminacije lica s invaliditetom							
Indikator učinka 1: Povećanje broja postupaka zaštite od diskriminacije lica s invaliditetom pred nadležnim organima ¹³	2022	2025			2027			
	<i>Broj postupaka sa kraja 2021. godine</i>	9%			15%			
Indikator učinka 2: Smanjenje nivoa diskriminacije sa kojima se suočavaju lica s invaliditetom prilikom pristupa pravosudnim organima	2022	2025			2027			
	51% lica s invaliditetom smatra da se suočilo s nekim od oblika diskriminacije u ogromnoj ili većoj mjeri prilikom pristupa pravosudnim organima	49%			45%			
Aktivnost koja utiče na realizaciju Operativnog cilja 4	Indikator rezultata	Nadležne institucije	Status realizacije aktivnosti		Početni i krajnji rok za realizaciju aktivnosti	Planirana i utrošena sredstva	Izvor finansiranja	Preporuka
4.1. Promocija institucionalnih mehanizama za zaštitu od diskriminacije, putem seminara, okruglih stolova itd.,	Povećanje broja podnijetih pritužbi za cjelokupni period za 5%	Zaštitnik ljudskih prava i sloboda Crne Gore	U 2022. i 2023. godini Zaštitnik ljudskih prava i sloboda Crne Gore je u radu imao po 20 predmeta zbog diskriminacije po osnovu invaliditeta, a što je nešto manje u odnosu na broj predmeta iz 2021.		I kvartal 2022-IV kvartal 2023.	Institucija će sa vladinim, nevladinim i međunarodnim organizacijama raditi na	Budžet Donatorska podrška	

¹³ Pravosudni i tužilački organi, policijski i inspeksijski organi, Zaštitnik ljudskih prava i sloboda

među organizacijama lica s invaliditetom			godine kada su okončana 24 predmeta zbog diskriminacije po osnovu invaliditeta, ali i više u odnosu na 2020. godinu kada je okončano 14 predmeta zbog diskriminacije po osnovu invaliditeta.		realizaciji ove aktivnosti. Institucija nema orijedijeljena sredstva.		
4.2. Praćenje postupaka za zaštitu od diskriminacije lica sa invaliditetom u svim oblastima života	Prikupljanje informacija o postupcima za zaštitu od diskriminacije pred različitim institucijama	MLJMP, inspekcijski organi, sudovi, tužilaštva, policijski organi	MLJMP je prikupilo informacije o postupcima za zaštitu od diskriminacije za 2022. i 2023. godinu od Vrhovnog državnog tužilaštva; Vrhovnog suda; Višeg suda za prekršaje CG; Uprave policije i Uprave za inspekcijske poslove.	I kvartal 2022-IV kvartal 2023	Nisu potrebna dodatna sredstva	Budžet	
4.3. Sprovođenje istraživanja i analize stanja u oblasti zaštite lica s invaliditetom od diskriminacije	Relizovano najmanje jedno istraživanje Posebna aktivnost u pogledu razvijanja metodologije za istraživanje	MLJMP, NVO sektor	U okviru projekta finansiranog od strane MLJMP 2022. godine CEDEM je sproveo istraživanje javnog mnjenja o nivou diskriminacije lica s invaliditetom u Crnoj Gori u različitim oblastima i shodno različitim demografskim parametrima - pol/rod, godine starosti, nacionala pripadnost, seksualno opredjeljenje i političko uvjerenje sa posebnim dodatnim pojačanim uzorkom za žene i djevojčice sa invaliditetom radi upoređivanja podataka sa drugim licima s invaliditetom: https://www.cedem.me/wp-content/uploads/2023/12/Izvestaj-diskriminacija-osoba-sa-invaliditetom.pdf	I kvartal 2023-IV kvartal 2023	10,000 eura	Budžet Donatorska podrška	

<p>4.4. Medijsko promovisanje zabrane diskriminacije lica s invaliditetom i posljedica diskriminacije prilikom pristupa pravosudnim organima</p>	<p>Sprovedeno najmanje 20 medijskih pojavljivanja (gostovanja, pisani i elektronski mediji, kampanje) posvećenih promociji zabrane diskriminacije lica s invaliditetom</p> <p>Realizovana najmanje tri okrugla stola/konferencije/debate na temu zabrane diskriminacije lica s invaliditetom</p>	<p>MP, sva ostala ministarstva, sudski i tužilački organi, NVO sektor</p>	<p>Uz podršku MLJMP UMHCG je organizovao 3 seminara na temu: Pristup pravdi i mehanizmima zaštite od diskriminacije OSI, s akcentom na razumne i proceduralne adaptacije.</p> <p>Od 26. do 28. aprila 2023. održan trening o parničnom postupku i mehanizmima zaštite od diskriminacije OSI.</p> <p>UMHCG promovisali su sve projektne aktivnosti - ukupno 34 medijske objave.</p> <p>UMHCG izradio je Potkast: Izjednačavanje mogućnosti, univerzalni dizajn, razumne i proceduralne adaptacije.</p> <p>Savez slijepih CG organizovao je Konferenciju "Pristupi pravdi i dostigni je".</p> <p>Održana jednodnevna obuka o zabrani diskriminacije i pristupu pravdi u organizaciji NVO Zračak nade.</p>	<p>I kvartal 2022-IV kvartal 2023</p>	<p>NVO projekti UMHCG - 2,972.15€ + 2,631.60€ + 4,735.00€ + 1,100.00€ Savez slijepih CG</p>	<p>Budžet</p>	

			<p>U okviru projekta CEDEM održana je dvodnevna obuka "Unapređenje kapaciteta pravosuđa kroz efikasnije korišćenje HUDOC i e-Case baze sudske prakse ESLJP" za 20 savjetnika iz sudstva i tužilaštva.</p> <p>Tokom 2022. godine Ministar ljudskih i manjinskih prava Fatmir Gjeka učestvovao je na konferenciji o zabrani diskriminacije OSI s osvrtom na zakonsku regulativu u oblasti zaštite prava djece i porodičnog života u organizaciji Udruženja mladih sa hendikepom Crne Gore.</p>				
<p>4.5. Organizovanje edukacija/treninga za zaposlene u pravosudnim organima o zabrani diskriminacije, pristupu pravdi i pravosudnim organima lica s invaliditetom</p>	<p>Organizovano najmanje tri edukacije/treninga u sve tri regije CG</p>	<p>MP, NVO sektor, Centar za obuku u sudstvu i državnom tužilaštvu</p>	<p>27. februar 2023. godine – Podgorica, Centar za obuku u sudstvu i državnom tužilaštvu organizovao je obuku na temu: „Zakon o vanparničnom postupku sa posebnim osvrtom na prava lica s invaliditetom Uređenje ličnih stanja sa akcentom na prava lica s invaliditetom; Iskustva lica s invaliditetom u sudskim postupcima povodom oduzimanja poslovne sposobnosti; Uređenje porodičnih odnosa; Uređenje imovinskih odnosa sa osvrtom na prava lica s invaliditetom</p> <p>10. i 11. april 2023. godine – Kolašin, u organizaciji Centra za demokratiju i ljudska prava – CEDEM, a u saradnji</p>	<p>I kvartal 2022-IV kvartal 2023</p>	<p>Redovna budžetska sredstva Sredstva iz donacija</p>	<p>Budžet Donatorska podrška</p>	

		<p>sa Centrom za obuku u sudstvu i državnom tužilaštvu, organizovana obuka za savjetnike/ce u sudovima i državnim tužilaštvima na temu: „Zaštita lica s invaliditetom od diskriminacije i efikasno korišćenje HUDOC i e- Case baze sudske prakse Evropskog suda za ljudska prava“. Obuka je realizovana u okviru projekta “Za efektivniju zaštitu lica sa invaliditetom” koji sprovodi CEDEM uz podršku Ministarstva ljudskih i manjinskih prava Crne Gore, a ista je imala za cilj unapređenje kapaciteta pravosuđa u cilju zaštite lica sa invaliditetom od diskriminacije, kroz efikasnije korišćenje HUDOC i e-Case baze sudske prakse Evropskog suda za ljudska prava. Posredstvom Centra obuci je prisustvovalo 15 savjetnika/ca (10 sudijskih savjetnika/ca i 5 tužilačkih savjetnika/ca).</p>				
--	--	---	--	--	--	--

16. jun 2023. godne – Podgorica, Centar za obuku u sudstvu i državnom tužilaštvu u okviru Programa za kontinuiranu obuku sudija i državnih tužilaca za 2023. godinu, organizovao obuku na temu: „Član 14 EKLJP – zabrana diskriminacije“. Relevantna praksa Evropskog Suda za ljudska prava u vezi sa članom 14. Evropske konvencije o ljudskim pravima;

			<p>Diskriminacija po osnovu seksualne orijentacije i rodnog identiteta; Praksa ESLJP u vezi sa članom 14 i diskriminacijom LGBT osoba; Nacionalno zakonodavstvo i praksa domaćih sudova; Govor mržnje kao poseban oblik diskriminacije; Diskriminacija po osnovu invaliditeta. Obuci je prisustvovalo 29 učesnika/ca (24 sudija/tkinja i 5 državnih tužitelja/teljki- 12. i 13. oktobar 2023.godine – Žabljak, u organizaciji Centra za demokratiju i ljudska prava (CEDEM), u saradnji sa Centrom za obuku u sudstvu i državnom tužilaštvu, organizovana obuka obuku, na temu "Primjena antidiskriminacionog zakonodavstva sa osvrtom na izabrane prakse ESLJP u oblasti zaštite prava osoba s invaliditetom (OSI)".) Konkretnije teme o kojima se govorilo bile su sledeće: Standardi kod odlučivanje u predmetima osoba s invaliditetom i ranjivih grupa; Usporedna praksa nacionalnih sudova i međunarodnih standarda; Nacionalni i međunarodni okviri zaštite prava osoba s invaliditetom; Pristup pravdi osoba s invaliditetom u Crnoj Gori; Razmjena iskustava o slučajevima diskriminacije OSI u Crnoj Gori. Obuci je prisustvovalo 12 predstavnika pravosuđa (7 sudija/tkinja, 2 sudijska/ke</p>			
--	--	--	--	--	--	--

			savjetnika/ce, 3 savjetnika/ce u državnom tužilaštvu).				
4.6. Praćenje harmonizacije propisa sa odredbama Konvencije UN za prava lica s invaliditetom	Broj propisa koji su usklađeni sa Konvencijom UN	MLJMP i svi resori, Savjet za prava lica s invaliditetom	Planirana aktivnost nije realizovana u predviđenom roku.	IV kvartal 2022- IV kvartal 2023	Nisu potrebna dodatna sredstva	Budžet Donatorska podrška	
4.7. Izmjene i dopune Zakona o zabrani diskriminacije	Izmijenjen Zakon u dijelu koji se odnosi na propisivanje svih nedostajućih oblika diskriminacije, kao i kroz propisivanje zabrane diskriminacije u oblastima koje definiše Konvencija UN da nedostaju u Zakonu	MLJMP	Zakon je trenutno u fazi međuresorskog usklađivanja u odnosu na izvještaj eksperata EU.	I kvartal 2022- IV kvartal 2023	Nisu potrebna dodatna sredstva	Budžet	
4.8. Poboljšanje kapaciteta i unapređenje vještina nosioca dužnosti i pružaoca usluga u prevenciji institucionalizacije lica s invaliditetom	Pružena podrška u jačanju kapaciteta	MRSS, ostala nadležna ministarstva, parlamentarci, lokane samouprave, Zaštitnik ljudskih prava i sloboda, organizacije osoba sa	Zavod za socijalnu i dječju zaštitu je akreditovao niz obuka koje se odnose na senzibilizaciju stručnih radnica i radnika za rad sa licima sa invaliditetom, sa RE populacijom i LGBTIQ osobama. Takođe, akreditovane su obuke za stručne radnice i radnike za pružanje usluge savjetovanja za odrasla i stara lica sa invaliditetom, o usluzi personalne asistencije, kao i obuka za zaposlene u socijalnoj i dječjoj zaštiti na temu samostalnog života OSI i procesa deintitucionalizacije. Važno je	IV kvartal 2022-III kvartal 2023	39,000 USD	UNICEF i UNDP	

		invaliditetom, Zavod za zapošljavanje - Fond za profesionalnu rehabilitaciju, Centar za profesionalnu rehabilitaciju, UNICEF i UNDP	napomenuti da je u toku izrada Strategije socijalne i dječje zaštite kojom smo predvidjeli osnovne i specijalizovane obuke za stručne radnice i radnike u centrima za socijalni rad kako bi se svi imali osnovna znanja, ali i znanja iz specifičnih oblasti.				
4.9. Jačanje kapaciteta nosioca dužnosti za implementaciju inkluzivnog i međusektorskog budžeta u oblasti prevencije deinstitutionalizacije	Pružena podrška u jačanju kapaciteta i izradi smjernica za inkluzivno i međusektorsko budžetiranje	Nadležna ministarstv, lokalne samouprav, Zaštitnik ljudskih prava i sloboda, organizacije osoba sa invaliditetom, UNICEF i UNDP		IV kvartal 2022-IV kvartal 2023	Planirana sredstva: 30.000 USD	UNICEF i UNDP	

Socijalna zaštita

Operativni cilj 5:	Obezbijediti punu ravnopravnost i priznavanje svih prava iz oblasti socijalne i dječje zaštite licima s invaliditetom koja garantuju potrebne uslove za samostalan život u zajednici						
Indikator učinka 1: Smanjiti procenat lica s invaliditetom kojima nije priznato određeno zakonom garantovano pravo iz oblasti socijalne zaštite	2022 91% lica s invaliditetom smatra da se suočilo s nekim od oblika diskriminacije prilikom pristupa uslugama socijalne zaštite	2025 88%	2027 85%				
Aktivnost koja utiče na realizaciju Operativnog cilja 5	Indikator rezultata	Nadležne institucije	Status realizacije aktivnosti 	Početni i krajnji rok za realizaciju aktivnosti	Planirana i utrošena sredstva	Izvor finansiranja	Preporuka
5.1. Preduzimanje aktivnosti na prilagođavanju centara za socijalni rad u cilju obezbjeđenja pristupačnosti za lica s invaliditetom	Broj prilagođenih objekata 17 Centara za socijalni rad prilagodjeno	Ministarstvo finansija i socijalnog staranja	Ukupno je prilagođeno 18 objekata. Uz podršku delegacija Evropske Unije realizovan je projekat „Poboljšanje pristupačnosti javnim ustanovama i centrima za socijalni rad u CG“. Cilj projekta bio je da se osobama sa invaliditetom i osobama sa smanjenom pokretljivošću omogući jednak pristup Centrima za socijalni rad i drugim javnim ustanovama u Crnoj Gori, u skladu sa Analizom Ministarstva rada i socijalnog	I kvartal 2022- IV kvartal 2023	Definisana IPA 2018 Utrošeno: 606,088.60€	IPA 2018	

			<p>staranja koja je završena tokom oktobra 2018. godine, a kojom je identifikovano 18 objekata centara za socijalni rad sa ispostavama (Bar, Budva, Tivat, Kotor, Cetinje, Nikšić, Danilovgrad, Tuzi, Golubovci, Kolašin, Berane, Plav, Andrijevića, Bijelo Polje, Mojkovac, Rožaje, Pljevlja i Žabljak) i Dom za djecu „Mladost“ u Bijeloj, koji su posjedovali tehničke mogućnosti za izvođenje intervencija adaptacije/rekonstrukcije do i pored ulaza u zgrade. Svi radovi pristupačnosti završeni su 3. novembra 2023. godine.</p> <p>Ugovor o radovima „Poboljšanje pristupačnosti javnim ustanovama i centarima za socijalni rad u CG“ vrijedan 606,088.60€ sprovedila je Delegacija Evropske unije u Crnoj Gori, dok je glavni korisnik projekta Ministarstvo rada i socijalnog staranja. Projekat se finansirao kroz Godišnji program aktivnosti za Crnu Goru za 2018. godinu, u okviru akcije „Podrška vladavini prava i sektoru temeljnih prava“.</p>				
5.2. Izmjena Zakona o socijalnoj i dječjoj zaštiti	Unaprijeđena materijalna davanja i usluge iz oblasti	MFSS, NVO sektor	Programom rada Vlade CG planirano je da Predlog Zakona o socijalnoj i dječjoj zaštiti bude izmijenjen u IV- kvartalu ove godine.	I kvartal 2022-IV kvartal 2022	7,000 eura	Redovna budžetska sredstva	

	socijalne i dječije zaštite		Predlog zakona nije urađen zbog rotacije rukovodnog i službeničkog kadra na operativnom nivou.				
5.3. Obezbjedjivanje većih finansijskih sredstava iz budžeta države za razvoj i finansiranje usluga za lica s invaliditetom iz oblasti socijalne i dječije zaštite i sprovođenje finansiranih usluga za adekvatan broj korisnika	Licenciranje najmanje 5 novih pružaoca usluga za najmanje 30 lica s invaliditetom	MFSS, NVO sektor	Licencirana je 41 usluga koju mogu koristiti lica s invaliditetom Takođe, kroz projekat „Razvoj kapaciteta za pružanje usluga socijalne zaštite u Crnoj Gori” koji Ministarstvo rada i socijalnog staranja sprovodi uz tehničku podršku UNDP-a, obezbjeđuje se finansijska podrška za 8 dnevnih boravaka za odrasla i stara lica i odrasla i stara lica sa invaliditetom i to u: Danilovgradu (2), Mojkovcu (1), Plavu (1), Cetinju (1), Rožajama (1), Petnjici (1), i Kolašin (1)”.	I kvartal 2022-IV kvartal 2023	Redovna sredstva MFSS	Budžetska sredstva	
5.4. Izrada i usvajanje Zakona o jedinstvenom tijelu vještačenja i seta podzakonskih akata kojim će se stvoriti uslovi za osnivanje Zavoda za vještačenje invaliditeta, kao i izvršiti neophodne izmjene postojećeg zakonodavnog okvira neophodne za primjenu nove metodologije za procjenu invaliditeta	Usvojen Zakon o jedinstvenom tijelu vještačenja i prateći set podzakonskih akata	MFSS, MER, MZ, UNDP, NVO sektor	Javna rasprava za Nacrt Zakona o jedinstvenom vještačenju invaliditeta završena je u decembru 2022, nakon čega je usvojen Predlog Zakona. U toku je usaglašavanje sa Sekretarijatom za zakonodavstvo. Programom rada Vlade predviđeno usvajanje zakona u II kvartalu 2024.	I kvartal 2022-II kvartal 2022	Planirana sredstva: 25,000 eura Utrošena sredstva: 15,000 eura	Donacija EK	

<p>5.5. Usvojiti predloge propisa i strateških dokumenata o zaštiti od nasilja, zloupotrebe i eksploatacije koji sadrže perspektivu invaliditeta</p>	<p>Usvojeni predlozi propisa i strateških dokumenata o zaštiti od nasilja, zloupotrebe i eksploatacije koji sadrže perspektivu invaliditeta</p>	<p>MRSS, MLJMP, NVO sektor</p>	<p>Usvojen Nacionalni plan za implementaciju Konvencije Savjeta Evrope o suzbijanju i sprečavanju nasilja nad ženama i nasilja u porodici (Istanbulska konvencija).</p>	<p>I kvartal 2022-IV kvartal 2022</p>	<p>Redovna budžetska sredstva</p>	<p>Budžet</p>	
<p>5.6. Formiranje mehanizama za istraživanje slučajeva nasilja nad licima s invaliditetom u ustanovama socijalne zaštite</p>	<p>Imenovano osoblje za istraživanje slučajeva nasilja nad licima s invaliditetom u ustanovama socijalne zaštite</p>	<p>MRSS, Zavod za socijalnu i dječiju zaštitu</p>	<p>Mehanizam nije uspostavljen u planiranom roku.</p>	<p>III kvartal 2022-I kvartal 2023</p>	<p>Redovna budžetska sredstva</p>	<p>Budžet</p>	
<p>5.7. Postojeće servise i usluge za prijavu nasilja i postupanje po prijavama učiniti pristupačnim za OSI</p>	<p>Broj uspostavljenih usluga za prijavu nasilja i usluga prihvatilišta - skloništa za žrtve nasilja koje su pristupačne za OSI</p>	<p>MRSS</p>	<p>Nacionalnim planom za implementaciju Konvencije Savjeta Evrope o suzbijanju i sprečavanju nasilja nad ženama i nasilja u porodici (Istanbulska konvencija) definisana je mjera: Obezbijediti uslove za adaptaciju prostora/objekata pružalaca usluga u cilju prilagođavanja istih za žene sa invaliditetom sa iskustvom nasilja.</p>	<p>III kvartal 2022-IV kvartal 2023</p>	<p>Redovna budžetska sredstva</p>	<p>Budžet</p>	
<p>5.8. Uspostavljanje sistema prikupljanja i objavljivanja podataka i statistike o nasilju nad licima s</p>	<p>Uspostavljen sistem prikupljanja i objavljivanja podataka i statistike o nasilju nad licima s</p>	<p>MRSS, ZSDZ</p>	<p>U Ministarstvu rada i socijalnog staranja, kao i centrima za socijalni rad, više godina koristi se Informacioni sistem socijalnog staranja (ISSS) - Socijalni karton. U</p>	<p>III kvartal 2022 godine-IV kvartal 2023</p>	<p>Redovna budžetska sredstva</p>	<p>Budžet</p>	

invaliditetom	invaliditetom u skladu sa podacima koje posjeduju nadležni Centri za socijalni rad		<p>okviru usluga koje pružaju centri, razvijen je poseban modul za nasilje u porodici, preko kojeg centri procesuiraju sve prijave nasilja u porodici, bez obzira da li je nasilje prijavljeno u centru za socijalni rad ili u Upravi policije. Svjesni smo da sistem mora da se unaprjeđuje, te u tom smislu održavamo sastanke sa Ministarstvom unutrašnjih poslova kako bi sistem bio dodatno razvijen. Sama ideja ide u pravcu da jednog dana sve institucije i pružaoci usluga koji se bave zaštitom od rodno zasnovanog nasilja budu uvezani kako bi pratili žrtve. Takođe, Nacionalnim planom za implementaciju Konvencije Savjeta Evrope o suzbijanju i sprečavanju nasilja nad ženama i nasilja u porodici (Istanbulska konvencija) definisana je mjera: Prikupljati relevantne statističke podatke u redovnim vremenskim razmacima o slučajevima svih vidova nasilja obuhvaćenih konvencijom kao i voditi detaljnu evidenciju o svim abortusima i sterilizacijama žena sa invaliditetom u svim zdravstvenim ustanovama socijalne i dječje zaštite i aktivnosti : Usvojena standardizovana uputstva za prikupljanje podataka i Razvijena baza podataka o nasilju prema ženama i nasilju u porodici. Statistički administrativni i</p>			
---------------	--	--	--	--	--	--

			pravosudni podaci o svim oblicima nasilja obuhvaćenim ovom Konvencijom, obavezno razvrstani u odnosu na pol, starost, rodni identitet, seksualnu orijentaciju, invaliditet osobe, relaciju između žrtve i učinioca, geografsku lokaciju, informacije o stopama osuđivanja počinitelaca svih oblika nasilja koje pokriva opseg ove Konvencije, uključujući i broj izdatih zaštitnih mjera.				
5.9. Usvojena Strategija deinstituionalizacije na osnovu sprovedenih analiza i istraživanja uz jasno definisanje ciljeve, mjere zanjihovo postizanje i indikatore rezultata i uspjeha	Broj osoba s invaliditetom koje koriste usluge u zajednici u svojim lokalnim sredinama, s posebnim naglaskom na podržano stanovanje, uslugu PA, pomoć u kući	MRSS	Programom rada Vlade CG planirano je da Strategija deinstituionalizacije bude usvojena u IV- kvartalu ove godine. Strategija deinstituionalizacije nije usvojena zbog rotacije rukovodnog i službeničkog kadra na operativnom nivou.	III kvartal 2022-IV kvartal 2023	Redovna budžetska sredstva Donatorska podrška	Budžet UNDP UNICEF	
5.10. Promocija povremenog porodičnog smještaja – hraniteljstvo i hraniteljstva uz dodatnu i intenzivnu podršku	Broj promocija povremenog porodičnog smještaja – hraniteljstvo i hraniteljstva uz dodatnu i intenzivnu podršku	MRSS	Centri za socijalni rad u kontinuitetu sprovode promociju usluge porodičnog-smještaja hraniteljstva. Na kraju IV kvartala uslugu porodičnog smještaja hraniteljstva uz intezivnu podršku pružalo je 10 pružalaca usluge.	III kvartal 2022-IV kvartal 2023	Redovna budžetska sredstva	Budžet	

	Broj pružalaca usluga povremenog porodičnog smješaja – hraniteljstvo i hraniteljstva uz dodatnu i intenzivnu podršku		26 promocija povremenog porodičnog smješaja – hraniteljstvo i hraniteljstva uz dodatnu i intenzivnu podršku				
5.11. Imenovanje službenika u MRSS nadležnog da postupi po prijavi da su ženi sa invaliditetom zarade ili materijalna davanja oduzeta od strane članova porodice	Imenovani službenici u MRSS i službenici u CSR nadležni da postupe po prijavi da su ženi sa invaliditetom zarade ili materijalna davanja oduzeta od strane članova porodice i partnera	MRSS	1 službenik MRSS (Direkcije za zaštitu od rodno zasnovanog nasilja i nasilja u porodici) i 13 predstavnika centara za soc.rad (u svakom centru po jedan službenik)	III kvartal 2022-IV kvartal 2023	Redovna budžetska sredstva	Budžet	
5.12. Izrada jedinstvene Metodologije za procjenu invaliditeta u skladu sa modelom ljudskih prava, na osnovu koje će biti uspostavljen univerzalan pristup procjeni invaliditeta za potrebe svih resora	Izrađena jedinstvena Metodologija za procjenu invaliditeta	Institut za javno zdravlje, NVO sektor, MRSS, UNDP	Uz podršku Instituta za javno zdravlje izrađeni su nacrti Liste tjelesnih oštećenja i Liste funkcionalnih sposobnosti, te dva upitnika za procjenu funkcionisanja (za djecu i odrasle). Započet je rad na izradi upitnika vezanom za potrebe osoba sa invaliditetom za podršku za život u zajednici, koji će biti finalizovan po usvajanju konačnog teksta Zakona o jedinstvenom vještačenju invaliditeta koji koordinira Ministarstvo rada i socijalnog staranja.	I kvartal 2022-IV kvartal 2022	Planirana sredstva: 35.000 eura Utrošena sredstva: 35,000 eura	Donacije EK	

<p>5.13. Edukacija stručnih radnika iz oblasti socijalne i dječje zaštite o osnovnim pravima i uslugama za OSI</p>	<p>Realizovano najmanje 10 obuka za najmanje 150 stručnih radnika</p>	<p>NVO sektor, Zavod za socijalnu i dječju zaštitu</p>	<p>Tokom 2022. i 2023.godine održano je niz obuka, webinar, okruglih stolova koji su usmjereni na zaštitu osoba sa invaliditetom. U zavisnosti od tematike, edukativni blokovi bili su usmjereni na upoznavanje polaznika sa vrstama usluga koje se pružaju osobama sa invaliditetom, načinom pružanja tih usluga, kao i pravima OSI koje kroz te usluge garantuje Crna Gora. Obuke su bile dostupne kako stručnim radnicima, tako i stručnim saradnicima i saradnicima koji neposredno rade sa osobama sa invaliditetom. Grupe su bile heterogene čime se doprinijelo boljem razumijevanju različitih uloga kod pružaoca usluga.</p> <p>U toku 2022 i 2023. godine sprovedena je 21 obuka/webinar/okrugli sto za ukupno 450 učesnika.</p> <p>Tokom 2022.godine ralizovane su:</p> <p>1.Webinar/okrugli sto primena konkretnih postupaka u radu sa osobama sa invaliditetom 28.02.-01.03.2022. 33 učesnika</p> <p>2.Osnovna obuka za rad u dnevnim boravcima za osobe sa invaliditetom starije od 27 godina 05.-06.03.2022. 25 učesnika</p>	<p>I kvartal 2022-IV kvartal 2023</p>	<p>20,000,00 eura</p>	<p>Donatorska podrška</p>	
---	---	--	---	---------------------------------------	-----------------------	---------------------------	--

			<p>3.Program obuke za zaposlene u oblasti socijalne i dječje zaštite na temu samostalnog života OSI i procesa deinstitutionalizacije s akcentom na socijalno-edukativne usluge 28.02. - 02.03.2022. 17 učesnika</p> <p>4.Program obuke za zaposlene u oblasti socijalne i dječje zaštite na temu samostalnog života OSI i procesa deinstitutionalizacije, s akcentom na socijalno-edukativne usluge 28.-30.06.2022. 15 učesnika</p> <p>5.Okrugli sto "Institucionalni smještaj za osobe sa demencijom kao oblik zaštite" 14.09.2022. 20 učesnika</p> <p>6.Pristup osobama sa demencijom u socijalnoj zaštiti 18.07.-20.07.2022. 10 učesnika</p> <p>7.Pristup osobama sa demencijom u socijalnoj zaštiti 21.07.-23.07.2022. 10 učesnika</p> <p>8.Obuka za primjenu tehnika programa „Grabfips“ u radu sa osobama oboljelim od demencije“ 28.–29.07.2022. godine 20 učesnika</p>				
--	--	--	--	--	--	--	--

			<p>9.Osnovna obuka za pružanje podrške osobama sa intelektualnim invaliditetom za samozastupanje 24.-25.10.2022. 15 učesnika</p> <p>„Osnovna obuka za pružanje usluge pomoć u kući djeci i mladima sa smetnjama u razvoju i odraslim licima sa invaliditetom“, 12-13.11.2022. godine 18 učesnika</p> <p>10.Obuka za primjenu tehnika programa „Grabfips“ u radu sa osobama oboljelim od demencije“ 22.11.2022. godine 18 učesnika</p> <p>11.Obuka za primjenu tehnika programa „Grabfips“ u radu sa osobama oboljelim od demencije“ 24.11.2022. godine 14 učesnika</p> <p>Obuka za primjenu konkretnih postupaka u radu sa osobama iz autističnog spektra i sa kombinovanim smetnjama, 1-2.12.2022. godine 26 učesnika</p> <p>12.„Osnovna obuka za pružanje usluge pomoć u kući djeci i mladima sa smetnjama u razvoju i odraslim licima sa invaliditetom“, 17-18.11.2022. godine 12 učesnika</p> <p>Tokom 2023.godine realizovane su:</p>				
--	--	--	--	--	--	--	--

		<p>13.Obuka za pružanje usluge pomoć u kući odraslim osobama s invaliditetom i starijima, 03-07.02.2023. 39 učesnika</p> <p>14.Obuka za stručne radnike/ce, stručne saradnike/ce i saradnike/ce o usluzi personalne asistencije – značenje, standardi, uloge, prava i obaveze korisnika, saradnika, stručnih saradnika/ca i stručnih radnika/ca, 22-24.2.2023. 16 učesnika</p> <p>15.Obuka za primjenu tehnika programa „Grabfips“ u radu sa osobama oboljelim od demencije (demencija se smatra psiho-socijalni invaliditet) 39 učesnika</p> <p>16.Pristup osobama sa demencijom u socijalnoj zaštiti, 18-20.11.2023. 21 učesnik</p> <p>17.Osnovna obuka za pružanje usluge pomoć u kući djeci i mladima sa smetnjama u razvoju i odraslim licima sa invaliditetom, 28-29. januar 19 učesnika</p> <p>18.Trening program za zaposlene u oblasti socijalne i dječje zaštite na opšte teme iz oblasti ljudskih prava djece s invaliditetom i osoba s</p>				
--	--	--	--	--	--	--

			<p>invaliditetom, 28.2-2.3.2023. 16 učesnika</p> <p>19.Obuka za stručne radnike/ce, i saradnike/ce o usluzi videćeg/e pratioca/teljke– značenje, standardi, uloge, prava i obaveze korisnika/ca, saradnika/ca i stručnih radnika/ca ,6-7.3.2023. 17 učesnika</p> <p>20.Osnovna obuka za rad u dnevnim boravcima za osobe sa invaliditetom starije od 27 godina, 24-25.06.2023. 15 učesnika</p> <p>21.Osnovna obuka za pružanje podrške osobama sa intelektualnim invaliditetom za samozastupanje, 12-13.06.2023. 15 učesnika</p>				
5.14. Medijska promocija usluga iz oblasti socijalne i dječje zaštite za OSI u cilju stvaranja uslova za njihov samostalan život	Sprovedeno najmanje 20 medijskih pojavljivanja (gostovanja, pisani i elektronski mediji) posvećenih promociji usluga iz oblasti socijalne i dječje zaštite OSI	MRSS, NVO sektor, Zavod za socijalnu i dječju zaštitu	Aktivnost nije realizovana u planiranom roku.	I kvartal 2022-IV kvartal 2023	Nisu potrebna dodatna sredstva	Redovna budžetska sredstva	
5.15. Raspisati javni poziv za akreditaciju programa obuke za stručne radnike, stručne saradnike i	Akreditovan program obuke	Zavod za socijalnu i dječju zaštitu	Javni pozivi na temu „Zaštita i prevencija eksploatacije, zloupotrebe i nasilja na osobama sa invaliditetom“ objavljen je dva puta tokom 2023.godine i to u terminima	II kvartal 2022-III kvartal 2023	1,000 eura	Budžet Zavoda	

<p>saradnike u oblasti socijalne i dječje zaštite na temu zaštita i prevencija eksploatacije i zloupotrebe i nasilja nad licima s invaliditetom.</p>			<p>01.08.2023.godine i 01.11.2023.godine, ali se na ove tematske pozive niko nije javio za akreditaciju programa.</p> <p>Međutim, Zavod za socijalnu i dječju zaštitu tokom čitave godine ima otvoren opšti Javni poziv na koji mogu da se jave svi zainteresovani za akreditaciju programa obuka, tako da smo van ovih tematskih javnih poziva tokom 2022.godine i 2023.godine akreditovali obuke na temu „Zaštite osoba sa invaliditetom od nasilja“ i to:</p> <p>Akreditovana obuka za zaštitu osoba sa invaliditetom u 2022. god. je:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Osnovna obuka za pružanje usluge savjetovanja za odrasla i stara lica sa invaliditetom 31.01.2022. <p>Akreditovana obuka za zaštitu osoba sa invaliditetom u 2023. godine je:</p> <ol style="list-style-type: none"> 2. Osnovna obuka za zaštitu od nasilja u porodici i nasilja nad djecom- 23.02.2023. HO "Dečje srce" Beograd 			
--	--	--	--	--	--	--

<p>5.16. Osnivanje Zavoda za vještačenje invaliditeta i izgradnja kapaciteta stručnog osoblja za primjenu nove Metodologije za procjenu invaliditeta zasnovane na modelu ljudskih prava</p>	<p>Osnovano Jedinstveno tijelo vještačenja. Zaposleno administrativno i stručno osoblje (30) i obučeno za primjenu nove metodologije</p>	<p>MRSS, UNDP, NVO sektor, Zavod za vještačenje invaliditeta</p>	<p>Preduslov za implementaciju je usvajanje Zakona o jedinstvenom vještačenju invaliditeta kao i Uredbe o metodologiji vještačenja invaliditeta. U toku je proces dobijanja saglasnosti Sekretarijata za zakonodavstvo na Predlog zakona.</p>	<p>II kvartal 2022-IV kvartal 2023</p>	<p>300,000 eura</p>	<p>Donacija EK</p>	
<p>5.17. Uspostavljanje nacionalnog elektronskog Registra lica s invaliditetom</p>	<p>Razvijen i pušten u rad informacijski sistem Zavoda za vještačenje invaliditeta iz kojeg će se generisati elektronski Registar OSI</p>	<p>Zavod za vještačenje invaliditeta, UNDP</p>	<p>Aktivnost nije realizovana u planiranom roku.</p>	<p>I kvartal 2022-IV kvartal 2023</p>	<p>200,000 eura</p>	<p>Donacija EK</p>	
<p>5.18. Lica s invaliditetom i šira javnost adekvatno informisani o novom sistemu procjene invaliditeta i procesu vještačenja</p>	<p>Sprovedena kampanja javnog informisanja koja će biti usmjerena na lica s invaliditetom i širu javnost. Broj sprovedenih kampanja 10.</p>	<p>MRSS, MER, MPNKS, NVO sektor, UNDP</p>	<p>Lica s invaliditetom i šira javnost adekvatno informisani o novom sistemu procjene invaliditeta i procesu vještačenja. U kontinuitetu se sprovodi informativna i edukativna kampanja sa ciljem informisanja javnosti o problemima sa kojima se osobe sa invaliditetom i njihove porodice suočavaju u svakodnevnom životu, kao i na koji način će reforma sistema vještačenja invaliditeta doprinijeti promovisanju inkluzije. U okviru prvog poziva za nevladine organizacije, potpisani su ugovori sa</p>	<p>I kvartal 2022-IV kvartal 2023</p>	<p>100,000 eura Utrošena sredstva: 49,542.00 €.</p>	<p>Donacija EK</p>	

			<p>pet NVO za implementaciju projekata ukupne vrijednosti 49,542.00 €. Četiri od pet organizacija sa kojima je potpisan ugovor su OSI, dok je peti projekat sproveden u partnerstvu sa OSI. Svi projekti su uspješno implementirani u periodu od oktobra 2021. do septembra 2022. Sprovedene su ukupno 23 promotivne aktivnosti kojim je obuhvaćeno 10 tema koje su relevantne za osobe sa invaliditetom.</p> <p>U okviru ove aktivnosti UNDP je izradio tri video priče o iskustvima troje mladih ljudi sa invaliditetom u Crnoj Gori. Priče su objavljene na svim relevantnim portalima, na društvenim mrežama, radio stanicama kao i emitovane u okviru Jutarnjeg programa na RTCG. Takođe, sažetak priča objavljen je i regionalno na UNDP EURASIA.</p> <p>Objavljivanje drugog poziva za nevladine organizacije sa ciljem dalje promocije i podizanja svijesti javnosti, planirano je nakon usvajanja Zakona. U toku su aktivnosti na pripremi nove kampanje od strane UNDP.</p>				
5.19. Podrška uspostavljanju nezavisnog	Nezavisni monitoring mehanizam je uspostavljen. Kapaciteti Institucije	Zaštitnik ljudskih prava i sloboda,	Zaštitnik ljudskih prava i sloboda Crne Gore uspostavio je nezavisni monitoring mehanizam za promociju, zaštitu i praćenje	III kvartal 2022-IV kvartal 2023	34.500 USD	UNICEF	

<p>monitoring mehanizma za praćenje sprovođenja Konvencije o pravima lica s invaliditetom uz puno učešće lica s invaliditetom i jačanje kapaciteta Zaštitnika i organizacija osoba sa invaliditetom da prate, izvještavaju i zagovaraju poboljšano sprovođenje Konvencije</p>	<p>Zaštitnika i organizacija osoba sa invaliditetom su ojačani</p>	<p>organizacije osoba sa invaliditetom, UNICEF, RCO</p>	<p>primjene Konvencije UN o pravima osoba sa invaliditetom (UNCPRD) u Crnoj Gori. Mehanizam čine predstavnici/e deset organizacija osoba sa invaliditetom i udruženja roditelja djece sa smetnjama u razvoju, kao i predstavnik/ca institucije Zaštitnika. Ovo tijelo uspostavljeno je u okviru projekta „Podrška nezavisnom monitoringu UNCPRD“, koji institucija Zaštitnika realizuje uz tehničku podršku sistema UN u Crnoj Gori. Projekat predstavlja dio inicijative “Unapređenje inkluzije djece sa smetnjama u razvoju i odraslih sa invaliditetom u Crnoj Gori” finansirane od strane Partnerstva Ujedinjenih nacija za prava osoba sa invaliditetom, koju realizuju UNICEF, UNDP i Kancelarija rezidentnog koordinatora Ujedinjenih nacija u Crnoj Gori.</p>			
---	--	---	---	--	--	--

Privatni i porodični odnosi

Operativni cilj 6:	Omogućavanje jednakog prava licima s invaliditetom pod starateljstvom da formiraju bračnu zajednicu i uklanjanje postojećih zakonskih ograničenja roditeljskih prava lica s invaliditetom						
Indikator učinka 1:	2022	2025			2027		
Smanjenje broja lica s invaliditetom kojima je oduzeta poslovna sposobnost u skladu sa preporukama Komiteta UN	154 lica s invaliditetom kojima je oduzeta poslovna sposobnost	Smanjenje ukupnog broja lica s invaliditetom koji su lišeni poslovne sposobnosti za 10%			Smanjenje ukupnog broja lica s invaliditetom koji su lišeni poslovne sposobnosti za 20%		
Aktivnost koja utiče na realizaciju Operativnog cilja 6	Indikator rezultata	Nadležne institucije	Status realizacije aktivnosti	Početni i krajnji rok za realizaciju aktivnosti	Planirana i utrošena sredstva	Izvor finansiranja	Preporuka
							
6.1. Pripremiti analizu pravnog i institucionalnog okvira za izmjenu režima poslovne sposobnosti lica sa invaliditetom	Izrađena analiza koja će ukazati na postojeće prakse režima poslovne sposobnosti lica s invaliditetom i definisati preporuke za potrebne izmjene pravnog okvira	MLJMP	Planirana aktivnost nije realizovana u predviđenom roku zbog nedostatka institucionalnih kapaciteta MLJMP-a za sprovođenje predmetne aktivnosti.	I kvartal 2022-IV kvartal 2023	30,000 eura	Budžet Donatorska sredstva	
6.2. Organizacija promotivnih aktivnosti (Okrugli stolovi, konferencije i druge aktivnosti), na temu iznalaženja rješenja za omogućavanje licima s	Organizovani okrugli stolovi, konferencije i drugi događaji sa ciljem iznalaženja rješenja za omogućavanje licima s invaliditetom lišenim	MLJMP, UNDP	Planirana aktivnost nije realizovana u predviđenom roku zbog nedostatka finansijskih i institucionalnih kapaciteta MLJMP-a za sprovođenje predmetne aktivnosti.	I kvartal 2022-IV kvartal 2023	5,000 eura, sredstva predviđena za sve aktivnosti koje se odnose na promociju i smanjenje	Budžet Donatorska podrška	

invaliditetom lišenim poslovne sposobnosti uživanje svih zakonom garantovanih prava	poslovne sposobnosti uživanje svih zakonom garantovanih prava				diskriminacije lica s invaliditetom		
---	---	--	--	--	-------------------------------------	--	--

Obrazovanje

Operativni cilj 7:	Obezbijediti ravnopravnost i jednakost šansi lica s invaliditetom za uključenost u inkluzivni obrazovni sistem bez diskriminacije						
Indikator učinka 1: Trend uključenosti, podrške i poboljšanja školskih nediskriminativnih praksi	2022 Broj škola s nediskriminativnim programima (sprovode inkluzivno obrazovanje, obezbjeđuju podršku, realizuju afirmativne školske prakse) – 100 (42%)	Indikator učinka 1: Trend uključenosti, podrške i poboljšanja školskih nediskriminativnih praksi			2022 Broj škola s nediskriminativnim programima (sprovode inkluzivno obrazovanje, obezbjeđuju podršku, realizuju afirmativne školske prakse) – 100 (42%)		
Aktivnost koja utiče na realizaciju Operativnog cilja 7	Indikator rezultata	Nadležne institucije	Status realizacije aktivnosti	Početni i krajnji rok za realizaciju aktivnosti	Planirana i utrošena sredstva	Izvor finansiranja	Preporuka
7.1. Analiza rada, kreiranje i osposobljavanje za revidirani koncept usmjeravanja koji u procjeni koristi model ljudskih prava	Revidiran sistem procjene djece sa smetnjama u razvoju tako da obezbijedi pravičnost uključivanja u obrazovni sistem	MP, UNDP, MFSS, LZ	Sistem nije revidiran jer nije uspostavljen sistem jedinstvenog vještačenja invaliditeta. Istovremeno komisije u 11 opština osnažene za prepoznavanje dodatne stručne podrške.	I kvartal 2022-IV kvartal 2023	50.000 eura	DEU	
7.2. Sprovesti obuke za inkluzivne kompetencije nastavnog i stručnog kadra (znanja o pravima, pristupi rada s djecom sa smetnjama i	Osnaženi inkluzivni stavovi, vještine i kompetencije za rad putem obuka – obučeno najmanje 500 praktičara, realizovano najmanje 50 školskih programa	MPNKS, ZzŠ, CSO, v-o ustanove	S ciljem snaženja inkluzivne kulture odgovornosti realizovana tematska savjetovanja sa svim direktorima osnovnih škola – regionalno. Realizovane dvije obuke za individualizaciju ukupno oko 50 učesnika/ca, nastavnika/ca srednjih škola.	I kvartal 2022-IV kvartal 2023	50.000 eura	MPNKS, donatori	

teškoćama u razvoju, pozitivni inkluzivni stavovi, itd)			<p>Indeks za inkluziju sproveden u školama s i koncipirani godišnji planovi s inkluzivnim mjerama.</p> <p>U školama se u kontinuitetu sprovode radionice i aktivnosti Nediskriminacije.</p> <p>Dan inkluzije 14. oktobar u saradnji sa SE – sajam inkluzivnih praksi sa preko 50 učesnika/ca MP, ZZŠ, CSO, V-O.</p>				
7.3. Osnažiti podršku inkluzivnom obrazovanju povećanjem dostupnih usluga za djecu i porodice	Djeca i učenici dobijaju adekvatnu podršku jer su opredijeljeni neophodni profesionalni ljudski, tehnički resursi – najmanje 100 angažovanih profesionalaca, 5 lokalno umreženih usluga, 500 korisnika	MP, ZzŠ, CSO, v-o ustanove	<p>RC obilaze škole kojima je potrebna podrška: RC 1 jun – individualna podrška za 78 djevojčica i dječaka, kroz 120 tretmana sedmično, RI – 61 djevojčica i dječaka, sa 119 tretmana sedmično; RC Podgorica – po 16 vrtića i škola, za ukupno 70 djevojčica i dječaka, uključujući i one koji su u programu RI, a ne pohađaju vrtiće. RC „Kotor“ – u logopedskim tretmanima - 6670 bilo 320 djevojčica i dječaka, surdološki obrađeno 57 djevojčica i dječaka, kroz 2070 tretmana, oligofrenoških tretmana 1154 za 50 djevojčica i dječaka, a opservirano 240 djevojčica i dječaka, te 36 obilazaka za 14 vaspitno-obrazovnih ustanova.</p> <p>-Broj djece koja dobijaju podršku MT - Realizovano 1399 polusatnih aktivnosti mobilne službe.</p>	III kvartal 2022-IV kvartal 2023	50.000 eura	MPNKS, donatori	

			-nastavili program dodatne stručne podrške i sa 3 proširili u 8 novih opština, i dnevnih centara: Ulcinj, Tivat, Bijelo Polje, Rožaje, Cetinje, Berane, Podgorica. Dijete se preuzima iz vrtića, osnovne škole i dovodi u dnevni centar na tretmane, dodatni stručni rad i podršku 218 djevojčica i dječaka iz 11 JPU i 18 JU OŠ.				
7.4. Snaženje uključenosti kroz pristupačan format, didaktička i komunikacijska sredstva	Ukupni evidentiran broj uvedenih pristupačnih formata, potpomognutih i ciljanih didaktičkih sredstava u upotrebi – najmanje 50 škola ih koristi u radu	MP, ZzŠ, CSO, v-o ustanove	Pripremljene instrukcije za potrebu ispunjenja “pristupačnost obrazovno-vaspitnih ustanova”, lista s gantogramom prioriternih oblasti čije ispunjenje očekujemo. Urađen je model pristupačnog formata. Sprovedeno je savjetovanje za IT koordinate svih škola sa ciljem da on-line sadržaje i radni materijal izrađuju na ovaj način. Urađeni standardi za izradu digitalnih udžbenika i materijala koji uključuju i inkluzivni element. Rađen je didaktički materijal za oko 520 učenika/ca, najčešće za savladavanje gradiva, podrška za opismenjavanje, matematiku, upravljanje emocijama i ponašanjem, Cboard. Savjetovanje za direktore škola na teme: AAC i AT, PECS, TEACCH, Društvene priče, DAISY, Cboard. Uslijedila je obuka za predstavnike 40 škola: oko 150 direktor/ica, IT koordinator, stručna služba, aktiv nastavnika/ca razredne nastave i/ili praktične nastave.	II kvartal 2022-IV kvartal 2023	25.000 eura	MPNKS, donatori	

			Takođe, sproveden coaching i praćenje upotrebe: za oko 520 učenika/ca.				
7.5. Arhitektonsko prilagođavanje pristupačnosti ustanova obrazovanja	Ukupni evidentiran broj pristupačnih ustanova – najmanje 10 novih škola ispunilo uslove pristupačnosti	MP, ZzŠ, CSO, v-o ustanove	Pripremljene instrukcije za potrebu ispunjenja “pristupačnost”, lista s gantogramom prioriternih oblasti.	I kvartal 2022-IV kvartal 2023	100.000 eura	MPNKS, donatori	

Rad i zapošljavanje

Operativni cilj 8:	Smanjenje nivoa diskriminacije sa kojima se suočavaju lica s invaliditetom prilikom ostvarenja prava iz oblasti rada i zapošljavanja					
Indikator učinka 1: Smanjiti nivo zastupljenosti prepreka i barijera sa kojima se suočavaju lica s invaliditetom prilikom zapošljavanja	2022 <i>78% lica s invaliditetom smatra da se suočilo s preprekama i barijerama prilikom zapošljavanja</i>	Indikator učinka 1: Smanjiti nivo zastupljenosti prepreka i barijera sa kojima se suočavaju lica s invaliditetom prilikom zapošljavanja	2022 <i>78% lica s invaliditetom smatra da se suočilo s preprekama i barijerama prilikom zapošljavanja</i>			
Indikator učinka 2: Smanjiti nivo diskriminacije sa kojim se suočavaju lica s invaliditetom prilikom pristuparadnim mjestima	2022 <i>39% lica s invaliditetom smatra da je diskriminisano prilikom pristupa objektima u kojima obavljaju radnu djelatnost</i>	2025 37%	2027 35%			

Aktivnost koja utiče na realizaciju Operativnog cilja 8	Indikator rezultata	Nadležne institucije	Status realizacije aktivnosti	Početni i krajnji rok za realizaciju aktivnosti	Planirana i utrošena sredstva	Izvor finansiranja	Preporuka
8.1 Edukacija lica sa invaliditetom romske i egipćanske populacije o mogućnostima profesionalne rehabilitacije	Edukovano najmanje 20 osoba romske i egipćanske populacije	MLJMP ¹⁴	Planirana aktivnost nije realizovana u predviđenom roku	II kvartal 2022-III kvartal 2022.	2.000 eura	Budžet MLJMP	
8.2. Organizovanje edukacija/treninga za poslodavce, lica sa invaliditetom i ustanove-organizatore profesionalne rehabilitacije o pravima OSI, mogućnostima zapošljavanja, sprovođenju mjera profesionalne rehabilitacije.	Realizovano najmanje 4 edukacija/treninga u sve tri regije CG	MRSS, ZZZCG, NVO	Planirana aktivnost nije realizovana u predviđenom roku	I kvartal 2022-IV kvartal 2023	5.000,00 eura	ZZZCG	
8.3. Organizovanje edukacija/treninga za osobe s invaliditetom radi obuke o mogućnostima zapošljavanja, i	Realizovano najmanje 6 edukacija/treninga u sve tri regije CG	MRSS, ZZZCG, NVO sektor	Aktivnost nije realizovana u predviđenom roku.	I kvartal 2022-IV kvartal 2023	Redovna budžetska sredstva	Budžet Donorska podrška	

¹⁴ Direkcija za inkluziju Roma i Egipćana

pravima u oblasti rada i zapošljavanja							
8.4. Organizovanje edukacija/treninga za ustanove i izvođače profesionalne rehabilitacije radi obuke o pravima OSI u oblasti rada i zapošljavanja i sprovođenju mjera profesionalne rehabilitacije	Realizovane najmanje 3 edukacije/treninga	MRSS, ZZZCG, NVO sektor	Aktivnost nije realizovana u predviđenom roku.	I kvartal 2022-IV kvartal 2023	Redovna budžetska sredstva	Budžet Donorska podrška	
8.5. Organizovanje edukacija/treninga za nadležnu inspekciju, predstavnike pravosudnih organa (sudove) i druge nadležne institucije za zapošljavanje i oblast radnih odnosa radi obuke o pravima OSI u oblasti rada i zapošljavanja i pojavnim oblicima kršenja tih prava	Realizovana najmanje 1 edukacija/trening	MER, ZZZCG, NVO sektor	Aktivnost nije realizovana u predviđenom roku.	I kvartal 2022-IV kvartal 2023	Planirana sredstva: 5,000 eura	Budžet Donorska podrška	
8.6. Stvaranje uslova za veću zapošljivost lica s invaliditetom i povećanje broja zaposlenih lica s invaliditetom.	Utvrđen novi Zakon o profesionalnoj rehabilitaciji i zapošljavanju lica sa invaliditetom kojim će se unaprijediti ova	MER, MER, ZZZCG, NVO sektor	Planirana aktivnost nije realizovana u predviđenom roku.	I kvartal 2022-IV kvartal 2023	Nisu potrebna dodatna sredstva	Budžet	

	oblast kroz osnivanje Zavoda za profesionalnu rehabilitaciju i zapošljavanje lica sa invaliditetom.						
8.7. Sprovedeno najmanje 20 medijskih pojavljivanja (gostovanja, pisani i elektronski mediji, kampanje) posvećenih promociji zapošljavanja lica s invaliditetom	Sprovedeno namjanje 20 medijskih pojavljivanja (gostovanja, pisani i elektronski mediji, kampanje) posvećenih promociji zapošljavanja lica s invaliditetom	MRSS, ZZZCG, NVO sektor	Oko 10 medijskih pojavljivanja je sprovedeno a posvećeno promociji zapošljavanju lica sa invaliditetom	I kvartal 2022-IV kvartal 2023	Nisu potrebna dodatna sredstva	Budžet	
8.8. Revizija novog Zakona o profesionalnoj rehabilitaciji i zapošljavanju osoba sa invaliditetom i podrška izradi određenih podzakonskih akata	Pružena podrška reviziji Zakona o profesionalnoj rehabilitaciji i zapošljavanju lica s invaliditetom i izradi određenih podzakonskih akata	MRSS, organizacije lica s invaliditetom, UNDP	Aktivnost nije realizovana u planiranom roku.	IV kvartal 2022-IV kvartal 2023	12.500 USD	UNDP	

Zdravlje, rehabilitacija i lična pokretljivost lica s invaliditetom

Operativni cilj 9:	Smanjenje nivoa diskriminacije i barijera sa kojima se suočavaju lica s invaliditetom prilikom pristupa zdravstvenoj zaštiti i zdravstvenim uslugama
---------------------------	--

Indikator učinka 1: Smanjiti postojeći nivo diskriminacije sa kojim se suočavaju lica s invaliditetom prilikom korišćenja usluga zdravstvene zaštite, uključujući i rehabilitaciju i medicinsko-tehnička pomagala i opremu	2022 43,8% lica s invaliditetom smatra da se suočilo s nekim od oblika diskriminacije	2025 41%	2027 39%				
Indikator učinka 2: Smanjiti nivo prepreka i barijera sa kojima se suočavaju lica s invaliditetom u oblasti zdravstva	31% lica s invaliditetom koja su se suočila s nekim tipom prepreka i barijera u oblasti zdravstva	30%	28%				
Aktivnost koja utiče na realizaciju Operativnog cilja 9	Indikator rezultata	Nadležne institucije	Status realizacije aktivnosti 	Početni i krajnji rok za realizaciju aktivnosti	Planirana i utrošena sredstva	Izvor finansiranja	Preporuka
9.1. Izmjena Zakona o obaveznom zdravstvenom osiguranju	Izmjene i dopune zakonskog akta su sprovedene	Ministarstvo zdravlja	Planirane izmjene Zakona o obaveznom zdravstvenom osiguranju nisu sprovedene u planiranom roku, zbog čega je aktivnost ocijenjena kao nerealizovana.	I kvartal 2022-IV kvartal 2022	Nisu potrebna dodatna sredstva	Budžet	
9.2. Izmjena Zakona o ostvarivanju i zaštiti prava mentalno oboljelih lica	Izmjenama i dopunama zakonskog akta stvorena je pravna osnova za pripremu novog strateškog dokumenta	Ministarstvo zdravlja	Planirane izmjene Zakona o ostvarivanju i zaštiti prava mentalno oboljelih lica nisu sprovedene u planiranom roku, zbog čega je aktivnost ocijenjena kao nerealizovana.	I kvartal 2022-IV kvartal 2022	Nisu potrebna dodatna sredstva	Budžet	

	koji se odnosi na mentalno oboljela lica						
9.3. Organizacija edukativnih radionica na primarnom nivou zdravstvene zaštite o pravima iz oblasti zdravstvene zaštite za lica s invaliditetom u CG, preventivnim pregledima, ginekološkim pregledima za žene, seksualnom i reproduktivnom zdravlju, mentalnom zdravlju	Organizovano najmanje 6 edukativnih radionica na nivou CG (po najmanje dvije u sve tri crnogorske regije)	MZ, Institut za javno zdravlje, JZU, NVO sektor	DZ Pljevlja realizovao je aktivnosti koje se odnose na edukativne radionice u savjetovalištu za seksualno i reproduktivno zdravlje i omogućila ginekološke preglede za žene sa invaliditetom. JZU Dom zdravlja Rožaje u sklopu organizovane radionice na ginekološkom i dječijem centru istoj prisutvovala i lica sa invaliditetom. DZ Budva - O pravima osoba sa invaliditetom organizovana su edukativna predavanja u okviru rada Savjetovališta za reproduktivno zdravlje i obavljaju se ginekološki pregledi osoba sa invaliditetom. Takođe, u okviru Centra za mentalno zdravlje vršena su predavanja i edukacije OSI.	I kvartal 2022-IV kvartal 2023	Planirana sredstva: 6,000 eura	Budžet Donatorska podrška EU fondovi	
9.4. Obezbjedivanje pristupačnosti za lica s invaliditetom u ambulantama u ruralnim područjima Crne Gore	Otvoreno najmanje 5 ambulanti u ruralnim područjima u CG	MZ	Nisu sprovedene planirane aktivnosti u ruralnim područjima Crne Gore DZ Kotor - ambulante u Risnu i Radanovićima su pristupačne za lica sa invaliditetom.	I kvartal 2023-IV kvartal 2023	15,000 eura	Budžet	

			DZ Budva - u okviru Turističkih ambulanti koje funkcionišu tokom ljetnje turističke sezone (Budva, Rafailovići, Pržno i Petrovac) iste su koncipirane tako da je omogućen nesmetan pristup licima sa invaliditetom.				
9.5. Medijska promocija unapređenja zdravstvene zaštite OSI i promocija važnosti preventivnih pregleda za OSI	Sprovedeno najmanje 20 medijskih pojavljivanja (gostovanja, pisani i elektronski mediji) posvećenih promociji zdravlja OSI	MZ, Institut za javno zdravlje, JZU, NVO sektor	Opšta bolnica Bijelo Polje- Učestvovala je u javnim promocijama, okruglim stolovima koje se bave problematikom i zaštitom OSI. U okviru tih promocija zdravstveni predstavnici su ukazivali na važnost unapređenja zdravstvene zaštite i promociju važnosti preventivnih pregleda. DZ Bijelo Polje - U saradnji sa Savezom udruženja paraplegicara Crne Gore i Udruženjem paraplegicara Podgorica, učestvovali smo na završnoj konferenciji “ Prezentacija najbolje medicinske opreme”, u okviru projekta “Pristupačnim zdravstvenim uslugama do smanjenja diskriminacije žena i djevojčica s invaliditetom”. DZ Budva - O pravima osoba sa invaliditetom organizovana su edukativna predavanja. Takođe, u okviru Centra za mentalno zdravlje vršena su predavanja i edukacije OSI. Sve navedene aktivnosti su	I kvartal 2022- IV kvartal 2023	Nisu potrebna dodatna sredstva	Budžet	

			medijski praćene, a ljevari su bili i gosti Radio-televizije Budva.				
9.6. Unapređenje kvaliteta i obima prava iz oblasti rehabilitacije i medicinsko-tehničkih pomagala i opreme	Izmijenjeni podzakonski akti i procedure koje definišu oblast rehabilitacije i medicinsko-tehničkih pomagala i opreme	MZ, FZO, NVO sektor	Zapoćete su pripreme aktivnosti. Zakon o zdravstvenoj zaštiti u proceduri izmjene.	I kvartal 2022-IV kvartal 2023	Nisu potrebna dodatna sredstva	Budžet	
9.7. Priprema i usvajanje protokola o postupanju prema licima s invaliditetom u pružanju zdravstvene zaštite	Usvojen Protokol o postupanju prema osobama s invaliditetom prilikom pružanja zdravstvene zaštite	MZ, Institut za javno zdravlje, KCCG, NVO sektor	Planirani Protokol o postupanju prema licima s invaliditetom nije usvojen u predviđenom roku zbog čega je aktivnost ocijenjena kao nerealizovana.	I kvartal 2022-IV kvartal 2023	Nisu potrebna dodatna sredstva	Budžet	
9.8. Nabavka ginekoloških stolica za žene s invaliditetom u svim gradovima u Crnoj Gori	Nabavljena po najmanje jedna ginekološka stolica u svim zdravstvenim ustanovama u Crnoj Gori	MZ, Institut za javno zdravlje, JZU, Fond za zdravstveno osiguranje	DZ Podgorica – tri ginekološke stolice (hidraulične) prilagodljive za OSI DZ Nikšić – invalidska kolica i ginekološka stolica za OSI DZ Pljevlja – ginekološki sto DZ Berane - ginekološka stolica DZ Plav – invalidska kolica (3) DZ Andrijevića – hindrulićni krevet, invalidska kolica i hodalica DZ Ulcinj - ginekološka stolica, toalet prilagođen OSI, natpisi na Brajevom pismu, lift DZ Mojkovac - invalidska kolica, standardna ginekološka stolica elektro podesiva za visinu za sedalni	I kvartal 2022-IV kvartal 2023	Planirana sredstva: 160,000 eura	Budžet Donacije EU fondovi	

			<p>dio i sa meh. podešavanjem držača za noge</p> <p>DZ Kotor – Ginekološka stolica, toalet prilagođen za OSI, natpisi na Brajevom pismu, lift, rampa,. Nekoliko ljekara pohađalo obuku za gestovni govor (JU Resursni centar za sluh I govor)</p> <p>DZ Bijelo Polje - Specijalno elektropodesiva ginekološka stolica (model GRACIE/GKB)</p> <p>DZ Cetinje – ginekološka stolica</p> <p>DZ Herceg Novi - dvije ginekološke stolice, invalidska kolica</p> <p>OB Bar – invalidska kolica, sanitarne (toaletne) stolice i hodalice</p> <p>KC CG – Ginekološki sto (u Dnevnoj bolnici) – potrebno još 2 ginekološke stolice I 1 porođajni sto.</p>				
<p>9.9. Izrada natpisa na Brajevom pismu za nazive ustanova i prostorija u svim zdravstvenim ustanovama u CG</p>	<p>Najmanje 5 zdravstvenih ustanova posjeduju natpise na Brajevom pismu</p>	<p>MZ, Institut za javno zdravlje, JZU, Fond za zdravstveno osiguranje</p>	<p>JZU Opšta bolnica “Blažo Orlandić” Bar, DZ Kolašin, DZ Ulcinj, Opšta bolnica Bijelo Polje su tokom 2023. godine izradili natpise na Brajevom pismu.</p> <p>DZ Berane, DZ Pljevlja, DZ Nikšić, DZ Danilovgrad, DZ Bar, DZ Andrijevića, DZ Bijelo Polje, DZ Rožaje, DZ Herceg Novi, DZ Kotor, DZ Budva, DZ Tivat, Bolnica Berane, Bolnica Pljevlja – imaju od ranije natpise na Brajevom pismu.</p>	<p>I kvartal 2022- IV kvartal 2023</p>	<p>10,000 eura</p>	<p>Budžet Donacije EU fondovi</p>	

--	--	--	--	--	--	--	--

Politički i javni život

Operativni cilj 10:	Unaprijediti uslove za ravnopravno učešće i pristup lica s invaliditetom u okviru političkog i javnog života							
Indikator učinka 1: Unapređenje postojećeg pravnog okvira koji reguliše mogućnost učešća lica s invaliditetom u političkom životu garantovanjem primjene instituta afirmativne akcije	2022	2025			2027			
	Pravni okvir u oblasti političkog i javnog života nije usklađen sa preporukama Komiteta UN za prava lica s invaliditetom	Definisan predlog izmjena i dopuna Zakona o izboru odbornika i poslanika i Zakona o političkim partijama			Pravni okvir je usklađen sa preporukama Komiteta UN za prava lica s invaliditetom u oblasti političkog i javnog života			
Indikator učinka 2: Uklanjanje fizičkih i informativnih barijera koje onemogućavaju ravnopravan pristup licima s invaliditetom biračkim mjestima	2022	2025			2027			
	Ne postoje dostupni podaci o broju biračkih mjesta koja su pristupačna licima s invaliditetom	Izrađena analiza postojećeg nivoa pristupačnosti biračkih mjesta licima s invaliditetom			Unaprijeđen nivo pristupačnosti biračkih mjesta licima s invaliditetom			
Aktivnost koja utiče na realizaciju Operativnog cilja 10	Indikator rezultata	Nadležne institucije	Status realizacije aktivnosti		Početni i krajnji rok za realizaciju aktivnosti	Planirana i utrošena sredstva	Izvor finansiranja	Preporuka
								

10.1. Pokrenuta inicijativa o izmjenama i dopunama Zakona o izboru odbornika i poslanika u dijelu koji se odnosi na unapređenje nivoa političke participacije lica s invaliditetom	Inicijativa o izmjenama i dopunama Zakona o izboru odbornika i poslanika je pokrenuta pred relevantnim Skupštinskim odborima	Skupština Crne Gore	Planirana aktivnost nije realizovana u periodu koji je za to planiran. Aktivnost će biti sastavni dio AP-a za period 2024-2025.	I kvartal 2022-IV kvartal 2023	Nisu potrebna dodatna sredstva	Budžet	
10.2. Pokrenuta inicijativa o izmjenama i dopunama Zakona o političkim partijama u dijelu koji se odnosi na unapređenje nivoa političke participacije lica s invaliditetom	Inicijativa o izmjenama i dopunama Zakona o političkim partijama je pokrenuta pred relevantnim Skupštinskim odborima	Skupština Crne Gore	Planirana aktivnost nije realizovana u periodu koji je za to planiran. Aktivnost će biti sastavni dio AP-a za period 2024-2025.	I kvartal 2022-IV kvartal 2023	Nisu potrebna dodatna sredstva	Budžet	
10.3. Medijska promocija učešća lica s invaliditetom u političkom i javnom životu	Sprovedeno najmanje 20 medijskih pojavljivanja (gostovanja, pisani i elektronski mediji, kampanje, okrugli stolovi) posvećenih promociji učešća OSI u političkom i javnom životu	MLJMP u saradnji s drugim institucijama, političke partije/akteri, NVO sektor	U okviru projekta finansiranog od strane MLJMP 2022. godine CEDEM je izradio izvještaj o sprovedenom monitoringu o primjeni preporuka Komiteta UN o pravima lica s invaliditetom u oblastima pristupačnosti, obrazovanja i učešća u javnom i političkom životu: https://www.cedem.me/wp-content/uploads/2023/12/28-VI-23-Monitoring-CEDEM.pdf	I kvartal 2022-IV kvartal 2023	NVO CEDEM preko projekta koji je finansirao MLJMP Utrošeno: 3,406,60 eura	Budžet	

			<p>Sprovedena je i medijska kampanja o podizanje svijesti javnosti o važnosti smanjenja diskriminacije lica sa invaliditetom u svim oblastima;</p> <p>Održana je konferencija sa prezentovanjem nalaza istraživanja i sprovedenog monitoringa uz prisustvo najmanje 22 predstavnika.</p>				
10.4. Podsticati realizaciju projekata/programa koji doprinose zaštiti lica s invaliditetom od diskriminacije i promociju jednakosti	Minimum 50 prijavljenih projekata/programa Minimum 15 podržanih projekata/programa	MLJMP	<p>Za 2022. godinu pristigle su 72 prijave po Javnom konkursu „Recimo ne diskriminaciji lica sa invaliditetom“, odobreno je finansiranje 22 projekta.</p> <p>Za 2023. godinu pristiglo je 65 prijava po Javnom konkursu „Zajedno protiv diskriminacije“, odobreno je finansiranje 20 projekata.</p>	I kvartal 2022- IV kvartal 2023	<p>Za 2022. godinu opredijeljeno je 460.000,00€</p> <p>Za 2023. godinu opredijeljeno je 452.762,80€</p>	Budžet	
10.5. Izmjena zakona o NVO kroz preciznije definisanje procedura za finansiranje projekata NVO	Zakon je izmijenjen i dopunjen	MJU	Izmjena zakona o NVO kroz preciznije definisanje procedura za finansiranje projekata NVO nije realizovana. Rad na Nacrtu Zakona o NVO je u toku, novi rok za realizaciju ove aktivnosti je III kvartal 2024. godine.	I kvartal 2022- IV kvartal 2023	Nisu potrebna dodatna sredstva	Budžet	
10.6. Izraditi istraživanje o položaju manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica u okviru kog će biti prikupljeni podaci o	Sprovedeno istraživanje. Prikupljeni i prezentovani podaci istraživanja.	MLJMP	Planirana aktivnost nije realizovana u predviđenom roku.	II kvartal 2022- IV kvartal 2023	5.000,00 eura	MLJMP shodno Zakonu o NVO	

položaju lica s invaliditetom koja su pripadnici ovih zajednica							
10.7. Sprovesti istraživanje o zadovoljstvu korisnika e-pristupačnošću portala Vlade	70% korisnika zadovoljno e-pristupačnošću novog portala Vlade	MJU	<p>U saradnji sa Programom za razvoj Ujedinjenih nacija (UNDP), za potrebe Ministarstva javne uprave, istraživačka agencija CEED Consulting doo iz Podgorice, sprovela je projekat „Istraživanje o korisničkom iskustvu portala GOV.ME“ a koji je finansiran od strane Evropske unije.</p> <p>Više od 40% građana i kompanija izrazilo je zadovoljstvo korisničkim iskustvom na portalu Vlade Crne Gore. Analizom zadovoljstva korisnika Web portala Vlade Crne Gore, jasno se uočavaju razlike između građana i kompanija u percepciji dostupnog sadržaja. Veliki broj građana, preciznije 73,5%, izražava visok nivo zadovoljstva, navedeći da portal uspješno ispunjava njihove informacione potrebe. Pohvale dolaze iz različitih segmenata, ističući preglednost stranica i lakoću pronalaženja informacija. S druge strane, među kompanijama postoji značajno manje zadovoljstvo</p>	IV kvartal 2022-IV kvartal 2023	10.000 eura	Budžet MJU	

			<p>sadržajem portala, s procentom od 42,0%, što ukazuje na moguće poteškoće ili percipirane nedostatke u pružanju relevantnih informacija za poslovne potrebe.</p> <p>Ocjena prisutpačnosti dokumentacije prvo je sprovedena na osnovu desk istraživanja, na uzorku od 500 dokumenata, što je pružilo važne uvide u stepen dostupnosti dokumentacije koja se koristi kao reprezentativan uzorak. Analiza je obuhvatila pet ključnih kriterijuma kako bi se ocijenila pristupačnost dokumenata, a rezultati pokazuju nekoliko značajnih aspekata. Od ukupno pregledanih dokumenata, 61,8% ocijenjeno je kao u potpunosti pristupačno, dok je 38,2% smatrano nepristupačnim.</p>				
<p>10.8. Sprovesti monitoring primjene člana 16 Uredbe o izboru predstavnika nevladinih organizacija u radna tijela organa državne uprave i sprovođenju javne rasprave u pripremi zakona i strategija (Sl.list CG br. 41/18)</p>	<p>70% prostorija u kojima se organizuje javna rasprava pristupačne su licima sa invaliditetom.</p> <p>Broj javnih rasprava o nacrtima zakona i strategija koji se odnose na prava, obaveze i pravne</p>	MJU	<p>70% prostorija u kojima se organizuje javna rasprava pristupačne su licima sa invaliditetom.</p> <p>Izveštajem za 2022. nijesu prikazani podaci o primjeni člana 16 navedene Uredbe.</p> <p>Link: Izveštaja za 2022. https://www.gov.me/dokumenta/4fcf1033-42cc-47fc-85b9-</p>	II kvartal 2022.- III kvartal 2022.	Redovna sredstva iz budžeta	Budžet MJU	

	<p>interese lica sa poremećajima sluha i govora, odnosno lica sa oštećenim vidom, sprovedenih uz upotrebu gestovnog govora, uz dostupan audiotonski zapis nacрта ili na Brajevom pismu.</p> <p>Objavljen Izvještaj o primjeni Uredbe o izboru predstavnika nevladinih organizacija u radna tijela organa državne uprave i sprovođenju javne rasprave u pripremi zakona i strategija (Sl.list CG br. 41/18)</p>		<p>07238dd8534d , koji je usvojen na Vladi Crne Gore 3. avgusta 2023.</p>				
<p>10.9. Kreiranje novih setova podataka na portalu otvorenih podataka www.data.gov.me koji se odnose na oblast zaštite lica s invaliditetom</p>	<p>Borj novih setova podataka dostupnih na portalu otvorenih podataka</p>	<p>MJU MZ MER MFSS</p>	<p>Javni modul Portala otvorenih podataka nije bio u funkciji nakon sajber napada koji se dogodio u avgustu 2022. Portal otvorenih podataka dostupan je od početka juna 2023. godine na web adresi https://data.gov.me/ .</p> <p>Naime, nakon sajber napada na mrežnu IT infrastrukturu Vlade Crne Gore radilo se na vraćanju portala na prvobitno stanje određenom</p>	<p>II kvartal 2022-IV kvartal 2022.</p>	<p>Redovna sredstva iz budžeta</p>	<p>Budžeti MJU, MZ, MER, MFSS</p>	

			dinamikom i po prioritetima. Međutim, usljed složenosti posla firma koja je radila na ovim poslovima nije uspjela riješiti ovaj izazov. Realizacija aktivnosti zavisi od pronalaska firme koja će riješiti ovaj izazov.				
10.10. Analiza propisa koji se odnose na poslovnu sposobnost i učešće osoba sa invaliditetom u političkom i javnom životu, dajući preporuke za usklađivanje domaće zakonodavstva sa Konvencijom o pravima osoba sa invaliditetom.	Pripremljena analiza propisa koji se odnosi na poslovnu sposobnost i učešće osoba sa invaliditetom u političkom i javnom životu, dajući preporuke za usklađivanje domaće zakonodavstva sa Konvencijom o pravima osoba sa invaliditetom	MLJMP, ODIHR	Planirana aktivnost nije realizovana u predviđenom roku.	III kvartal 2022- II kvartal 2023	Podrška donatora	ODIHR	
10.11. Medjunarodna konferencija o učešću lica sa invaliditetom u politički i javni život	Organizovana međunarodna konferencija o učešću lica sa invaliditetom u politički i javni život	MLJMP, NVO međunarodna zajednica	Planirana aktivnost nije realizovana u predviđenom roku.	III kvartal 2022- I kvartal 2023	Budžeti MLJMP Međunarodna zajednica	Budžet MLJMP, Međunarodna zajednica	
10.12. Migracija sajtova organa državne uprave koji se trenutno nalaze na staroj tehnološkoj platformi na novi portal Vlade Crne Gore gov.me, kako bi i ti sajtovi u dijelu e-	Izvršena migracija 36 sajtova organa državne uprave koji se trenutno nalaze na staroj tehnološkoj platformi	MJU	Ministarstvo javne uprave je 2021. godine u okviru javne nabavke Održavanje Web portala Vlade i podportala implementiranih u I fazi, kao i proširenje na organe državne uprave koji nisu obuhvaćeni prvom fazom predvidjelo proširenje na organe državne uprave koji nisu obuhvaćeni prvom fazom izrade i	I kvartal 2022- IV kvartal 2022	Redovna budžetska sredstva Utrošeno: 29.859,17 EUR-a sa PDV-om.	Budžet MJU	

pristupačnosti bili usklađeni sa Zakonom o elektronskoj upravi i Pravilnikom o standardima pristupačnosti			implementacije Portala Vlade GOV.ME. Proširenje Portala Vlade GOV.ME odnosilo se na sve sajtove organa državne uprave koji nisu obuhvaćeni prvom fazom kao i sajtove vezane za projekte od posebnog značaja koji se sprovode u okviru organa državne uprave, a koji se trenutno nalaze na staroj platformi.			
---	--	--	--	--	--	--

Kultura, mediji, sport i rekreacija

Operativni cilj 11:	Obezbeđenje ravnopravnog učešća, medijske zastupljenosti i pristupa lica s invaliditetom kulturnom životu, sportskim i rekreativnim aktivnostima					
Indikator učinka 1: Smanjiti nivo barijera i prepreka sa kojima se suočavaju lica s invaliditetom prilikom pristupa medijima	2022 73% lica s invaliditetom smatra da su se suočili s nekim tipom prepreka i barijera prilikom pristupa medijima		2025 65%		2027 50%	
Indikator učinka 2: Povećati nivo pristupačnosti kulturnih sadržaja (fizička pristupačnost, pristupačnost informacijama,	2022 Broj prilagođenih kulturnih objekata: 9 od 12 objekata u javnoj upotrebi iz oblasti kulture su djelimično prilagođena		2025 7 potpuno prilagođenih objekata u javnoj upotrebi		2027 8 potpuno prilagođenih objekata u javnoj upotrebi	

pristupačnost kulturnih dobara), licima s invaliditetom	3 objekta u javnoj upotrebi su u potpunosti prilagođena						
Aktivnost koja utiče na realizaciju Operativnog cilja 11	Indikator rezultata	Nadležne institucije	Status realizacije aktivnosti 	Početni i krajnji rok za realizaciju aktivnosti	Planirana i utrošena sredstva	Izvor finansiranja	Preporuka
11.1. MKM će u skladu sa UNESCO preporukama izraditi Nacionalnu strategiju razvoja kulturne baštine 2022-2025	Strateški dokument će sadržati i analizu postojećeg pravnog okvira i institucionalnih nosilaca kulturnih djelatnosti od značaja za lica s invaliditetom.	MKM	Strateški dokument nije izrađen u planiranom vremenskom periodu, zbog čega poredviđena aktivnost nije realizovana.	I kvartal 2022-IV kvartal 2023	Redovna budžetska sredstva	Budžet MKM	
11.2. Izmijeniti zakone iz oblasti muzejske i bibliotekarske djelatnosti	Zakonski okvir je izmijenjen kroz omogućavanje većeg nivoa pristupačnosti kulturnih ustanova licima s invaliditetom	MKM	Predmetni zakonski akti su definisani u formi nacрта, ali nisu usvojeni od strane Skupštine Crne Gore.	I kvartal 2022-IV kvartal 2023	Nisu potrebna dodatna sredstva	Budžet MKM	
11.3. Medijska promocija važnosti učešća lica s invaliditetom u kulturi, sportu, medijima i rekreaciji	Sprevedeno najmanje 20 medijskih pojavljivanja (gostovanja, pisani i elektronski mediji, kampanje, okrugli stolovi) posvećenih promociji važnosti učešća OSI u kulturi,	MKM	Organizovane su obuke za novinare/ke o izvještavanju i proizvodnji sadržaja namijenjenih licima s invaliditetom najmanje 50 novinara/ki obučeno o standardima za proizvodnju sadržaja namijenjenih licima sa invaliditetom u medijima.	I kvartal 2022-IV kvartal 2023	Nisu potrebna dodatna sredstva	Budžet MKM	

	sportu, medijima i rekreaciji						
11.4. Organizacija i sprovođenje konkursa o sufinansiranju programa i projekata iz kulturno-umjetničkog stvaralaštva od značaja za lica s invaliditetom	Broj konkursa sufinansiranih do kraja 2023. godine	MKM	Sadržaji namijenjeni licima sa invaliditetom čiji su oni kreatori ili su im tematski namijenjeni realizovani su kroz podršku na godišnjem nivou, kroz konkurse o sufinansiranju kulturno-umjetničkog stvaralaštva. U prosjeku za navedeni period podržano je 5 projekata namijenjenih ovim ranjivim kategorijama, a konkurs za podršku projektima iz domena stvaralaštva je ponovo objavljen i isti je u proceduri.	I kvartal 2022-IV kvartal 2023	Utrošena sredstva: 5,000 eura	Budžet	
11.5. Kontinuirana podrška radu Paraolimpijskom komitetu, kao krovne asocijacije sportskih organizacija lica sa invaliditetom	Iznos podržanog programa	Uprava za sport i mlade u saradnji sa Ministarstvom prosvjete, nauke, kulture i sporta	Ministarstvo sporta i mladih Crne Gore, na osnovu Zakona o sportu i Pravilnika o uslovima, načinu, postupku i kriterijumima za dodjelu sredstava i kontrolu nad realizacijom programa sportskih organizacija, sprovodi Javni konkurs za sufinansiranje programa sportivih organizacija. U sklopu pomenutog Javnog konkursa, ministarstvo sporta i mladih je 2022. i 2023. podržala programe Paraolimpijskog komiteta i time podržala rad ove krovne asocijacije sportskih organizacija lica s invaliditetom:	I kvartal 2022-IV kvartal 2023	Redovna Budžetska sredstva Utrošena sredstva : Idemo dalje - Zajedno - Redovni program za 2022. godinu, sredstva izdvojena za podršku programa: 250.000,00€	Redovna Budžetska sredstva	

					2023. godine: Na putu za Pariz 2024 – predparaolimpijska godina, Redovan program za 2023. Godinu, sredstva izdvojena za podršku programa: 255.000,00 €		
11.6. Kontinuirana podrška radu Specijalne Olimpijade Crne Gore, kao krovne asocijacije sportskih organizacija lica sa intelektualnim smetnjama i teškoćama u razvoju	Iznos podržanog programa	Uprava za sport i mlade u saradnji sa Ministarstvom prosvjete, nauke, kulture i sporta	Ministarstvo sporta i mladih Crne Gore, na osnovu Zakona o sportu i Pravilnika o uslovima, načinu, postupku i kriterijumima za dodjelu sredstava i kontrolu nad realizacijom programa sportskih organizacija, sprovodi Javni konkurs za sufinansiranje programa sportivih organizacija. U sklopu pomenutog Javnog konkursa, ministarstvo sporta i mladih je 2022. i 2023 podržala programe Specijalne Olimpijade Crne Gore i time podržala rad ove krovne asocijacije sportskih organizacija lica s invaliditetom.	I kvartal 2022-IV kvartal 2023	Redovna Budžetska sredstva Utrošena sredstva: 2022. godine: Šampioni su među nama - podrška za hrabri pokušaj do osvajanja medalje, sredstva izdvojena za podršku programa: 40.000,00 €	Redovna Budžetska sredstva	

					2023. godine: Put pobjednika, sredstva izdvojena za podršku programa: 58.000,00 €		
11.7. Povećanje procenta sadržaja posvećenog licima s invaliditetom u javnim i komercijalnim medijima	Izrađen i razvijen novi programski sadržaj posvećen licima s invaliditetom na javnim i komercijalnim medijima	MKM	Javni emiteri i komercijalni emiteri koji su posvećeni proizvodnji sadržaja sa tematikom i od značaja za lokalnu zajednicu i koji svoje programe čine dostupnim građanima/kama putem digitalne zemaljske platforme (DVB-T2) koja je u Crnoj Gori, u smislu postojanja odgovarajućih mreža, veoma dobro razvijena, gotovo na nivou razvijenih evropskih zemalja. Sve mogućnosti ove platforme nisu u punoj mjeri realizovane, što se prije svega odnosi na dostupnost i prilagođenost programskih sadržaja za osobe sa invaliditetom, multijezičnost i slično.	III kvartal 2022- IV kvartal 2023	Redovna Budžetska sredstva	Budžet	

Lokalne samouprave

Operativni cilj 12:	Obezbjedeње uslova za ravnopravno učešće i zaštitu prava lica s invaliditetom na lokalnom nivou
----------------------------	---

Indikator učinka 1: Sve jedinice lokalne samouprave su usvojile i realizuju lokalne akcione planove za unapređenje položaja lica s invaliditetom	2022 Broj usvojenih lokalnih akcionih planova: 5		2025 Sve jedinice lokalne samouprave donijele i usvojile lokalne akcione planove			2027 Sprovedena analiza implementacije i uspješnosti sprovođenja lokalnih akcionih planova	
Aktivnost koja utiče na realizaciju Operativnog cilja 12	Indikator rezultata	Nadležne institucije	Status realizacije aktivnosti 	Početni i krajnji rok za realizaciju aktivnosti	Planirana i utrošena sredstva	Izvor finansiranja	Preporuka
12.1. Učiniti pristupačnima objekte javnih preduzeća čiji je osnivač Opština I javnih površina u opštinama (Uklanjanje arhitektonskih, administrativnih I drugih barijera koje onemogućavaju ravnopravan položaj u društvu OSI)	Uklonjene arhitektonske, administrativne I druge barijere koje onemogućavaju ravnopravan položaj u društvu OSI	- Ministarstvo rada i socijalnog staranja - Ministarstvo ekologije, prostornog planiranja I urbanizma - Ministarstvo ljudskih i manjinskih prava -Zajednica opština	Mojkovac - zgrada Opštine Mojkovac ima pristupnu rampu za osobe sa invaliditetom i lift koji omogućava bolji pristup, rampe su urađene kada je urađena nova zgrada opštine i to je bilo prije više od 10 godina. Ostale ustanove koje se nalaze u Mojkovcu takođe imaju pristupne rampe koje su izrađene o trošku ustanova. Kotor - Prilagođenih objekata 4 : Zimski Bazen "Zoran Džimi Gopčević", Dnevni boravak za starije osobe i lica sa invaliditetom , Centar za Socijalni rad Kotor, Dom zdravlja. Tivat - Opština Tivat u 2022. godini prilagodila je objekat JU Sportska dvorana Tivat licima sa invaliditetom označavanjem parking mjesta i ugradnjom rampi	I kvartal 2022-IV kvartal 2023	Za izradu taktilnih staza za lakše kretanje slijepih i slabovidih osoba u 2022. godini je utrošeno 59.922,23 eura Za izradu taktilnih staza za lakše kretanje slijepih i slabovidih osoba u 2023. godini je utrošeno 69.121,13 eura.	-Donatorska sredstva - Ministarstvo rada i socijalnog staranja - Ministarstvo ekologije, prostornog planiranja I urbanizma - Ministarstvo ljudskih i manjinskih prava -Zajednica opština	

na zadnjim ulazima u objekat, te određivanjem OSI pozicija na tribinama. Ukupan iznos navedene investicije iznosio je 605.00 €.

U 2022. godini veb sajt Opštine Tivat prilagođen je slijepim i slabovidim licima, nabavkom specijalizovanog softvera u iznosu od 635.25 €.

Opština Tivat u 2022. godini opremila je dječje igralište na Seljanovu, ljuljaškom namjenjenom licima sa invaliditetom čija je vrijednost iznosila 3,200.00 €.

Opština Tivat je u 2023. godini prilagodila objekat organa državne uprave – Uprava policije Odjeljenje bezbjednosti, postavljanjem rampe za pristup licima sa invaliditetom i odgovarajuće table sa obavještenjem. Ukupan iznos navedene investicije iznosio je 5,396.60 €.

Opština Tivat je u 2023. godini prilagodila objekat osnovnog obrazovanja i vaspitanja – OŠ Drago Milović, postavljanjem rampe prilagođene djeci smanjene pokretljivosti i djeci sa invaliditetom u dvorištu škole. Ukupan iznos navedene investicije iznosio je 508.20 €.

			Opština Tivat je u 2023. godini sprovela aktivnost ugrađivanja elemenata pristupačnosti, adaptacijom 9 trotoara licima sa invaliditetom. Ukupan iznos navedene investicije iznosio je 4,948.90 €.				
12.2. Implementirati Strategiju za zaštitu i jednakost lica sa invaliditetom kroz usvajanje lokalnih akcionih planova	Usvojeni Lokalni akcioni planovi u 5 lokalnih uprava	-Lokalne uprave -Donatorska sredstva - Ministarstvo pravde, ljudskih i manjinskih prava	Podgorica - Lica s invaliditetom i njihove porodice su jedna od prioriternih ciljnih grupa Lokalnog plana za unapređenje socijalne inkluzije - razvoja usluga socijalne i dječje zaštite za period 2020-2023. (Sekretarijat za socijalno staranje). Opština Berane je formirala radnu grupu za izradu Lokalnog akcionog plana za zaštitu lica sa invaliditetom od diskriminacije i promociju jednakosti u opštini Berane za period 2024-2027 godina, sa ciljem predlaganja mjera i aktivnosti koje će doprinijeti kvalitetnijem životu lica sa invaliditetom koja žive u opštini Berane. Cetinje - Akcioni plan socijalne i dječje zaštite 2022-2026 i u okviru istog realizovala niz aktivnosti koje se tiču unapređenja života OSI i promocije jednakosti u lokalnoj zajednici.	I kvartal 2022- IV kvartal 2023	10.000,00 € (ukupno za svih pet lokalnih planova)	Lokalne samouprave Donatorska sredstva Država	

			<p>Kotor - Lokalni akcioni plan za unapređenje socijalne i dječje zaštite u opštini Kotor 2021-2024, Napomena: Sekretarijat za kulturu, sport i društvene djelatnosti je kroz upitnik sproveo proces konsultacija zainteresovane javnosti u vezi sa izradom Nacrta Lokalnog akcionog plana za unapređenje socijalne i dječje zaštite. Naime, iako je navedenim upitnikom kategorija Osoba sa invaliditetom prepoznata kao jedna od prioriternih ciljnih grupa, ona ovim dokumentom neće biti posebno tretirana kao ciljna grupa. U okviru ostalih prioriternih grupa, se, međutim, i ovim dokumentom propisuju mjere i aktivnosti za osobe s invaliditetom. Sekretarijat za kulturu, sport i društvene djelatnosti je u fazi izrade Lokalnog akcionog plana za osobe sa invaliditetom. Lokalni plan za OSI u opštini Kotor je obaveza društva da obezbijedi svim građanima i građankama da u najmanjoj mogućoj mjeri osjete posljedice invaliditeta putem aktivne podrške zdravom načinu života, adekvatnih zdravstvenih ustanova i usluga, rehabilitacije, sigurnijeg životnog okruženja i zajednice koja je spremna da osobama sa invaliditetom pruži podršku. Prioritetna ciljna grupa Djeca i mladi</p>			
--	--	--	---	--	--	--

			<p>u riziku obuhvata: djecu bez adekvatnog roditeljskog staranja/ čiji roditelj nije u stanju da se o djetetu stara, djecu sa smetnjama i teškoćama u razvoju i mlade i sa invaliditetom.</p> <p>Kolašin - Lokalni plan socijalne i dječje zaštite za Opštinu Kolašin za period od 2021. do 2025. godine – Prioritetna oblast Lica s invaliditetom i njihove porodice</p>				
<p>12.3. Smanjenje diskriminacije u oblasti samostalnog života lica s invaliditetom kroz obezbjeđenje personalnih asistenata</p>	<p>-Broj lica s invaliditetom koji se prijavljuje da koristi ovu uslugu na godišnjem nivou - 1 asistent po lokalnoj upravi</p>	<p>Opštine sa licenciranim pružaocima usluga</p>	<p>Projekat „Usluge podrške za život u zajednici za osobe sa invaliditetom“ (Sekretarijat za socijalno staranje) Socijalni servis namijenjen osobama s invaliditetom, u saradnji Sekretarijata za socijalno staranje sa Crvenim krstom Crne Gore. Osobama s invaliditetom se pruža podrška prilikom boravka u kući, van kuće i obavljanja tekućih obaveza, druženja i sl.</p> <p>2022-Podrška je pružena za 11 lica s invaliditetom koje su koristile usluge personalnih asistenata i preko 100 članova Organizacije gluvih i nagluvih koji su koristili usluge prevođenja sa/na znakovni jezik.</p> <p>2023-Podrška je pružena za 13 lica s invaliditetom, koje su koristile usluge 9 personalnih asistenata.</p>	<p>I kvartal 2022- IV kvartal 2023</p>	<p>Utrošena sredstva u iznosu od 70,000 eura (Budžet Glavnog Grada za 2022)</p> <p>Utrošeno je i 75,000 eura za 2023. godinu</p> <p>Obezbjeđena su finansijska sredstva u iznosu od 4,438.88 eura (Tivat)</p>	<p>-Lokalne uprave - Donatorska sredstva - Ministarstvo pravde, ljudskih i manjinskih prava - Ministarstvo finansija i socijalnog staranja</p>	

			<p>Oko 100 članova Organizacije gluvih i nagluvih koristilo je usluge prevođenja sa/na znakovni jezik.</p> <p>Opština Tivat u 2023. godini angažovala je personalnog asistenta za zaposleno lice s invaliditetom. Sa personalnim asistentom potpisan je Ugovor o djelu, a finansijska sredstva se refundiraju od strane Zavoda za zapošljavanje Crne Gore.</p>				
<p>12.4. Smanjenje diskriminacije lica s invaliditetom kroz unapređenje programa psihološke i socio-edukativne podrške</p>	<p>Broj lica s invaliditetom koji koriste socio-edukativne usluge</p>	<p>MRSS, MLJMP, Zajednica Opština</p>	<p>Projekat „Mobilni timovi – medijacija u zajednici za osobe sa invaliditetom“ (Sekretarijat za socijalno staranje)</p> <p>Aktivnosti ovog projekta usmjerene su na podršku osobama s invaliditetom kroz pružanje stručne podrške članova mobilnog tima (socijalni radnik, psiholog i druga stručna lica). Aktivnosti je sprovodio Crveni krst Crne Gore, a one su obuhvatale psihosocijalnu podršku licima s invaliditetom i porodicama i podršku u komunikaciji sa nadležnim institucijama, uz primjenu individualizovanog pristupa korisnicima i njihovim potrebama.</p> <p>Aktivnost je sprovedena i u 2023.godini, gdje je podršku dobilo više od 100 osoba.</p>	<p>I kvartal 2022-IV kvartal 2023</p>	<p>Za ovu namjenu utrošena su budžetom predviđena sredstva Sekretarijata od 30.000,00 eura (2022)</p> <p>2023- Za ovu namjenu utrošena su budžetom predviđena sredstva od 35.000,00 eura.</p>	<p>-Donatorska sredstva</p> <p>- Ministarstvo finansija i socijalnog staranja</p> <p>- Ministarstvo pravde, ljudskih i manjinskih prava</p> <p>- Zajednica Opština</p>	

<p>12.5.Smanjenje diskriminacije lica s invaliditetom u oblasti profesionalne rehabilitacije kroz organizovanje obuka za lica s invaliditetom o započinjanju malih biznisa i socijalnom preduzetništvu.</p>	<p>10 obuka za period od dvije godine</p>	<p>Lokalne samouprave , NVO sektor Uprava za kadrove</p>	<p>Od strane Sekretarijata za razvoj preduzetništva, komunalne poslove i saobraćaj kroz projekat sa Međunarodnom organizacijom rada 2022. godine o započinjanju malih biznisa, organizovana je obuka za nezaposlena lica, majke djece sa posebnim potrebama i za samohrane majke. Lica sa invaliditetom se nisu odazvala ovoj obuci.</p>	<p>I kvartal 2022-IV kvartal 2023</p>	<p>Redovna budžetska sredstva</p>	<p>Budžet</p>	
<p>12.6. Identifikovanje i pilotiranje ključnih usluga za podršku aktivaciji, samostalnom životu i prevenciji institucionalizacije lica sa invaliditetom i djece sa smetnjama u razvoju u odabranim opštinama</p>	<p>Najmanje dvije ključne usluge identifikovane i pilotirane</p>	<p>MRSS, lokalne samouprav, NVO sektor, UNICEF i UNDP</p>	<p>Aktivnost nije realizovana do kraja 2023. godine, ali je početkom 2024. bio otvoren poziv za UN projekat „Unapređenje inkluzije djece sa smetnjama u razvoju i odraslih s invaliditetom u Crnoj Gori“, u sklopu koga su dodijeljena sredstva nevladinim organizacijama koje sada pružaju uslugu psihološkog savjetovanja na sjeveru, jugu i u centralnom dijelu.</p>	<p>III kvartal 2022-IV kvartal 2023</p>	<p>75.000 USD</p>	<p>UNICEF i UNDP</p>	
<p>12.07. Izgradnja pristupa za lica s invaliditetom za javne površine</p>	<p>Izgrađen pristup za lica s invaliditetom za javne površine</p>	<p>Opština Žabljak</p>	<p><i>Aktivnost je realizovana u planiranom roku. Izgrađen pristup za lica s invaliditetom za javne površine (odgovarajući nagibi i kosine na trotoarima za nesmetano kretanje lica korisnika invalidskih kolica i drugih opomagala.</i></p>	<p>II kvartal 2022-IV kvartal 2023</p>	<p>25.000 eura + 40.000 eura</p>	<p>Budžet opštine Žabljak 25.000 eura i 40.000 eura budžet Ministarstvo rada i socijalnog</p>	

			<p><i>Izgradnja lifta u staroj zgradi opštine Žabljak za potrebe Centra za socijalni rad, odnosno korisnika istog.</i></p> <p><i>Kako se dio organa opštine Žabljak nalazi u pomenutoj zgradi, jednako je omogućen pristup licima sa invaliditetom i licima koja su korisnici usluga organa lokalne uprave.</i></p>			staranja i Delegacija evropske unije u Crnoj Gori	
<p>12.08. Obezbijedivanje uslova za poštovanje ljudskih prava lica s invaliditetom u Glavnom gradu Podgorica</p>	<p>Izgrađene taktilne staze za lakše kretanje slijepih i slabovidnih lica, -obezbijeđeni mobilni timovi za lica s invaliditetom -obezbijeđena personalna pomoć u zajednici za lica s invaliditetom, - novčana pomoć NVO koji se bave zaštitom lica s invaliditetom -razvijanje servisa usluga,, Od vrata do vrata”</p>	<p>Glavni grad Podgorica</p>	<p>Za izradu taktilnih staza za lakše kretanje slijepih i slabovidnih osoba u 2022. godini je utrošeno 59.922,23 €. BUDŽET GLAVNOG GRADA (Sekretarijat za socijalno staranje) Sekretarijat za socijalno staranje postavio je 1.050 metara taktilnih staza vodilja za osobe oštećenog vida u 2023. godini</p> <p>Lokacije su:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Ulica Moskovka od Bulevara Svetog Petra Cetinjskog do ulice Ljubljanske (do Kliničkog centra Crne Gore, računajući i 2 autobuska stajališta kod KCCG i ispred zgrade Vektra) - ukupna dužina linijskih staza 510m i 66 komada upozoravajućih - ukupno 539,40m. 2. Ulica Mila Radunovića od Ministarstva unutrašnjih poslova (zgrada Limenka) 	<p>I kvartal 2022-IV kvartal 2022</p>	<p>210.000 eura</p> <p>Utrošeno: 59.922,23 €</p>	<p>Budžet Glavnog grada</p>	

			<p>do kancelarije Organizacije slijepih za Podgoricu, Kolašin i Danilovgrad – ukupna dužina linijskih staza 225m i 22 komada upozoravajućih – ukupno 234,90m.</p> <p>3. Bulevar Svetog Petra Cetinjskog, pored Kraljevog parka od Ulice Kralja Nikole do Ulice bratstva i jedinstva - ukupna dužina linijskih staza 265m i 12 komada upozoravajućih –ukupno 270,40m.</p> <p>Određivanje prioriternih trasa za postavljanje staza radilo se u saradnji sa Organizacijom slijepih za Podgoricu, Danilovgrad i Kolašin.</p>				
--	--	--	--	--	--	--	--

III PRIKAZ FINANSIJSKOG OKVIRA ZA PERIOD 2022-2023

U tabeli je pružen prikaz planiranih i utrošenih sredstava za sprovođenje strateškog dokumenta za period 2022-2023. godine. Međutim, važno je istaći da za značajan broj aktivnosti koje su realizovane ili djelimično realizovane, pored planiranih sredstava za njihovo sprovođenje, nedostaje informacija od strane nadležnih institucija za sprovođenje tih aktivnosti u pogledu iznosa sredstava koja su utrošena za njihovo sprovođenje. U tom pogledu, u narednom periodu planiranja i sprovođenja javne politike, postoji potreba da svi subjekti koji planiraju dodatna sredstva za sprovođenje aktivnosti, redovno prate njihovo sprovođenje i vode evidenciju o nivou utrošenih sredstava. Navedeni podatak mora biti dostavljen Ministarstvu ljudskih i manjinskih prava prilikom priprema svakog narednog godišnjeg i završnog izvještaja o sprovođenju predmetne strategije.

Budžet	Godina	Iznos planiranih sredstava	Iznos utrošenih sredstava	Izvor finansiranja
	2022			
2023				
Ukupno planirana i utrošena budžetska sredstva	2022-2023	3.991,762 eura	3.461.525,6	
Donatorska podrška	2022			Donacije
	2023			
Ukupna donatorska podrška	2022-2023			

IV PREPORUKE ZA NAREDNI PERIOD SPROVOĐENJA JAVNE POLITIKE

Ključna preporuka ovog izvještaja se odnosi na potrebu dalje identifikacije i uklanjanja svih faktora koji uzrokuju nejednake društvene uslove i položaj lica s invaliditetom, kao i osiguranju preduslova za aktivno učešće lica s invaliditetom prilikom razvoja javnih politika koje imaju za cilj zaštitu od diskriminacije i promociju jednakosti. Takođe, rješavanje problema diskriminacije i promocija jednakosti zahtijeva dubinske reforme u svim društvenim sektorima, koje podrazumijevaju mjere za eliminaciju uticaja višestruke i interseksijske diskriminacije, što zahtijeva razvoj međusobno povezanih mjera za zaštitu od diskriminacije u svim oblastima od značaja za predmetnu javnu politiku.

Poseban akcenat je na potrebi rada na intenzivnoj harmonizaciji nacionalnih propisa u svim oblastima od značaja za lica s invaliditetom i njihovo usklađivanje sa UN Konvencijom o pravima lica s invaliditetom.

Takođe, jedna od generalnih preporuka se odnosi na obezbjeđenja dugoročnog funkcionisanja institucionalnog okvira za koordinaciju politika namijenjenih licima s invaliditetom.

Žene i djevojčice s invaliditetom

- Primarna preporuka u ovoj oblasti strateškog dokumenta se odnosi na potrebu sprovođenja sveukupnog istraživanja o položaju žena i djevojčica s invaliditetom, u cilju prikupljanja podataka za adekvatno definisanje javnih politika.

- U narednom periodu sprovođenja javne politike je potrebno izgraditi adekvatnu bazu podataka o položaju žena i djevojčica s invaliditetom u svim društvenim sferama u Crnoj Gori. Jedna od posebno značajnih oblasti je oblast nasilja nad ženama i nasilja u porodici, u odnosu na koje je potrebno prikupiti ključne podatke na osnovu kojih će se razviti odgovor društva na ovaj problem.
- U vezi sa prethodno navedenim, potrebno je analizirati postupanje svih nadležnih organa u slučajevima nasilja nad ženama i djevojčicama s invaliditetom.
- Potrebno je izraditi analizu o položaju žena s invaliditetom u ustanovama socijalne i zdravstvene zaštite.
- Potrebno je obezbijediti uslove za ravnopravno učešće žena s invaliditetom u javnom i političkom životu Crne Gore i eliminisati sve oblike diskriminacije sa kojima se suočavaju.
- Jedna od ključnih preporuka se odnosi na potrebu integrisanja principa rodne ravnopravnosti, sa akcentom na prava žena i djevojčica s invaliditetom, u sve relevantne javne politike na nacionalnom nivou.

Djeca s invaliditetom/Djeca sa smetnjama u razvoju

- Nedostatak relevantnih i kredibilnih podataka o položaju i statusu djece s invaliditetom/djece sa smetnjama u razvoju predstavlja jedno od najznačajnijih pitanja koje mora biti adresirano u narednom periodu sprovođenja strateškog dokumenta.
- Potrebno je obezbijediti usvajanje svih relevantnih zakonskih akata od značaja za priznanje statusa lica s invaliditetom djeci s invaliditetom/djeci sa smetnjama u razvoju.
- Potrebno je dopuniti postojeći informacioni sistem socijalnog staranja u dijelu prikupljanja podataka koji se odnose na djecu s invaliditetom/djecu s smetnjama u razvoju.
- Licenciranje novih pružalaca usluga djecu s invaliditetom/djecu sa smetnjama i teškoćama u razvoju i sprovođenje finansiranih usluga za adekvatan broj korisnika ovih usluga.

Pristupačnost

- Unapređenje postojećeg pravnog okvira- izrada novog Zakona o izgradnji objekata i Pravilnika o bližim uslovima i načinu prilagođavanja objekata za lica sa invaliditetom.
- Izrada baze podataka pristupačnih objekata u javnoj upotrebi za osobe sa invaliditetom u Crnoj Gori radi kreiranje interaktivne mape koja će omogućiti bolju informisanost o pristupačnim objektima u javnoj upotrebi u Crnoj Gori.
- Povećanje broja objekata u javnoj upotrebi koji ispunjavaju uslove za pristupačnost licima s invaliditetom.
- Edukacija državnih i lokalnih službenika i namještenika, vršioca javnih funkcija, kao i svih ostalih društvenih kategorija, o konceptu pristupačnosti licima s invaliditetom postojećih objekata u javnoj upotrebi.
- Definisane pravne okvira za korišćenje znakovnog jezika i propisivanje obaveznosti korišćenja znakovnog jezika od strane svih nacionalnih i lokalnih sredstava informisanja.

- Unapređenje pristupačnosti sajtovima i portalima svih organa državne uprave i lokalne samouprave i njihovo dalje prilagođavanje potrebama lica s invaliditetom.
- Dalje unapređenje i prilagođavanje saobraćajne infrastrukture potrebama kretanja lica sa različitim vrstama invaliditeta.
- Intenzivnije nastaviti sa naporima na obezbijedenju pristupačnosti i dostupnosti usluga licima s invaliditetom.

Pristup pravdi i jednako priznanje pred zakonom

- Izmjene i dopune Zakona o zabrani diskriminacije u dijelu koji se odnosi na propisivanje svih nedostajućih oblika diskriminacije, kao i kroz propisivanje zabrane diskriminacije u oblastima koje definiše Konvencija UN da nedostaju u Zakonu.
- Dalje usklađivanje postojećeg zakonodavstva sa Konvencijom, sa naglaskom na razvoj sistema starateljstva i odlučivanja zasnovanog na donošenju odluka koje u potpunosti poštuju autonomiju, integritet, dostojanstvo, volju i preferencije osobe i uspostavlja transparentne i efikasne pravne lijekove za lica s invaliditetom čiji je pravni kapacitet uklonjen.
- Sačinjena analiza predmeta pred Zaštitnikom ljudskih prava i sloboda Crne Gore koji se odnose na predmete u kojima su potencijalne žrtve diskriminacije i/ili povrede drugog lica s invaliditetom.
- Izrada analize pravnog i institucionalnog okvira za izmjenu režima lišenja poslovne sposobnosti lica s invaliditetom. Navedenom analizom će biti definisane osnovne preporuke za izmjenu režima poslovne sposobnosti u skladu sa Konvencijom UN o pravima lica s invaliditetom.
- Izrada analize kojom će biti pružen prikaz postojećeg nivoa pristupačnosti zgrada crnogorskih sudova u cilju stvaranja uslova za jednake dostupnosti pravde svim građanima, sa akcentom na lica s invaliditetom.

Socijalna zaštita

- Razvoj sistema socijalne zaštite lica s invaliditetom zasnovanog na nediskriminatornom i multisektorskom pristupu, gdje će primarni akcent biti na integraciji pristupa zasnovanog na eliminaciji siromaštva sa kojim se suočavaju lica s invaliditetom, uvezivanjem sa sistemima obrazovanja, pristupu zdravlju i zapošljavanju.
- Donošenje Zakona o socijalnoj i dječjoj zaštiti koji će adresirati pitanje materijalnih davanja i usluga i njihovo usklađivanje sa odredbama Konvencije o pravima lica s invaliditetom.
- Usvajanje Zakona o jedinstvenom tijelu vještačenja i seta podzakonskih akata kojim će se stvoriti uslovi za osnivanje Zavoda za vještačenje invaliditeta, kao i izvršiti neophodne izmjene postojećeg zakonodavnog okvira neophodne za primjenu nove Jedinstvene metodologije za procjenu invaliditeta.

- Izmjene i dopune postojećeg pravnog okvira u oblastima socijalne i dječje zaštite, kroz zakonsko prepoznavanje mladih i žena s invaliditetom kao posebne kategorije.
- Usvajanje novih strateških dokumenta u oblasti socijalne zaštite, čiji će sastavni dio da bude socijalna zaštita i položaj lica s invaliditetom.
- Obezbjediti sve neophodne uslove da lica s invaliditetom mogu ostvariti svoje pravo na zasnivanje bračne zajednice, roditeljska prava i pravo na usvajanje na ravnopravnoj osnovi s drugim licima.

Privatni i porodični odnosi

- U narednom periodu je potrebno pripremiti analizu pravnog i institucionalnog okvira za izmjenu režima poslovne sposobnosti lica s invaliditetom, na osnovu koje će biti prikupljeni podaci od značaja definisanje mjera u cilju smanjenja ukupnog broja lica s invaliditetom koji su lišeni poslovne sposobnosti.
- Ojačati saradnju svih institucija i kapacitete ljudskih resursa koje učestvuju u postupku lišavanja poslovne sposobnosti lica s invaliditetom, primarno kroz prikupljanje i analiziranje relevantnih podataka.

Obrazovanje

- Potrebno je prikupiti sve relevantne podatke o broju/procentima djece s invaliditetom/djece sa smetnjama u razvoju koja nisu uključena u proces predškolskog, osnovnog i srednjeg obrazovanja, kao i broj/procentat odraslih s invaliditetom koji nijesu nastavili visoko obrazovanje.
- Potrebno je obezbijediti usklađivanje relevantnih normativnih propisa koji se odnose na djecu s invaliditetom/djecu sa smetnjama u razvoju sa Zakonom o jedinstvenom tijelu vještačenja invaliditeta koji će biti usvojen do kraja 2024. godine.
- Osnažiti podršku inkluzivnom obrazovanju povećanjem dostupnih usluga za djecu i porodice, s fokusom na lokalnu zajednicu.

Rad i zapošljavanje

- Nastavak pružanja podsticaja/subvencija poslodavcima da zapošljavaju lica s invaliditetom, odnosno potrebno je preusmjeriti akcenat sa obaveznog zapošljavanja lica s invaliditetom u određenom broju (kvoti) i garantovanju prava lica s invaliditetom na mjere neophodne za postizanje njihove ravnopravnosti u ovoj oblasti.
- Podrška preduzetništvu lica s invaliditetom, kroz razvoj i implementaciju Programa za unapređenje konkurentnosti privrede.
- Razmotriti potrebu za definisanjem Predloga zakona o profesionalnoj rehabilitaciji i zapošljavanju lica sa invaliditetom kojim će se unaprijediti ova oblast kroz osnivanje Zavoda za profesionalnu rehabilitaciju i zapošljavanje lica sa invaliditetom.

Zdravstvena zaštita

- Potrebno je sprovesti reformu pravnog okvira u oblasti zdravstvene zaštite kako bi se osiguralo jednako ostvarivanje prava licima s invaliditetom, kao i poboljšani pristup medicinskoj rehabilitaciji, pristupačnim i visokokvalitetnim asistivnim tehnologijama i pomagalicama, u svim oblastima zdravstvenog sistema.
- Jačanje dostupnosti zdravstvenih usluga licima s invaliditetom u ruralnim područjima Crne Gore.
- Usluge i informacije o seksualnom i reproduktivnom zdravlju moraju biti potpuno dostupne licima s invaliditetom, kroz obezbjeđivanje adekvatnih informacija u pristupačnim formatima i alternativnim metodama komunikacije za sve žene i djevojčice s invaliditetom u vezi sa njihovim seksualnim i reproduktivnim pravima.
- Izrada natpisa na Brajevom pismu za nazive ustanova i prostorija u svim zdravstvenim ustanovama u Crnoj Gori.

Politički i javni život

- Potrebno je sprovesti izmjene i dopune postojećeg pravnog okvira u cilju omogućavanja licima s invaliditetom da u potpunosti koriste svoje pravo glasa i kandidovanja na izborima. Poseban akcenat je na uvođenje instituta afirmativne akcije kroz izmjene i dopune Zakona o izboru odbornika i poslanika i Zakona o političkim partijama.
- Jačanje pristupačnosti i dostupnosti svih segmenata i usluga javne uprave licima s invaliditetom.

Kultura, mediji, sport i rekreacija

- Nastaviti sa razvojem i finansijskom podrškom Paraolimpijskom sportu i Specijalnoj Olimpijadi u Crnoj Gori.
- Dalje usklađivanje postojećeg pravnog okvira, razvoj strateških dokumenata i stvaranje uslova za pristup lica s invaliditetom kulturnim i medijskim sadržajima.

Lokalne samouprave

- Donošenje lokalnih akcionih planova usaglašenih sa svim relevantnim pravnim propisima i javnim politikama od strane svih jedinica lokalne samouprave u Crnoj Gori.
- Kontinuirano prilagođavanje licima s invaliditetom postojećih objekata i izgradnja novih objekata u javnoj upotrebi na lokalnom nivou koji će biti pristupačni licima s invaliditetom.

Crna Gora
Ministarstvo ljudskih i manjinskih prava

Adresa Bulevar Svetog Petra Cetinjskog br. 130

81000 Podgorica, Crna Gora

tel: +382 20 234 197

www.mmp.gov.me

AKCIONI PLAN ZA SPROVOĐENJE STRATEGIJE ZA ZAŠTITU LICA SA INVALIDITETOM OD DISKRIMINACIJE I PROMOCIJU JEDNAKOSTI 2022- 2027 ZA PERIOD 2024-2025

Podgorica, jun 2024

Sadržaj:

Sadržaj:.....	114
Žene i djevojčice s invaliditetom.....	117
Djeca s invaliditetom/Djeca sa smetnjama u razvoju	121
Pristupačnost.....	125
Pristup pravdi i postupanje državnih organa.....	129
Socijalna zaštita	132
Privatni i porodični odnosi.....	134
Obrazovanje	135
Rad i zapošljavanje	137
Zdravlje, rehabilitacija i lična pokretljivost LSI	140
Politički i javni život	142
Kultura, mediji, sport i rekreacija	146
Lokalne samouprave	148

Akcioni plan za sprovođenje Strategije za zaštitu lica sa invaliditetom od diskriminacije i promociju jednakosti 2022-2027, za period 2024-2025, predstavlja drugi dvogodišnji akcioni plan koji je Vlada Crne Gore usvojila u cilju realizacije planiranih prioriteta u predmetnoj oblasti.

Strateški dokument predstavlja rezultat multisektorske saradnje svih institucija koje učestvuju u realizaciji javne politike i predstavlja krovni dokument u kojem su sadržane sve aktivnosti koje država Crna Gora sprovodi u oblasti zaštite od diskriminacije i promocije jednakosti lica s invaliditetom. Veoma važno je istaći da su predviđene aktivnosti usklađene sa aktivnostima svih nadležnih institucija i javnih politika (strategija) koje sprovode, sa primarnim akcentom na oblasti socijalnih politika, obrazovanja, zdravlja, pravde, kulture, medija, sporta, kao i svih ostalih politika na državnom i lokalnom nivou.

Struktura AP-a je zasnovana na jednom strateškom cilju i dvanaest operativnih ciljeva usklađenih sa strukturom definisanom u strateškom dokumentu, i to:

STRATEŠKI CILJ: Obezbjedenje ravnopravnog položaja i punog učešća lica s invaliditetom u svim sferama društvenog života, kroz unapređenje pravnog, insitucionalnog, socijalnog i ekonomskog okvira za zaštitu od diskriminacije, koji se temelji na modelu pristupa invaliditetu zasnovanom na ljudskim pravima

- Operativni cilj 1: Unapređenje položaja žena i djevojčica s invaliditetom kroz smanjenje svih oblika višestruke i intersekcijske diskriminacije i obezbjeđenje nezavisnosti, autonomije i ravnopravnog učešća u svim sferama društvenog života
- Operativni cilj 2: Stvaranje uslova za eliminaciju svih oblika diskriminacije i društvene isključenosti sa kojima se suočavaju djeca s invaliditetom u svim oblastima od značaja za postizanje pune ravnopravnosti i jednakog položaja u društvu
- Operativni cilj 3: Obezbijediti ravnopravan pristup licima s invaliditetom objektima u javnoj upotrebi, saobraćaju, (javnom prevozu, javnim površinama i saobraćajnoj infraskruturi), informacijama i komunikacijama, proizvodima i uslugama
- Operativni cilj 4: Unapređenje institucionalnih kapaciteta, efikasnosti i pristupačnosti organa javne vlasti u postupcima za zaštitu od diskriminacije lica s invaliditetom.
- Operativni cilj 5: Obezbijediti punu ravnopravnost i priznavanje svih prava iz oblasti socijalne i dječje zaštite licima s invaliditetom koja garantuju potrebne uslove za samostalan život u zajednici
- Operativni cilj 6 Unapređenje postojećeg pravnog okvira u cilju omogućavanja jednakog prava licima s invaliditetom pod starateljstvom da formiraju bračnu zajednicu i uklanjanje postojećih zakonskih ograničenja roditeljskih prava lica s invaliditetom
- Operativni cilj 7: Obezbijediti ravnopravnost i jednakost šansi lica s invaliditetom za uključenost u inkluzivni obrazovni sistem bez diskriminacije
- Operativni cilj 8: Smanjenje nivoa diskriminacije sa kojima se suočavaju lica s invaliditetom prilikom ostvarenja prava iz oblasti rada i zapošljavanja
- Operativni cilj 9: Smanjenje nivoa diskriminacije i barijera sa kojima se suočavaju lica s invaliditetom prilikom pristupa zdravstvenoj zaštiti i zdravstvenim uslugama
- Operativni cilj 10: Unaprijediti uslove za ravnopravno učešće i pristup lica s invaliditetom u okviru političkog i javnog života
- Operativni cilj 11: Obezbjedenje ravnopravnog učešća, medijske zastupljenosti i pristupa lica s invaliditetom kulturnom životu, sportskim i rekreativnim aktivnostima

- Operativni cilj 12: Obezbeđenje uslova za ravnopravno učešće lica s invaliditetom u životu lokalnih zajednica i potpunoj zaštiti njihovih prava na lokalnom nivou

Žene i djevojčice s invaliditetom

STRATEŠKI CILJ: Obezbjedenje ravnopravnog položaja i punog učešća lica s invaliditetom u svim sferama društvenog života, kroz unapređenje pravnog, insitucionalnog, socijalnog i ekonomskog okvira za zaštitu od diskriminacije, koji se temelji na modelu pristupa invaliditetu zasnovanom na ljudskim pravima

Operativni cilj 1: Unapređenje položaja žena i djevojčica s invaliditetom kroz smanjenje svih oblika višestruke i interseksijske diskriminacije i obezbjeđenje nezavisnosti, autonomije i ravnopravnog učešća u svim sferama društvenog života

Indikator učinka 1:	2022	2025	2027
Povećanje nivoa uključenosti i definisanje specifičnih mjera u javnim politikama za žene i djevojčice s invaliditetom s iskustvom interseksijskih oblika diskriminacije	0%	10%	15%

Aktivnost koja utiče na realizaciju Operativnog cilja 1	Indikator rezultata	Nadležne institucije	Početni i krajnji rok za realizaciju aktivnosti	Planirana sredstva	Izvor finansiranja
1.1. Edukacije stručnih radnika/ca o interseksionalnom pristupu kada je riječ o radu sa ženama s invaliditetom	Realizovana 2 akreditovana programa obuke koji obuhvataju sve oblike nasilja nad ženama sa invaliditetom prepoznatih Istanbulsom konvencijom 20 obučenih profesionalaca/-ki koji/-e rade sa žrtvama svih oblika nasilja obuhvaćenih Konvencijom	Zavod za socijalnu i dječiju zaštitu, MRSS	I kvartal - IV kvartal 2025.	5.000 eura	Redovna budžetska sredstva

<p>1.2. Organizacija edukativnih radionica na primarnom nivou zdravstvene zaštite o pravima iz oblasti zdravstvene zaštite za lica s invaliditetom u Crnoj Gori, preventivnim pregledima, ginekološkim pregledima za žene, seksualnom i reproduktivnom zdravlju i mentalnom zdravlju</p>	<p>Organizovano najmanje 6 edukativnih radionica u svim regionima u Crnoj Gori</p>	<p>MZ, IJZ, JZU, NVO</p>	<p>III kvartal 2024- IV kvartal 2025</p>	<p>6.000 eura</p>	<p>Budžet, Projekti</p>
<p>1.3. Izrada analize o položaju žena sa invaliditetom u ustanovama socijalne i zdravstvene zaštite, odnosno ustanovama rezidencijalnog tipa</p>	<p>Izrađena analiza kojom je utvrđeno postojeće stanje i definisane preporuke za unapređenje položaja žena s invaliditetom u ustanovama socijalne i dječje zaštite</p>	<p>Zaštitnik ljudskih prava i sloboda, MZ, Nezavisni monitoring mehanizam</p>	<p>III kvartal 2024- IV kvartal 2025</p>	<p>3.500 eura</p>	<p>Budžet, UNDP tehnička podrška</p>
<p>1.4. Analiza postupanja pravosudnih organa u slučajevima nasilja nad ženama i djevojčicama s invaliditetom</p>	<p>Izrađena analiza kojom je predstavljen način postupanja pravosudnih organa i definisane preporuke za unapređenje postupanja u slučajevima nasilja nad ženama i djevojčicama s invaliditetom</p>	<p>MLJMP, Vrhovni sud, MRSS, NVO</p>	<p>I kvartal 2025-IV kvartal 2025</p>	<p>Redovna bužetska sredstva</p>	<p>Budžet, UNDP tehnička podrška</p>
<p>1.5. Analiza postupanja Uprave policije u slučajevima nasilja nad ženama i</p>	<p>Izrađena analiza kojom je predstavljen način postupanja policijskih organa i definisane preporuke za unapređenje postupanja u slučajevima nasilja</p>	<p>UP, MRSS, NVO</p>	<p>III kvartal 2024-IV kvartal 2025</p>	<p>Nisu potrebna dodatna sredstva</p>	<p>Budžet, UNDP tehnička podrška</p>

djevojčicama s invaliditetom	nad ženama i djevojčicama s invaliditetom				
1.6. Promotivne i medijske kampanje namijenjene borbi protiv nasilja nad ženama i djevojčicama s invaliditetom	Sprovedeno najmanje 10 medijskih promocija (gostovanja, pisani i elektronski mediji)	MLJMP, UNICEF	III kvartal 2024-IV kvartal 2025	Redovna budžetska sredstva Sredstva iz donacija	Budžet UNICEF, UNDP tehnička podrška
1.7. Organizovanje konferencije „Zabrana višestruke i višesektorske diskriminacije žena sa invaliditetom iz ruralnog područja opštine Bijelo Polje“	Organizovana konferencija s ciljem povećanja nivoa informisanosti o mjerama i aktivnostima koje se preduzimaju u crnogorskom antidiskriminacionom zakonodavnom okviru i u praksi, predstavnika civilnog, javnog i privatnog sektora	MLJMP, opština Bijelo Polje, NVO sektor	III kvartal 2024-II kvartal 2025	400 eura	Sektorska budžetska podrška
1.8. Organizovanje konferencije: „Razumna adaptacija i univerzalni dizajn“	Organizovana konferencija s ciljem povećanja nivoa informisanosti donosioca odluka, predstavnika privatnog i civilnog sektora o konceptu, ulozi i načelima univerzalnog dizajna i sa ulogom arhitektonske pristupačnosti kao uslova za ravnopravnu i punu uključenost žena sa invaliditetom sa sela u društvene tokove i ostvarenje samostalnog života, definicijom razumne adaptacije	MLJMP, NVO sektor	II kvartal 2024-II kvartal 2024	400 eura	Sektorska budžetska podrška

1.9. Analiza učešća žena s invaliditetom u javnom i političkom životu na lokalnom nivou	U dvije opštine na lokalnom nivou je sprovedena analiza nivoa učešća žena s invaliditetom u javnom i političkom životu zajednice	MLJMP	I kvartal 2025-IV kvartal 2025	2.000 eura	Budžet, UNDP tehnička podrška
1.10. Medijska kampanja za zaštitu osnovnih prava i zaštitu od diskriminacije žena i djevojčica s invaliditetom	Sprovedeno najmanje 20 medijskih pojavljivanja (gostovanja, pisani i elektronski mediji, kampanje, okrugli stolovi)	MLJMP, MRSS, NVO sektor	III kvartal 2024-IV kvartal 2025	Redovna budžetska sredstva	Budžet
1.11. Edukacija lica sa invaliditetom romske i egipćanske populacije o prepoznavanju diskriminacije i načinima za prijavljivanje slučajeva diskriminacije	Edukovano najmanje 15 žena romske i egipćanske zajednice	MLJMP, NVO sektor	III kvartal 2024-III kvartal 2025	500.00 eura	Sektorska budžetska podrška
1.12. Sprovođenje istraživanja o položaju žena i djevojčica sa invaliditetom	Sprovedeno istraživanje koje će prikupiti podatke razvrstane prema starosnoj dobi, geografskoj oblasti, vrsti invaliditeta, porodičnoj situaciji i mjestu boravka (ustanova ili život u zajednici) i nivou diskriminacije u svim oblastima	MLJMP, NVO sektor	I kvartal 2025-IV kvartal 2025	10.000 eura	Sektorska budžetska podrška
1.13. Organizovanje radionica za osnaživanje žena i	Organizovano najmanje 10 radionica sa 12 učesnica, žena i djevojčica sa invaliditetom u opštinama	MLJMP, NVO sektor	II kvartal 2024- IV kvartal 2024	2.300 eura	Sektorska budžetska podrška

djevojaka za invaliditetom					
1.14. Edukacija službenika lokalne samouprave na temu o rodnoj ravnopravnosti i položaju žena i djevojaka sa invaliditetom	Edukovano najmanje 25 osoba zaposlenih u lokalnim samoupravama	MLJMP, Lokalne samouprave, NVO sektor	I kvartal 2024-IV kvartal 2024	7.280,00 eura	Sektorska budžetska podrška
1.15. Organizovanje okruglih stolova na temu položaja žena i djevojaka sa invaliditetom u društvu	Organizovana najmanje dva okrugla stola	MLJMP, NVO sektor	II kvartal 2024-IV kvartal 2024	900 eura	Sektorska budžetska podrška
1.16. Obuke za žene sa invaliditetom u cilju upoznavanja sa njihovim pravima	Održano najmanje 3 obuke za 60 učesnica	MLJMP	I kvartal 2025-III kvartal 2025	Redovna budžetska sredstva i sredstva iz donacija	Budžet, Donatorska podrška
1.17. Istraživanje javnog mnjenja o nivou diskriminacije žena i djevojčica sa invaliditetom i stepenu socijalne distance u Crnoj Gori	Prikupljeni podaci o stepenu diskriminacije imajući u vidu pol/rod, godine starosti, nacionalnu pripadnost, seksualno opredjeljenje i političko uvjerenje	MLJMP, NVO sektor	I kvartal 2025-IV kvartal 2025	5.000,00 eura	Sektorska budžetska podrška

Djeca s invaliditetom/Djeca sa smetnjama u razvoju

Operativni cilj 2:	Stvaranje uslova za eliminaciju svih oblika diskriminacije i društvene isključenosti sa kojima se suočavaju djeca s invaliditetom u svim oblastima od značaja za postizanje pune ravnopravnosti i jednakog položaja u društvu
---------------------------	---

Indikator učinka 1: Uspostaviti konsolidovanu bazu podataka o djeci s invaliditetom koja će omogućiti precizno razvrstavanje podataka za potrebe donošenja politika namijenjenih postizanju pune društvene ravnopravnosti i jednakog položaja djece s invaliditetom	2022 Ne postoji baza podataka koja sadrži jasno definisane i razvrstane podatke koji se odnose na djecu s invaliditetom	2025 <i>Definisan jasan okvir međusektorske saradnje između svih subjekata od značaja za sprovođenje politika koje se odnose na djecu s invaliditetom</i>		2027 Uspostavljena baza podataka	
Aktivnost koja utiče na realizaciju Operativnog cilja 2	Indikator rezultata	Nadležne institucije	Planirani i krajnji rok za realizaciju aktivnosti	Planirana sredstva	Izvor finansiranja
2.1. Izrađen izvještaj o broju i vrsti pruženih zdravstvenih i stručnih usluga djeci s invaliditetom/djeci sa smetnjama u razvoju u okviru zdravstvenog sistema	Izrađen je izvještaj (na godišnjem nivou)	MZ, IJZ, JZU	III kvartal 2024-IV kvartal 2024	Nisu potrebna dodatna sredstva	Budžet
2.2. Izraditi Plan podrške razvoju hraniteljstva koji sadrži segment podrške namijenjen djeci s invaliditetom/djeci sa smetnjama u razvoju	Plan podrške je izrađen i sadrži definisane aktivnosti za pružanje podrške razvoju hraniteljstva (Podrška djeci s invaliditetom/djeci sa smetnjama u razvoju)	MRSS	II kvartal 2025-IV kvartal 2025	Nisu potrebna dodatna budžetska sredstva	Budžet, Podržana od strane UNICEFa, EU

2.3. Izraditi Pravilnik o radu Centra za hraniteljstvo i usvojenje koji će sadržati standard za postupanje sa djecom s invaliditetom/djecom sa smetnjama u razvoju	Izrađen Pravilnik o radu Centra za hraniteljstvo i usvojenje kojim su propisani osnovni standardi za rad Centra sa djecom s invaliditetom/djecom sa smetnjama u razvoju	MRSS	II kvartal 2025-IV kvartal 2025	Nisu potrebna dodatna sredstva	Budžet
2.4. Izrađen i akreditovan program obuka za stručne radnike u Centru za hraniteljstvo koji sadrži modul koji se odnosi na postupanje sa djecom s invaliditetom/djecom sa smetnjama u razvoju	Izrađen i akreditovan program obuka za stručne radnike Centra za hraniteljstvo o postupanju sa djecom s invaliditetom/djecom sa smetnjama u razvoju	Zavod za socijalnu i dječju zaštitu, MRSS, NVO	II kvartal 2024-IV kvartal 2024	Sredstva nisu potrebna	Budžet
2.5. Predlog izmjene i dopune primarnih zakonskih akata koji sadrže odredbe koje se odnose na djecu s invaliditetom/djecu sa smetnjama u razvoju	Do kraja 2025. godine je pripremljen predlog za izmjene i dopune svih primarnih zakona koji su prepoznati i adresiraju položaj djece s invaliditetom/djecom sa smetnjama u razvoju	MRSS	II kvartal 2025-IV kvartal 2025	Nisu potrebna dodatna sredstva	Budžet
2.6. Licenciranje novih pružalaca usluga za djecu s invaliditetom/djecu sa smetnjama u razvoju i sprovođenje finansiranih usluga za adekvatan broj korisnika	Licencirano najmanje 5 pružalaca usluga Pružene usluge za najmanje 100 korisnika	MRSS, NVO sektor	III kvartal 2024-IV kvartal 2025	Redovna budžetska sredstva	Budžet
2.7. Promocija usluga iz oblasti socijalne i dječje zaštite za djecu s invaliditetom/djecu sa smetnjama u razvoju u cilju stvaranja uslova za njihov samostalan život	Sprovedeno najmanje 20 promocija (gostovanja u medijima, pisani i elektronski mediji, dani otvorenih vrata, tribine, okrugli stolovi i sl.) posvećenih promociji usluga iz oblasti socijalne i dječje zaštite za djecu sa smetnjama i teškoćama u	MRSS, CZSR, Pružaoci usluga, Zavod za socijalnu i dječju zaštitu, NVO sektor	III kvartal 2024-IV kvartal 2025	Redovna budžetska sredstva	Budžet

	razvoju				
2.8. Sprovedenje konsultacija između nacionalnog i lokalnog nivoa na temu pružanja minimalnog paketa usluga za djecu s invaliditetom/ djecu sa smetnjama u razvoju	Sprovedene konsultacije između nacionalnog i lokalnog nivoa u procesu pripreme i usvajanja Zakona o socijalnoj i dječjoj zaštiti	MRSS, Lokalne samouprave, Zajednica opština Crne Gore, NVO	I kvartal 2025-IV kvartal 2025	Nisu potrebna dodatna sredstva	UNICEF i UNDP Budžet države Budžet lokalnih samouprava
2.9. Organizacija edukativnih radionica za djecu sa invaliditetom/djecu sa smetnjama u razvoju	Održane 24 edukativne radionice	MRSS, NVO	III kvartal 2024-IV kvartal 2024	5.320,00 eura	Budžet
2.10. Grupe podrške roditeljima i starateljima djece sa smetnjama i teškoćama u razvoju	Održano 12 grupa podrške; 16 učesnika/ca je učestvovalo u grupama podrške	MRSS, NVO	I kvartal 2024- IV kvartal 2024	2.760,00 eura	Budžet
2.11. Serijal radio emisija: "Osobe sa invaliditetom i roditelji i staratelji djece sa smetnjama i teškoćama u razvoju u oblasti socijalne i dječje zaštite"	12 uređenih i emitovanih radio emisija	MRSS, NVO	I kvartal 2024-III kvartal 2024.	1.200,00 eura	Budžet
2.12. Organizovanje tematskih sjednica na Savjetu za prava lica sa invaliditetom sa posebnim akcentom na djecu koja su u riziku od intersekcijske diskriminacije	Organizovane najmanje dvije tematske sjednice na Savjetu za prava lica sa invaliditetom	Savjet za prava lica sa invaliditetom, MLJMP	III kvartal 2024-IV kvartal 2025	Nisu potrebna dodatna sredstva	Budžet

Pristupačnost

Operativni cilj 3:	Obezbijediti ravnopravan pristup licima s invaliditetom objektima u javnoj upotrebi, saobraćaju (javnom prevozu, javnim površinama i saobraćajnoj infrastrukturi), informacijama i komunikacijama, proizvodima i uslugama		
Indikator učinka 1: Smanjiti nivo diskriminacije sa kojima se suočavaju lica s invaliditetom prilikom pristupa javnim površinama i pristupa, kretanja i boravka u objektima u javnoj upotrebi i objektima javne namjene	2022 48,4% lica s invaliditetom koja su se suočila sa nekim oblikom diskriminacije	2025 45%	2027 40%
Indikator učinka 2: Povećati nivo pristupačnosti informacija i komunikacija od značaja za ravnopravnost lica s invaliditetom, uključujući raznovrsnost formata (Brajevo pismo, uvećan format, deskripcije, audio format, znakovni jezik, lako razumljiv jezik i drugi alternativni i augumentativni oblici)	61% lica s invaliditetom koji smatraju da imaju ravnopravan pristup informacijama	70%	80%
Indikator učinka 3: Smanjenje nivoa zastupljenih prepreka i barijera sa kojima se suočavaju lica s invaliditetom prilikom	85% lica s invaliditetom se suočilo sa preprekama i barijerama prilikom	80%	70%

pristupa javnom prevozu, javnim površinama i saobraćajnoj infrastrukturi	pristupa javnom prevozu, javnim površinama i saobraćajnoj infrastrukturi				
Aktivnost koja utiče na realizaciju Operativnog cilja 3	Indikator rezultata	Nadležne institucije	Planirani i krajnji rok za realizaciju aktivnosti	Planirana sredstva	Izvor finansiranja
3.1. Organizacija seminara, okruglih stolova, na državnom i lokalnom nivou u saradnji sa nevladinim sektorom radi obezbeđenja pristupa bez prepreka objektima u javnoj upotrebi licima s invaliditetom	Organizovano najmanje 3 okrugla stola na temu pristupačnosti objekata u javnoj upotrebi	MDUP Lokalne samouprave Zajednica opština NVO iz oblasti lica s invaliditetom	III kvartal 2024-IV kvartal 2025	Redovna budžetska sredstva	Budžet
3.2. Unapređenje postojećeg pravnog okvira – izrada novog Zakona o izgradnji objekata i Pravilnika o bližim uslovima i načinu prilagođavanja objekata za lica sa invaliditetom	Urađen Pravilnik o bližim uslovima i načinu prilagođavanja objekata za lica sa invaliditetom koji je usklađen MEST 1721 standardom	MDUP NVO iz oblasti zaštite lica s invaliditetom	III kvartal 2024-IV kvartal 2025	Redovna budžetska sredstva	Budžet
3.3. Izrada baze podataka pristupačnih objekata u javnoj upotrebi za lica sa invaliditetom u Crnoj Gori radi kreiranja interaktivne mape koja će omogućiti bolju informisanost o pristupačnim objektima u	Urađena baza podataka pristupačnih objekata u javnoj upotrebi u Crnoj Gori interaktivna mapa WEB IT aplikacija postavljena na sajt MDUP-a i portalu Vlade Crne Gore	MDUP NVO iz oblasti zaštite lica sa invaliditetom Zaštitnik ljudskih prava i sloboda Crne Gore	III kvartal 2024-IV kvartal 2025	Redovna budžetska sredstva	Budžet

javnoj upotrebi u Crnoj Gori					
3.4. Medijska promocija unapređenja oblasti pristupačnosti objekata u javnoj upotrebi u Crnoj Gori	Sprovedeno najmanje 3 medijska pojavljivanja (gostovanja, pisani ili elektronski mediji) posvećenih pristupačnosti objekata u javnoj upotrebi u Crnoj Gori	MDUP Lokalne samouprave, NVO	III kvartal 2024-IV kvartal 2025	Redovna budžetska sredstva	Budžet
3.5. Sektorska analiza za utvrđivanje predloga prioriternih oblasti od javnog interesa i potrebnih sredstava za finansiranje projekata i programa nevladinih organizacija u oblasti zaštite lica sa invaliditetom Konkurs za finansiranje projekata i programa NVO iz oblasti zaštite lica sa invaliditetom	Minimum 4 realizovana projekta za lica sa invaliditetom	MDUP NVO iz oblasti zaštite lica sa invaliditetom	III kvartal 2024-IV kvartal 2025	170.000 eura	Budžet
3.6. Izraditi analizu pristupačnosti javnih objekata u nadležnosti MUP-a	Izrađena analiza pristupačnosti javnih objekata koja će predstavljati osnovu za pripremu izrade Plana o prilagođavanju pristupačnosti objekata MUP-a za lica s invaliditetom	NVO MUP	I kvartal 2025-IV kvartal 2025	Nisu potrebna dodatna sredstva	Budžet Donatorska podrška
3.7. Izraditi natpis na Brajevom pismu koji će omogućiti osobama sa oštećenim vidom olakšano orjentisanje i informisanje o nadležnim službama u objektima koje koristi	Postavljen natpis na Brajevom pismu u odjeljenjima bezbjednosti i filijalama za upravne poslove gdje se građani najviše obraćaju MUP-u. (10 Odjeljenja bezbjednosti i 10 Područnih jedinica/ filijala za upravne poslove, državljanstvo i strance)	MUP NVO	I kvartal 2025-IV kvartal 2025	1.000 eura	Budžet

Ministarstvo unutrašnjih poslova					
3.8. Organizovanje edukativnih časova za djecu s invaliditetom/djecu sa smetnjama u razvoju osnovnog školskog uzrasta na temu: "Sigurnost i bezbjednost u saobraćaju"	12 održanih časova na temu: "Sigurnost i bezbjednost u saobraćaju"; Minimum 240 učesnika/ca je prisustvovalo edukativnim časovima; Najmanje 240 učenika/ca osnovnih škola su uzeli/e učešće u edukativnim časovima Kviz znanja o sigurnosti i bezbjednosti u saobraćaju	Ministarstvo saobraćaja i pomorstva, MUP, NVO	I kvartal 2024-IV kvartal 2024	2.400,00 eura 960 eura	Budžet
3.9. Organizovanje Dana saobraćajnih aktivnosti na temu pristupačnosti za lica s invaliditetom	30 učenika/ca koji su učestvovali u Danu saobraćajnih aktivnosti	Ministarstvo saobraćaja i pomorstva, MUP, NVO	II kvartal 2024-IV kvartal 2024	200 eura	Budžet
3.10. Analiza zakonskih i podzakonskih akata kojim je uređeno pravo na oslobođanje od plaćanja carine i PDV-a pri uvozu putničkih motornih vozila za lica sa invaliditetom	Izrađena je analiza i pripremljene preporuke za unapređenje postojećeg zakonodavstva 200 odštampanih publikacija analize	Ministarstvo saobraćaja i pomorstva, NVO	I kvartal 2024-IV kvartal 2024	500 eura 1.080,00 eura	Budžet
3.11. Organizovanje okruglih stolova sa predstavnicima organa vlasti, organizacija za zaštitu lica sa invaliditetom i sa predstavnicima parlamentalnih političkih partija	Najmanje 30 učesnika/ca na okruglim stolovima 2 okrugla stola do kraja 2024	Ministarstvo saobraćaja i pomorstva, NVO	III kvartal- IV kvartal 2024	516 eura	Budžet

3.12. Kreiranje interaktivne turističke mape pristupačnih turističkih objekata za lica sa invaliditetom u Crnoj Gori	Kreirana interaktivna turistička mapa pristupačnih turističkih objekata i za Android i IOS platformu	Ministarstvo prostornog planiranja, urbanizma i državne imovine, NVO	I kvartal 2024-IV kvartal 2024	14.000,00 eura	Budžet
---	--	--	--------------------------------	----------------	--------

Pristup pravdi i postupanje državnih organa

Operativni cilj 4:	Unapređenje institucionalnih kapaciteta, efikasnosti i pristupačnosti organa javne vlasti u postupcima za zaštitu od diskriminacije lica s invaliditetom.				
Indikator učinka 1: Povećanje broja postupaka zaštite od diskriminacije lica s invaliditetom pred nadležnim organima ¹⁵	2022 <i>Broj postupaka sa kraja 2021. godine</i>	2025 9%	2027 15%		
Indikator učinka 2: Smanjenje nivoa diskriminacije sa kojima se suočavaju lica s invaliditetom prilikom pristupa pravosudnim organima	2022 51% lica s invaliditetom smatra da se suočilo s nekim od oblika diskriminacije u ogromnoj ili većoj mjeri prilikom pristupa pravosudnim organima	2025 49%	2027 45%		
Aktivnost koja utiče na realizaciju Operativnog cilja 4	Indikator rezultata	Nadležne institucije	Početni i krajnji rok za realizaciju aktivnosti	Planirana sredstva	Izvor finansiranja

¹⁵ Pravosudni i tužilački organi, policijski i inspeksijski organi, Zaštitnik ljudskih prava i sloboda

4.1. Obuka za sudije i državne tužioce o zabrani diskriminacije sa akcentom na lica s invaliditetom i primjenu UN Konvencije o pravima lica s invaliditetom	Organizovana jedna obuka za primjenu UN Konvencije o pravima lica s invaliditetom namijenjena za 25 sudija i tužioca	Centar za obuku u sudstvu i državnom tužilaštvu samostalno ili u saradnji sa međunarodnim partnerima	I kvartal 2025-IV kvartal 2025	4.000 eura	Budžet Centra i sredstva donatora
4.2. Izrada analize pristupa zgradama crnogorskih sudova za lica sa invaliditetom, kao dio prava na pristup pravdi	Izrađena analiza kojom je pružen prikaz postojećeg nivoa pristupačnosti zgrada crnogorskih sudova u cilju stvaranja uslova za jednake dostupnosti pravde svim građanima, bez obzira na njihovu posebnost ili lično svojstvo	Ministarstvo pravde, UNOPS	III kvartal 2024-IV kvartal 2025	44.000 eura	Budžet, Donatorska podrška
4.3. Priprema godišnjeg izvještaja o broju predmeta u postupcima za zaštitu od diskriminacije lica sa invaliditetom	Izrađen izvještaj koji sadrži prikaz ukupnog broja predmeta u postupcima za zaštitu od diskriminacije lica sa invaliditetom Izvještaj će biti pripreman na godišnjem nivou	MLJMP, Vrhovni sud Crne Gore, Državno tužilaštvo, Uprava policije, Uprava za inspeksijske poslove	III kvartal 2024-IV kvartal 2025	Nisu potrebna dodatna sredstva	Budžet
4.4. Presjek stanja u pogledu broja obraćanja i pravne kvalifikacije predmeta pred Zaštitnikom ljudskih prava i sloboda Crne Gore u kojima su potencijalne žrtve diskriminacije i/ili povrede drugog prava lica s invaliditetom	Sačinjena analiza predmeta pred Zaštitnikom ljudskih prava i sloboda Crne Gore koji se odnose na predmete u kojima su potencijalne žrtve diskriminacije i/ili povrede drugog lica s invaliditetom	Zaštitnik ljudskih prava i sloboda Crne Gore	I kvartal 2024-IV kvartal 2025	Redovna budžetska sredstva	Budžet

4.5. Istraživanje o stepenu i obliku diskriminacije lica s invaliditetom prilikom ostvarivanja na pravo na svojeručni potpis	Utvrđen postojeći nivo diskriminacije lica sa invaliditetom prilikom ostvarivanja prava na svojeručni potpis	NVO, EIDHR, Ministarstvo javne uprave	II kvartal 2024-III kvartal 2024	1.500,00 eura	Budžet Donatorska podrška
4.6. Organizovanje edukativnih radionica za lica sa invaliditetom na temu: "Zaštita od diskriminacije prilikom ostvarivanja prava na svojeručni potpis"	Nivo diskriminacije lica s invaliditetom prilikom ostvarivanja prava na svojeručni potpis umanjen za minimum 5%	NVO, EIDHR, Ministarstvo javne uprave	III kvartal 2024-IV kvartal 2024.	2.595,00 eura	Budžet Donatorska podrška
4.7. Organizovanje pravnog savjetovanja za lica sa invaliditetom u cilju zaštite od diskriminacije	Najmanje 56 osoba s invaliditetom je osnaženo za ostvarivanje prava na zaštitu od diskriminacije u postupcima u kojim je obavezna upotreba svojeručnog potpisa	NVO, EIDHR, Ministarstvo javne uprave	III kvartal 2024-I kvartal 2025.	2.100,00 eura	Budžet Donatorska podrška
4.8. Praćenje harmonizacije propisa sa odredbama Konvencije UN za prava lica s invaliditetom	Broj propisa koji su usklađeni sa Konvencijom UN	MLJMP i svi resori, Savjet za prava lica s invaliditetom	III kvartal 2024-IV kvartal 2025	Redovna budžetska sredstva	Budžet
4.9. Usvojiti Zakon o zaštiti jednakosti i zabrani diskriminacije	Usvojen Zakon – Akt je izmijenjen u dijelu koji se odnosi na propisivanje svih nedostajućih oblika diskriminacije, kao i kroz propisivanje zabrane diskriminacije u oblastima koje definiše Konvencija UN, a nedostaju u postojećem Zakonu	MLJMP	III kvartal 2024-IV kvartal 2024	Redovna budžetska sredstva	Budžet

Socijalna zaštita

Operativni cilj 5:	Obezbijediti punu ravnopravnost i priznavanje svih prava iz oblasti socijalne i dječje zaštite licima s invaliditetom koja garantuju potrebne uslove za samostalan život u zajednici				
Indikator učinka 1: Smanjiti procenat lica s invaliditetom kojima nije priznato određeno zakonom garantovano pravo iz oblasti socijalne zaštite	2022	2025	2027		
	91% lica s invaliditetom smatra da se suočilo s nekim od oblika diskriminacije prilikom pristupa uslugama socijalne zaštite	88%	85%		
Aktivnost koja utiče na realizaciju Operativnog cilja 5	Indikator rezultata	Nadležne institucije	Početni i krajnji rok za realizaciju aktivnosti	Planirana sredstva	Izvor finansiranja
5.1. Donošenje Zakona o socijalnoj i dječjoj zaštiti koji će adresirati pitanje usluga i njihovo usklađivanje sa odredbama UN Konvencije o pravima lica s invaliditetom	Unaprijeđene usluge iz socijalne i dječje zaštite i usklađene sa odredbama UN Konvencije o pravima lica sa invaliditetom	MRSS, MZ, MJU, MP, Ministarstvo poljoprivrede, MPNI, ZZZCG, ZSDZ, NVO sektor	II kvartal 2025-IV kvartal 2025	Redovna budžetska sredstva	Budžet
5.2. Usvojena Strategija deinstituionalizacije na osnovu	Strateški dokument je usvojen i sadrži mjerljiva rješenja za položaj lica s invaliditetom u oblasti deinsituionalizacije	MRSS	II kvartal 2024-IV kvartal 2024	Redovna budžetska sredstva	Budžet, UNDP

spроведениh analiza i istraživanja					
5.3. Usvojena Strategija razvoja sistema socijalne i dječje zaštite za period 2023-2027.	Usvojena Strategija razvoja sistema socijalne i dječje zaštite za period 2023-2027, koja sadrži mjerljiva i jasna rješenja za položaj lica s invaliditetom u opštoj politici namijenjenoj za socijalnu i dječju zaštitu	MRSS	II kvartal 2024-IV kvartal 2024	Redovna budžetska sredstva	Budžet
5.4. Lica sa invaliditetom i šira javnost adekvatno informisani o novom sistemu procjene invaliditeta i procesu vještačenja	Sprovedena 1 kampanja javnog informisanja koja će biti usmjerena na lica s invaliditetom i širu javnost	MRSS	III kvartal 2024-IV kvartal 2025	45.000 eura	Podržane od strane UNDP-a
5.5. Edukacija stručnih radnika i saradnika iz oblasti socijalne i dječje zaštite o osnovnim pravima i uslugama za LSI	Realizovano najmanje 3 obuka za najmanje 45 stručnih radnika	Zavod za socijalnu i dječju zaštitu, MRSS	I kvartal 2024-IV kvartal 2025	5.000 eura	Budžet
5.6. Pобољшanje kapaciteta i unapređenje vještina nosioca dužnosti i pružaoca usluga u prevenciji institucionalizacije lica s invaliditetom	Sprovedene obuke, kampanje i supervizijska podrška namijenjena pružiocima usluga u prevenciji institucionalizacije lica s invaliditetom	Zavod za socijalnu i dječju zaštitu, MRSS, ostala nadležna ministarstva, lokalne samouprave, NVO sektor	II kvartal 2024-IV kvartal 2025	Redovna budžetska sredstva	Budžet
5.7. Licenciranje novih pružalaca usluga za odrasla i stara lica sa invaliditetom iz oblasti socijalne i	Licencirano najmanje 10 pružalaca usluga Pružene usluge za najmanje 200 korisnika	MRSS, NVO	III kvartal 2024-IV kvartal 2025	Redovna budžetska sredstva	Budžet

dječje zaštite i sprovođenje financiranih usluga za adekvatan broj korisnika					
--	--	--	--	--	--

Privatni i porodični odnosi

Operativni cilj 6:	Omogućavanje jednakog prava licima s invaliditetom pod starateljstvom da formiraju bračnu zajednicu i uklanjanje postojećih zakonskih ograničenja roditeljskih prava lica s invaliditetom				
Indikator učinka 1:	2022	2025	2027		
Smanjenje broja lica s invaliditetom kojima je oduzeta poslovna sposobnost u skladu sa preporukama Komiteta UN	154 lica s invaliditetom kojima je oduzeta poslovna sposobnost	Smanjenje ukupnog broja lica s invaliditetom koji su lišeni poslovne sposobnosti za 10%	Smanjenje ukupnog broja lica s invaliditetom koji su lišeni poslovne sposobnosti za 20%		
Aktivnost koja utiče na realizaciju Operativnog cilja 6	Indikator rezultata	Nadležne institucije	Početni i krajnji rok za realizaciju aktivnosti	Planirana sredstva	Izvor finansiranja
6.1. Izraditi analizu pravnog i institucionalnog okvira za izmjenu režima poslovne sposobnosti lica s invaliditetom	Analiza je izrađena Predstavljene nalazi analize i upoznata stručna javnost sa preporukama i smjernicama analize u pogledu potrebnih izmjena režima poslovne sposobnosti lica s invaliditetom.	MLJMP	III kvartal 2024-I kvartal 2025	Redovna budžetska sredstva I sredstva iz donacija	Donacija UNDP
6.2. Organizacija konferencija, okruglih stolova i drugih događaja za iznalaženje rješenja za	Organizovana dva događaja namijenjena iznalaženju rješenja za omogućavanje licima s invaliditetom lišenim poslovne sposobnosti uživanje svih zakonom garantovanih prava	MLJMP, NVO	IV kvartal 2024-IV kvartal 2025	2.000 eura	Sektorska budžetska podrška

omogućavanje licima s invaliditetom lišenim poslovne sposobnosti uživanje svih zakonom garantovanih prava					
6.3. Održane obuke o primjeni propisa koji se odnose na oduzimanje poslovne sposobnosti lica sa invaliditetom	3 obuke o primjeni propisa koji se odnose na oduzimanje poslovne sposobnosti lica sa invaliditetom	MLJMP, NVO	I kvartal 2025-IV kvartal 2025	3.000 eura	Budžet Donatorska podrška - UNDP Sektorska budžetska podrška

Obrazovanje

Operativni cilj 7:	Obezbijediti ravnopravnost i jednakost šansi lica s invaliditetom za uključenost u inkluzivni obrazovni sistem bez diskriminacije				
Indikator učinka 1: Trend uključenosti, podrške i poboljšanja školskih nediskriminativnih praksi	2022 Broj škola s nediskriminativnim programima (sprovode inkluzivno obrazovanje, obezbjeđuju podršku, realizuju afirmativne školske prakse) – 100 (42%)	2025 Broj škola s nediskriminativnim programima – 150 (64%)	2027 Broj škola s nediskriminativnim programima – 200 (85%)		
Aktivnost koja utiče na realizaciju Operativnog cilja 7	Indikator rezultata	Nadležne institucije	Početni i krajnji rok za realizaciju aktivnosti	Planirana sredstva	Izvor finansiranja
7.1. Usklađivanje relevantnih normativnih propisa koji se odnose na djecu s invaliditetom/djecu sa smetnjama u razvoju	Zakon o vaspitanju i obrazovanju djece s posebnim obrazovnim potrebama će biti usklađen sa relevantnim odredbama Zakona o jedinstvenom vještačenju invaliditeta	MPNI, MRSS, LZ	I kvartal 2025-IV kvartal 2025	50.000 eura	DEU UNDP

sa Zakonom o jedinstvenom vještačenju invaliditeta koji će biti usvojen do kraja 2024. godine	Odredbe novog Zakona o jedinstvenom vještačenju invaliditeta će uticati na dodatne izmjene normativnog okvira koje će biti usvojene do kraja 2025. godine				
7.2. Sprovesti obuke za inkluzivne kompetencije rukovodećeg, nastavnog i stručnog kadra (znanja o pravima, pozitivni inkluzivni stavovi, prilagođavanje, individualizacija, tranzicija itd)	Osnaženi inkluzivni stavovi, vještine i kompetencije za rad putem obuka – obučeno najmanje 500 praktičara, realizovano najmanje 50 školskih programa	MPNI, ZzŠ, CSO, v-o ustanove	II kvartal 2024-IV kvartal 2025	20.000 eura	MPNI, donatori
7.3. Sprovesti promotivne aktivnosti na nacionalnom, lokalnom, nivou škole uz puno učešće djece s invaliditetom/djece sa smetnjama i teškoćama u razvoju	Predstavljene i promovisane inkluzivne vrijednosti među opštom, stručnom javnošću. Organizovano najmanje 10 inkluzivnih sajмова Izrađeno minimalno 10 inkluzivnih vršnjačkih promotivnih materijala Izrađeno najmanje 6 inkluzivnih studija slučaja	MPNI, ZzŠ, CSO, v-o ustanove	II kvartal 2024-IV kvartal 2025	10.000 eura	MPNI, donatori
7.4. Osnažiti podršku inkluzivnom obrazovanju povećanjem dostupnih usluga za	Djeca i učenici dobijaju adekvatnu podršku jer su opredijeljeni neophodni profesionalni ljudski, tehnički resursi – najmanje 10 lokalno umreženih usluga, 500 korisnika	MPNI, ZzŠ, CSO, v-o ustanove, CDB, CSR, ZSDZ, MRSS, MZ, Lokalne samouprave	III kvartal 2024-IV kvartal 2025	15.000 eura	MPNI, donatori

djecu i porodice, s fokusom na lokalnu zajednicu					
7.5. Snaženje učenja i učešća kroz asistivnu tehnologiju (AT)	Ukupni evidentiran broj – najmanje 50 škola koristi u radu AT	MPNI, ZzŠ, CSO, v-o ustanove	II kvartal 2024-IV kvartal 2025	25.000 eura	MPNI, donatori
7.6. Arhitektonsko prilagođavanje pristupačnosti ustanova obrazovanja	Ukupni evidentiran broj pristupačnih ustanova – najmanje 10 škola ispunilo uslove pristupačnosti	MPNI, ZzŠ, CSO, v-o ustanove	II kvartal 2024-IV kvartal 2025	100.000 eura	MPNI, donatori

Rad i zapošljavanje

Operativni cilj 8:	Smanjenje nivoa diskriminacije sa kojima se suočavaju lica s invaliditetom prilikom ostvarenja prava iz oblasti rada i zapošljavanja				
Indikator učinka 1: Smanjiti nivo zastupljenosti prepreka i barijera sa kojima se suočavaju lica s invaliditetom prilikom zapošljavanja	<i>2022</i> <i>78% lica s invaliditetom smatra da se suočilo s preprekama i barijerama prilikom zapošljavanja</i>	Indikator učinka 1: Smanjiti nivo zastupljenosti prepreka i barijera sa kojima se suočavaju lica s invaliditetom prilikom zapošljavanja	<i>2022</i> <i>78% lica s invaliditetom smatra da se suočilo s preprekama i barijerama prilikom zapošljavanja</i>		
Indikator učinka 2: Smanjiti nivo diskriminacije sa kojim se suočavaju lica s invaliditetom prilikom pristupa radnim mjestima	<i>2022</i> <i>39% lica s invaliditetom smatra da je diskriminisano prilikom pristupa objektima u kojima obavljaju radnu djelatnost</i>	<i>2025</i> <i>37%</i>	<i>2027</i> <i>35%</i>		

Aktivnost koja utiče na realizaciju Operativnog cilja 8	Indikator rezultata	Nadležne institucije	Početni i krajnji rok za realizaciju aktivnosti	Planirana sredstva	Izvor finansiranja
8.1. Smanjenje nezaposlenosti lica sa invaliditetom	<p>Povećan broj poslodavaca koji ostvaruju pravo na subvenciju zarada lica sa invaliditetom</p> <p>Subvencijama na zaradu lica sa invaliditetom raste interesovanje poslodavaca jer je ovom mjerom olakšano funkcionisanje poslodavaca. Subvencije zarada poslodavcima koji zapošljavaju lica sa invaliditetom se kreću od 75%, 60% ili 50%, kako je predviđeno zakonom</p>	ZZZCG	I kvartal 2024-IV kvartal 2024	20.000.000 eura	Budžet
8.2. Smanjenje nezaposlenosti lica sa invaliditetom	<p>Povećan broj poslodavaca koji ostvaruju pravo na subvenciju zarada lica sa invaliditetom</p> <p>Subvencijama na zaradu lica sa invaliditetom raste interesovanje poslodavaca jer je ovom mjerom olakšano funkcionisanje poslodavaca. Subvencije zarada poslodavcima koji zapošljavaju lica sa invaliditetom se kreću od 75%, 60% ili 50%, kako je predviđeno zakonom</p>	ZZZCG	I kvartal 2025-IV kvartal 2025	50.000.000 eura	Budžet
8.3. Promovisanje zapošljavanja lica sa invaliditetom kroz javni poziv za dodjelu bespovratnih sredstava za zapošljavanje lica sa invaliditetom – grant šeme	Broj uključenih lica sa invaliditetom tokom poziva iznosi oko 160	ZZZCG	I kvartal 2024-IV kvartal 2024	1.000.000 eura	Budžet

8.4. Promovisanje zapošljavanja lica sa invaliditetom kroz javni poziv za dodjelu bespovratnih sredstava za zapošljavanje lica sa invaliditetom – grant šeme	Broj uključenih lica sa invaliditetom tokom poziva iznosi oko 160	ZZZCG	I kvartal 2025-IV kvartal 2025	1.000.000 eura	Budžet
8.5. Podrška preduzetništvu LSI, Programom za unapređenje konkurentnosti privrede	Program za unapređenje konkurentnosti 2025, biće predviđena dodjela bespovratnih sredstava za nabavku opreme, informatičke opreme, kancelarijske opreme Intezitet bespovratne podrške će se uvećati za dodatnih 10 % iznosa opravdanih troškova za LSI koji su preduzetnici. Odobreni iznos sufinansiranja bi iznosio 80 % od ukupne cijene nabavljene opreme	MER	I kvartal 2025-IV kvartal 2025	Budžet MER	Budžet
8.6. Organizovanje edukacija/treninga za lica s invaliditetom radi obuke o mogućnostima zapošljavanja, i pravima u oblasti rada i zapošljavanja	Realizovati najmanje 6 edukacija/treninga u sve tri regije CG	MER u saradnji sa ZZZCG I NVO sektorom	IV kvartal 2024-IV kvartal 2025	Budžet Donatorska sredstva	Budžet Donatorska sredstva
8.7. Pojačan nadzor u pogledu posebne zaštite lica sa invaliditetom	Spovođenje inspekcijskog nadzora i provjera da li su ugovori o radu zaključeni pod uslovima i način utvrđenim Zakonom o radu	Uprava za inspekcijske poslove	III kvartal 2024-I kvartal 2025	Nema dodatnih sredstava	Budžet

Zdravlje, rehabilitacija i lična pokretljivost LSI

Operativni cilj 9:	Smanjenje nivoa diskriminacije i barijera sa kojima se suočavaju lica s invaliditetom prilikom pristupa zdravstvenoj zaštiti i zdravstvenim uslugama				
Indikator učinka 1: Smanjiti postojeći nivo diskriminacije sa kojim se suočavaju lica s invaliditetom prilikom korišćenja usluga zdravstvene zaštite, uključujući i rehabilitaciju i medicinsko-tehnička pomagala i opremu	2022 43,8% lica s invaliditetom smatra da se suočilo s nekim od oblika diskriminacije	Indikator učinka 1: Smanjiti postojeći nivo diskriminacije sa kojim se suočavaju lica s invaliditetom prilikom korišćenja usluga zdravstvene zaštite, uključujući i rehabilitaciju i medicinsko-tehnička pomagala i opremu	2022 43,8% lica s invaliditetom smatra da se suočilo s nekim od oblika diskriminacije		
Indikator učinka 2: Smanjiti nivo prepreka i barijera sa kojima se suočavaju lica s invaliditetom u oblasti zdravstva	31% lica s invaliditetom koja su se suočila s nekim tipom prepreka i barijera u oblasti zdravstva	Indikator učinka 2: Smanjiti nivo prepreka i barijera sa kojima se suočavaju lica s invaliditetom u oblasti zdravstva	31% lica s invaliditetom koja su se suočila s nekim tipom prepreka i barijera u oblasti zdravstva		
Aktivnost koja utiče na realizaciju Operativnog cilja 9	Indikator rezultata	Nadležne institucije	Početni i krajnji rok za realizaciju aktivnosti	Planirana sredstva	Izvor finansiranja
9.1. Revidirati Pravilnik o ostvarivanju prava na medicinsko tehnička pomagala	Revidiran pravilnik kojim je proširena pokrivenost tehničkim pomagalima koje pokriva Zdravstveni fond Crne Gore	MZ, IJZ, FOND	III kvartal 2024-IV kvartal 2025	Redovna budžetska sredstva	Budžet

9.2. Obezbeđivanje pristupačnosti za lica s invaliditetom u ambulantomama u ruralnim područjima Crne Gore	Pristupačno najmanje 5 ambulanti u ruralnim područjima u CG	MZ, JZU	III kvartal 2024-IV kvartal 2025	15.000 eura	Budžet Projekti
9.3. Sprovedenje obuke o inkluziji lica s invaliditetom za medicinsko i nemedicinsko osoblje, kao i za Zaštitnika/cu prava pacijenata, kao dio kontinuiranog profesionalnog razvoja	Sprovedeno najmanje 3 obuke	MZ, IJZ, JZU, NVO	III kvartal 2024-IV kvartal 2025	10.000 eura	Budžet
9.4. Izmijeniti portal eZdravlje kako bi se osiguralo da odgovara međunarodnim standardima pristupačnosti lica s invaliditetom	Izmijenjen portal i obezbijeđen nivo usklađenosti sa međunarodnim standardima u pogledu pristupačnosti lica s invaliditetom	MZ, IJZ, JZU	III kvartal 2024-IV kvartal 2025	5.000 eura	Budžet
9.5. Priprema i usvajanje protokola o postupanju prema licima s invaliditetom u pružanju zdravstvene zaštite	Usvojen Protokol o postupanju prema licima s invaliditetom prilikom pružanja zdravstvene zaštite	MZ, Institut za javno zdravlje, KCCG, NVO sektor	III kvartal 2024-IV kvartal 2025	Redovna budžetska sredstva	Budžet
9.6. Izrada natpisa na Brajevom pismu za nazive ustanova i prostorija u svim zdravstvenim ustanovama u CG	Sve zdravstvene ustanove u Crnoj Gori posjeduju natpise na Brajevom pismu	MZ, Institut za javno zdravlje, JZU, Fond za zdravstveno osiguranje	III kvartal 2024-IV kvartal 2025	5.000 eura	Donatorska podrška EU fondovi

9.7. Izmijeniti naziv Centara za djecu s posebnim potrebama u skladu sa prihvaćenom terminologijom (Razvojna savjetovališta) koja je zasnovana na pristupu baziranom ljudskim pravima	Izmijenjeni nazivi svih Centara za djecu s posebnim potrebama u Crnoj Gori u cilju većeg nivoa korišćenja usluga centra od strane djece s invaliditetom/djece sa smetnjama u razvoju	MZ, JZU	III kvartal 2024-II kvartal 2025	Redovna budžetska sredstva	Budžet
9.8 Izmjena Zakona o obaveznom zdravstvenom osiguranju	Izmjene i dopune zakonskog akta su sprovedene	MZ	III kvartal 2024- IV kvartal 2025	Redovna budžetska sredstva	Budžet
9.9 Izmjena Zakona o ostvarivanju i zaštiti prava mentalno oboljelih lica	Izmjenama i dopunama zakonskog akta stvorena je pravna osnova za pripremu novog strateškog dokumenta koji se odnosi na mentalno oboljela lica	MZ	III kvartal 2024- IV kvartal 2025	Redovna budžetska sredstva	Budžet

Politički i javni život

Operativni cilj 10:	Unaprijediti uslove za ravnopravno učešće i pristup lica s invaliditetom u okviru političkog i javnog života				
Indikator učinka 1: Unapređenje postojećeg pravnog okvira koji reguliše mogućnost učešća lica s invaliditetom u političkom životu	2022	2025	2027		
	Pravni okvir u oblasti političkog i javnog života nije usklađen sa preporukama Komiteta UN za prava lica s invaliditetom	Definisan predlog izmjena i dopuna Zakona o izboru odbornika i poslanika i Zakona o političkim partijama	Pravni okvir je usklađen sa preporukama Komiteta UN za prava lica s invaliditetom u oblasti političkog i javnog života		

garantovanjem primjene instituta afirmativne akcije					
Indikator učinka 2: Uklanjanje fizičkih i informativnih barijera koje onemogućavaju ravnopravan pristup licima s invaliditetom biračkim mjestima	2022 Ne postoje dostupni podaci o broju biračkih mjesta koja su pristupačna licima s invaliditetom	2025 Izrađena analiza postojećeg nivoa pristupačnosti biračkih mjesta licima s invaliditetom	2027 Unaprijeđen nivo pristupačnosti biračkih mjesta licima s invaliditetom		
Aktivnost koja utiče na realizaciju Operativnog cilja 10	Indikator rezultata	Nadležne institucije	Početni i krajnji rok za realizaciju aktivnosti	Planirana sredstva	Izvor finansiranja
10.1. Definisan predlog izmjena i dopuna Zakona o izboru odbornika i poslanika u dijelu koji se odnosi na unapređenje nivoa političke participacije lica s invaliditetom	Definisan predlog Zakona i dostavljen Skupštini Crne Gore na razmatranje i usvajanje	Skupština Crne Gore	III kvartal 2024-IV kvartal 2025	Redova budžetska sredstva	Budžet
10.2. Definisan predlog izmjena i dopuna Zakona o političkim partijama u dijelu koji se odnosi na unapređenje nivoa	Definisan predlog Zakona i dostavljen Skupštini Crne Gore na razmatranje i usvajanje	Skupština Crne Gore	III kvartal 2024-IV kvartal 2025	Redovna budžetska sredstva	Budžet

političke participacije lica s invaliditetom					
10.3. Medijska promocija učešća lica s invaliditetom u političkom i javnom životu	Sprovedeno najmanje 20 medijskih pojavljivanja (gostovanja, pisani i elektronski mediji, kampanje, okrugli stolovi) posvećenih promociji učešća LSI u političkom i javnom životu	MLJMP	III kvartal 2024-IV kvartal 2025	Redovna budžetska sredstva	Budžet
10.4. Podsticati realizaciju projekata/programa koji doprinose zaštiti lica s invaliditetom od diskriminacije i promociju jednakosti	Minimum 50 prijavljenih projekata/programa godišnje Minimum 15 podržanih projekata/programa godišnje	MLJMP	III kvartal 2024 - IV kvartal 2025	552.613,23 eura za 2024. godinu + 500.000,00 eura za 2025. godinu	Sektorska budžetska podrška
10.5. Izrada izmjena i dopuna Zakona o nevladinim organizacijama	Usvojen predlog Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o nevladinim organizacijama na osnovu kog će biti usvojen podzakonski akt koji će definisati kriterijume i postupak finansiranja projekata i programa koje realizuju NVO	MJU	II kvartal 2024-IV kvartal 2024	Redovna budžetska sredstva	Budžet TA projekat
10.6. Izrada novog portala otvorenih podataka na kojem će između ostalih biti kreirani i novi setovi podataka koji se odnose na oblast zaštite lica s invaliditetom	Novi portal je izrađen i sadrži setove podataka namijenjene licima s invaliditetom	MJU MLJMP MZ MERT MRSS	III kvartal 2024-IV kvartal 2024	50.000 eura	Sredstva iz Projekta "E-usluge i digitalna infrastruktura kao odgovor na COVID-19" koji zajedno sprovode MJU i UNDP

<p>10.7. Sprovesti monitoring primjene člana 16 Uredbe o izboru predstavnika nevladinih organizacija u radna tijela organa državne uprave i sprovođenju javne rasprave u pripremi Zakona i Strategija (Sl.list CG br. 41/18)</p>	<p>Objavljen Izvještaj o primjeni Uredbe o izboru predstavnika nevladinih organizacija u radna tijela organa državne uprave i sprovođenju javne rasprave u pripremi Zakona i Strategija (Sl.list CG br. 41/18)</p> <p>Izvještaj za 2024. i izvještaj za 2025. godinu</p>	<p>MJU</p>	<p>III kvartal 2024-IV kvartal 2025</p>	<p>Redovna sredstva iz budžeta</p>	<p>Budžet MJU</p>
<p>10.8. Međunarodna konferencija o učešću lica s invaliditetom u javnom i političkom životu</p>	<p>Organizovana međunarodna konferencija o učešću lica sa invaliditetom u politički i javni život</p>	<p>MLJMP</p>	<p>I kvartal 2025-IV kvartal 2025</p>	<p>Redovna budžetska sredstva i sredstva iz donacije</p>	<p>Budžet Donatorska podrška</p>
<p>10.9. Izraditi istraživanje o položaju manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica u okviru kog će biti prikupljeni podaci o položaju lica s invaliditetom koja su pripadnici ovih zajednica</p>	<p>Sprovedeno istraživanje, prikupljeni i prezentovani podaci istraživanja</p>	<p>MLJMP</p>	<p>I kvartal 2025 - IV kvartal 2025</p>	<p>5.000,00 eura</p>	<p>Sektorska budžetska podrška</p>

Kultura, mediji, sport i rekreacija

Operativni cilj 11:	Obezbjedenje ravnopravnog učešća, medijske zastupljenosti i pristupa lica s invaliditetom kulturnom životu, sportskim i rekreativnim aktivnostima				
Indikator učinka 1: Smanjiti nivo barijera i prepreka sa kojima se suočavaju lica s invaliditetom prilikom pristupa medijima	2022	2025	2027		
	73% lica s invaliditetom smatra da su se suočili s nekim tipom prepreka i barijera prilikom pristupa medijima	65%	50%		
Indikator učinka 2: Povećati nivo pristupačnosti kulturnih sadržaja (fizička pristupačnost, pristupačnost informacijama, pristupačnost kulturnih dobara), licima s invaliditetom	2022	2025	2027		
	Broj prilagođenih kulturnih objekata: 9 od 12 objekata u javnoj upotrebi iz oblasti kulture su djelimično prilagođena 3 objekta u javnoj upotrebi su u potpunosti prilagođena	7 potpuno prilagođenih objekata u javnoj upotrebi	8 potpuno prilagođenih objekata u javnoj upotrebi		
Aktivnost koja utiče na realizaciju Operativnog cilja 11	Indikator rezultata	Nadležne institucije	Početni i krajnji rok za realizaciju aktivnosti	Planirana sredstva	Izvor finansiranja
11.1. Kontinuirana podrška radu Paraolimpijskom komitetu, kao krovne asocijacije sportskih	Iznos podržanog programa, u visini do 250.000 eura	MSM	III kvartal 2024-IV kvartal 2025	250.000 eura	Budžet

organizacija lica s invaliditetom					
11.2. Kontinuirana podrška radu Specijalne Olimpijade Crne Gore, kao krovne asocijacije sportskih organizacija lica s invaliditetom	Iznos podržanog programa, u visini do 50.000 eura	MSM	III kvartal 2024-IV kvartal 2025	50.000 eura	Budžet
11.3 Izmjene Zakona o sportu u dijelu unapređenja Paraolimpijskog komiteta CG i Specijalne Olimpijade	Izmjene i dopune Zakona o sportu definisane i predložene Skupštini na usvajanje	MSM, NVO	III kvartal 2024-IV kvartal 2025	Redovna budžetska sredstva	Budžet
11.4 Povećati nivo pristupačnosti sportskih objekata na lokalnom nivou licima s invaliditetom	Analiza sportskih objekata u kojima je potrebno povećati nivo pristupačnosti licima s invaliditetom Broj adaptiranih/izgrađenih sportskih objekata koji su pristupačni licima s invaliditetom	MSM, Lokalne samouprave	III kvartal 2024-IV kvartal 2025	Redovna budžetska sredstva Sredstva iz donacije	Budžet Donatorska podrška
11.5 Povećati nivo pristupačnosti objekata kulture licima s invaliditetom	Započete aktivnosti na izradi projektne dokumentacije objekta Muzeja savremene umjetnosti u Podgorici u 2024. godini Prilagođen objekat licima sa invaliditetom	MKM	IV kvartal 2024. godine Krajnji rok završetka objekta IV kvartal 2027. god.	Kapitalni budžet za 2024. godinu	Budžet
11.6 Povećati nivo dostupnosti/pristupačnosti kulturnih sadržaja i proizvoda licima s invaliditetom	Prilagođeni medijski sadržaji, shodno Medijskoj strategiji 20 novih medijskih sadržaja u komercijalnim medijima koji se bave pitanjem relevantnim za	MKM	III kvartal 2024-IV kvartal 2025	Redovna budžetska sredstva	Budžet

	OSI financiranih od strane Fonda za podsticanje pluralizma i raznovrsnosti medija				
11.7 Organizovanje seminara za predstavnike javnih i privatnih medija sa učešćem LSI i predstavnika reprezentativnih NVO LSI	Organizovan seminar o poznavanju Konvencije UN-a o pravima OSI, sa posebnim akcentom na model ljudskih prava u poimanju invaliditeta	MLJMP, NVO sektor	II kvartal 2024-II kvartal 2025	400 eura	Sektorska budžetska podrška

Lokalne samouprave

Operativni cilj 12:	Obezbeđenje uslova za ravnopravno učešće i zaštitu prava lica s invaliditetom na lokalnom nivou				
Indikator učinka 1: Sve jedinice lokalne samouprave su usvojile i realizuju lokalne akcione planove za unapređenje položaja lica s invaliditetom	2022 Broj usvojenih lokalnih akcionih planova: 5	2025 Sve jedinice lokalne samouprave donijele i usvojile lokalne akcione planove	2027 Sprovedena analiza implementacije i uspešnosti sprovođenja lokalnih akcionih planova		
Aktivnost koja utiče na realizaciju Operativnog cilja 12	Indikator rezultata	Nadležne institucije	Početni i krajnji rok za realizaciju aktivnosti	Planirana sredstva	Izvor finansiranja
12.1 Pripremiti Lokalne akcione planove za lica s invaliditetom usklađene sa Modelom lokalnog akcionog	Sve Lokalne samouprave su donijele LAP za lica s invaliditetom koji je usklađen sa Modelom Lokalnog akcionog plana	Lokalne samouprave, MLJMP	III kvartal 2024- IV kvartal 2025	Redovna budžetska sredstva	Budžet

plana za zaštitu lica sa invaliditetom od diskriminacije i promociju jednakosti za 2024-2027. godinu					
12.2 Analiza postojećih standarda za pružanje usluga za život u zajednici sa preporukama za unapređenje standarda namijenjenih licima s invaliditetom	Izrađena analiza i pripremljeni novi pravilnici za definisanje standarda za usluge za život u zajednici namijenjene licima s invaliditetom	Zavod za socijalnu i dječju zaštitu, Lokalne samouprave	III kvartal 2024-IV kvartal 2024	4.000 eura	Donatorska podrška, UNDP
12.3 Organizacija obuka za Lokalne samouprave na temu Zakona o zabrani diskriminacije lica s invaliditetom	Minimum 4 obuke do kraja 2025. godine	Zajednica opština	III kvartal 2024-IV kvartal 2025	2.000 eura	Budžet
12.4 Prilagođavanje objekata u javnoj upotrebi na lokalnom nivou licima s invaliditetom	Minimum 2 objekta u javnoj upotrebi čiji su osnivači lokalne samouprave prilagođeni licima s invaliditetom	Lokalne samouprave	III kvartal 2024-IV kvartal 2025	Redovna budžetska sredstva	Budžet